

252

E392

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

0225 9023

VIERDE VERSLAG

(TWEEDE GEDEELTE)

VAN DE

ALGEMEENE VEREENIGING

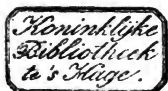
TEGEN HET

PAUPERISME

BIJ DE ARBEIDENDE KLASSEN

VAN DEN

MINDER GEGOEDEDEN STAND.

TE GRONINGEN, BIJ

P. S. BARGHOORN.

1854.

N° 1116
2968.
252
E392

ALGEMEENE VERGADERING

van 26 Mei 1854.

Tegenwoordig zijn de navolgende Heeren:

I.

ALS AFGEVAARDIGDEN

VAN DE GEWONE LEDEN DER ALGEMEENE VER-
EENIGING (art. 3 lett. a van het Reglement).

E. VAN BOLHUIS, namens de *Onderafdeling van de Werkvereeniging te Leek, dorp Tolbert.*

NANNINGA UITERDIJK, namens de *Spaarkas*, te Aduard.

— namens de *Commissie tot Winter-werkverschaffing*, te idem.

H. W. HEMMES, namens de *Onderafd. van de Vereeniging tot wering van Armoede, te Leek, te Oostwold.*

T. BOUZEMA, namens de *Vlas-Commissie*, te Aduard.

P. S. BARGHOORN,
D. WIJTEMA, { namens de *Commissie van Werkver-
schaff.*, te Groningen.

P. H. PFEIFFER, namens de *Spaarkas*, te idem.

W. J. ROELFSEMA, namens het *Bestuur der Armenwoningen*, to idem.

S. J. HAGENOUW, namens de *Commissie voor vlijtige Armoede*, te Wilp.
H. J. DIJKSTRA,) namens de *Commissie voor vlijtige*

BONSEMA, *Armoede, te Marum.*

J. H. DE BOER,

S. J. SCHUURMAN,
R. SANTHAR NIGHEG

P. SENTER NIEVEG,
H. H. IPEMA.

R. J. HEUKER,

J. S. VEENSTRA, namens de *Commissie voor vlijtige Armoede*, te *Midwolda*.

H. WIERINGA.

J. W. F. DU PEYROU VAN BREU-

GEL, } namens de Commissie tot Werkver-
D. van HOORN } schaff. te Noordhorn.

D. VAN HOORN,
J. HEEBES.

H. K. SMILDA, namens de *Commissie tot Werkverschaff.* te Zeevenhuizen

A. J. RIEDEL,) namens de Commissie voor de Eén-

L. F. GOTELING VINNIS, }
Lidder des Committée (oor de Eer-
cent-daags-Maatsch., te Stadskanaal.

T. BORGESIUS, namens de Commissie van Nijverheid, te Oude Pekela.

B. HAVINGA, namens de Commissie der Vlasbouw, te Grootegast.

B. FABER, namens de *Vereeniging tot hulp voor vlijtige Armoede*, te Nuis.

II.

ALS BUITENGEWONE (CONTRIBUERENDE) LEDEN.

(Art. 3. lett. b van het Reglement.)

D. TERPSTRA, te *Opënde*.J. POST, te *Groningen*.W. DE SITTER, te *idem*.L. ALI COHEN, te *idem*.U. G. SCHILTHUIS, te *idem*.J. W. C. VAN ITTERSUM, te *idem*.P. HOFSTEDE DE GROOT, te *Groningen*.W. GERHARDS, te *idem*.M. A. AMSHOFF, te *idem*.J. DE SITTER, te *idem*.K. HOFKAMP, te *Nuis*.J. H. MEIJER, te *Grootegast*.

III.

ALS TOEHOORDERS (art. 7. alin. 5 van het Reglement.)

J. W. AKKERMAN, te *Oostwold*.F. H. JONGSMA, te *Oostwold*.

1. De Vice-Voorzitter, Ds. D. TERPSTRA, opent de vergadering met eene Toespraak, waarin hij eerstelijk te te kennen geeft, dat, aangezien de Voorzitter der Vereeniging te 's Gravenhage is, alwaar zijn pligt hem roept en hij in den geest van 't geen hij *hier* anders nu doen zou, werkzaam is, op hem, Spreker, thans de verplichting rust de taak van den afwezige op te vatten. Als waarnemend Voorzitter zal hij trachten de vergadering te leiden, naar zijn beste vermogen.

Zij de vergadering dit keer ook al minder talrijk, de redenen daarvan zijn gelukkig niet gelegen in gemis van belangstelling.

Wij mogen thans met vreugde bijeen zijn, na den bangen winter van dit jaar. Te regt sprak de Voorzitter dezer Vereeniging in onze laatste vergadering over de bange toekomst, die zich toen aan ons voordeed. Maar ook die winter heeft getoond, dat de geest dezer vergadering bij zeer velen krachtig werkzaam was.

En bovendien: *thans* is het vooruitzicht ten aanzien van den aanstaanden oogst gunstig, terwijl nijverheid en vele ambachten thans ook bloeijen.

Met deze goede vooruitzigten, en met den wensch, dat het den armen al meer en meer wel ga in dit goede land onzer inwoning, opent hij deze vergadering.

2. De Notulen van het verhandelde in de vorige Algemeene vergadering worden niet gelezen, als bereids gedrukt aan de leden verzonden.

3. De Secretaris van Correspondentie deelt het navolgende mede:

1) Het bestuur heeft het 1e gedeelte van het 4de Verslag verzonden aan de gewone en buitengewone leden, aan eenige autoriteiten en hooggeplaatste personen, en daarop van Z. M. den Koning en Z. E. den minister van Binnenl. Zaken bij missive eene dankbetuiging voor die toezending ontvangen.

2) Het bestuur heeft gearresteerd de premie-uitloving ter aanmoediging van de konijnenfokkerij, overeenkomstig het besluit der laatste vergadering, en daarvan aankondiging gedaan in de dagbladen te *Groningen* uitkomende, en in de *Konst- en Letterbode*, als volgt:

De Algemeene Vereeniging tegen het Pauperisme bij de arbeidende klassen van den minder goeuden stand, gevestigd te Groningen, in overweging genomen hebbende, dat het van belang moet worden geacht, de teelt van geschikte konijnen in ons Vaderland aan te moedigen, ten einde daardoor aan de arbeidende klassen van den minder goeuden stand een goedkoop en gezond dierlijk voedsel te verschaffen, en tevens eene zeer productieve industrie te ontwikkelen, looft uit de navolgende *Premiën*:

1o. Eene premie van *vijsfentwintig guldens*, te betalen aan den arbeider, warmoezenier of landbouwer, niet meer dan drie bunders land in gebruik hebbende en binnen het koninkrijk der Nederlanden woonachtig, die *vóór* den eersten Mei des jaars 1855 zal hebben bewezen, *ná* den 21 October 1853 te hebben aangefokt *de meeste jonge konijnen* van een grooter en beter ras (ter beoordeeling van het bestuur der Vereeniging), dan het inlandsche, en wel tot den leeftijd van minstens vijf maanden.

2o. Eene premie van *vijsftien guldens*, te betalen aan den arbeider, warmoezenier, of landbouwer niet meer dan drie bunders land in gebruik hebbende en in de Provincien Groningen, Friesland of Drenthe woonachtig, die *vóór* den eersten Mei des jaars 1855 zal hebben bewezen *ná* den 21 October 1853 te hebben aangefokt *de beste ras-konijnen*, insgelijks tot den leeftijd van minstens vijf maanden.

Zij, die naar de Eerste Premie wenschen mede te dingen, zullen door certificaten van het Gemeentebestuur hunner woonplaats, of op andere wijze, ten genoeege van het bestuur, moeten aantoonen, de jonge konijnen te heb-

ben aangefokt en niet door aankoop of op andere wijzen in het bezit daarvan te zijn geraakt, en de hoeveelheid derzelve moeten bewijzen. Zij zullen daarenboven bij de inzending van deze opgave aan den Secretaris van Correspondentie des Bestuurs, moeten overleggen eene op gelijke wijze, ten genoegen des bestuurs, gewaarmerkte beschrijving der dieren, inhoudende, buiten andere bijzonderheden, opgave van den ouderdom, van de kleur, van het haar, van het gewigt, en van de lengte van de ooren derzelve.

Voor de mededinging naar de Tweede Premie zullen in de eerste plaats in aanmerking komen konijnen van het ras, tegenwoordig in België en Engeland geteeld wordende, haaskleurig of blaauw.

Zij, die naar de Tweede Premie wenschen te dingen, zullen daarvan vóór 1 Maart 1855 kennis moeten geven aan den Secretaris van Correspondentie des Bestuurs, die hen alsdan zal bekend maken met de plaats waar, en den tijd waarop hunne konijnen, die ter keuring naar Groningen moeten worden opgezonden, door of van wege het Bestuur der Vereeniging zullen worden gekeurd.

De belangstellenden, die, ten einde zich in het ras der konijnen, bij de uitlooving der tweede premie bedoeld, niet te vergissen, dat ras mogten willen leeren kennen, of die zich exemplaren van het groote Belgische ras mogten willen aanschaffen, vinden daartoe gelegenheid in de modelfokkerij van eenige leden des Bestuurs, waar nog uitmuntende raskonijnen tegen billijke prijzen verkrijgbaar zijn, en waaromtrent nadere inlichtingen kunnen worden verkregen bij den Penningmeester der Vereeniging, den heer J. POST in de Poelestraat te Groningen.

Het Bestuur der Algemeene Vereeniging tegen het Pauperisme bij de arbeidende klassen van den mindergergoeden stand:

S. BLAUPOT TEN CATE, *President*

L. ALI COHEN, *Secretaris van Bestuur.*

W. DE SITTER, *Secretaris van Corresp.*

3) Het bestuur heeft ontvangen voor de Bibliotheek ten gevolge aankondiging in het tijdschrift voor het armwezen, een exemplaar van het *Spaarbankwezen in Europa* van Mr. G. A. FOKKER; een exemplaar van het Tijdschrift: *de stem uit Montfoort*, van de Directie dier stichting.

- 4) Als gewone leden zijn toegetreden:
- a. de een-cent-daags maatschappij te Stadskanaal;
 - b. de Vereeniging tot wering van armoede te Zierikzee;
 - c. de afdeling Appingadam van het Genootschap ter bevordering van Nijverheid te Onderdendam;
 - d. de Vereeniging van Christelijke liefdadigheid te Nieuw-Beerta;
 - e. de Vereeniging tot bevordering van Nijverheid door vlasbouw te Aduard.
- 5) Bij het bestuur is ontvangen de navolgende mis-sive van de Vereeniging tot hulp voor vlijtige armoede te Marum:

Tolbert, den 19 April 1854.

„In het vorige jaar noodigde de vereeniging tot hulp voor vlijtige armoede te Marum de vereeniging tot werk-verschaffing in de Gemeenten Leek en Nietap uit om ver-eenigd één of 2 maal 's jaars te vergaderen, ten einde te raadplegen over de volgende punten:

1) Om als buurtvereenigingen elkander niet te hin-deren in het aankopen der benoodigde grondstoffen, maar in tegendeel zoo veel mogelijk die te bevorderen.

2) Wat er bij iedere vereeniging is gedaan of zal worden verrigt en wat loon voor het werk is, of zal gege-ven worden.

3) Welke middelen er zijn aangewend, om werkzaam-heid op te wekken, en welke aanmoedigingsmiddelen er zijn gebezigd, om het onderwijs zoowel als het bezoeken, der lagere en werkscholen geregeld te doen plaats hebben.

4) Welke resultaten de werkzaamheden hebben op-geleverd; en

5) Wat men tot den verkoop van gefabriceerde goe-deren voor elkander zal kunnen doen.

Verder kwam ter tafel, wat tot bevordering van de verstandelijke, zedelijke en godsdienstige ontwikkeling nog al moest gedaan worden. Door het oprigten van bewaar-, herhalings- en het geregeld bezoeken der dagscholen, cathe-gisatiën, bevordering van huiselijkheid, spaarzaamheid enz.

Het kwam de vereenigingen bij deze 2de vergadering voor, hiervan kennis te moeten geven aan het Hoofdbestuur; om, indien het mogt deelen in onze zienswijze omtrent het

nut van zulke gecombineerde vergaderingen, die door
zijn invloed meer algemeen aan te raden.

Van wege de vereenigde vergadering:
(get.) Hk. SMILDA, *Secret.*

Het bestuur het gevoelen dier vereeniging deelende,
acht door mededeeling van bovenstaande missive, de zaak
aan de aandacht der gewone leden te mogen aanbevelen.
Eene zoodanige samenwerking is toch juist geheel in den
geest van de vereeniging.

6) Bij het bestuur is ingekomen eene uitnoodiging
van het bestuur van het IX Landhuishoudkundig Congres,
houdende, onder anderen, uitnoodiging om afgevaardigden
te zenden op dat Congres. Uit aanmerking van de beperkte
fondsen der vereeniging, heeft hetzelfde besloten geen afge-
vaardigde voor rekening der vereeniging te zenden, maar
zoo veel mogelijk individueel dat Congres te bezoeken.

7) Aan het besluit der vorige vergadering om een
Congres over het armwezen bij een te roepen, is door het
bestuur voldaan. Het denkbeeld is overal met toejuiching
ontvangen en het bestuur mogt zich in de ontvangst van
een groot aantal adhaesiën, voorstellen en opmerkingen ver-
heugen. Het heeft dezer dagen het programma van het Con-
gres verzonden en van het aanbod der Redactie van het
Tijdschrift voor het Armwezen, om dat programma en
de Concept-beantwoordig der te behandelen vragen, in dat
Tijdschrift op te nemen, gebruik gemaakt. Het heeft de
tijd der vergadering bepaald, in overleg met het bestuur
van het IX Landhuishoudkundig Congres; het is in dat
overleg niet zoo geslaagd als het wenschte, en is door de
bepaling van den tijd van evengemeld Congres gedrongen
geweest, den tijd voor het Congres over het armwezen tot
2 dagen te beperken. Het bestuur durft zich vleijen dat
de leden dezer vereeniging, die dat Congres in het leven
hebben geroepen in grooten getale aan de beraadslagingen
op hetzelfde deel zullen nemen, daar eene gedachtenwis-
seling over de hoogstbelangrijke onderwerpen, daar als pun-
ten van behandeling gesteld, met de leden uit andere pro-
vincien, zeer bevorderlijk kan en moet zijn voor eene
onpartijdige en veelzijdige beschouwing dier punten, voor
eene wrijving van gedachten, die in staat zal zijn veel
licht te ontsteken over menig punt, dat niet voor allen
helder is.

8) Wijders is door het bestuur gevolg gegeven aan de desbetreffende besluiten der vorige Algemeene vergadering, en zijn dienvolgens verzonden:

- a. de missive aan het *Genootschap ter Bevordering van Nijverheid*, gevestigd te Onderdendam (zie het IVde Verslag dezer Vereeniging, 1ste gedeelte, bl. 7);
- b. die aan heeren Gedeputeerde Staten (zie aldaar, bl. 11).

4. De heer ALI COHEN draagt, ten aanzien van de vroeger reeds voorloopig behandelde voorstellen, aangaande de zaak der landverhuizing naar de kolonie *Suriname* en de *Zuidkust van Afrika*, namens de Commissie ad hoc, het navolgende Rapport voor:

In eene vroegere vergadering was door u eene Commissie benoemd, ten einde te onderzoeken een bij de Vergadering ingekomen voorstel, omtrent eene verhuizing van arbeiders enz. van hier naar *Suriname*.

Later werd hier ter sprake gebracht de aanbeveling, die van verschillende kanten hier te lande was uitgegaan, om de landverhuizing naar de zuidkust van Afrika te bevorderen.

De verslagen onzer Vereeniging behelzen nopens een en ander de noodige inlichtingen, alsmede hoe ten vorigen jare beide punten tot één geheel vereenigd, aan eene gemeenschappelijke Commissie ter fine van nader onderzoek werden overgegeven.

Die Commissie nu heeft zich met deze zaak in al haren omvang onledig gehouden, en is bereid u daaromtrent bekwoptelijk hare meening mede te deelen.

Wij splitsen, om te beter met orde de zaak te kunnen afdoen, haar in de twee oorspronkelijke punten: 1) de zaak der Landverhuizing naar *Suriname*, en 2) de zaak der landverhuizing naar de zuidkust van Afrika, of thans de Zuid-Afrikaansche republiek.

1. *Landverhuizing naar Suriname*. — Even als in de vroeger te dezer zake reeds uitgebragte voorloopige rapporten bereids werd gezegd, is 't ook nu nog: de zaak is nog niet geheel in staat van wijzen gebragt. Het onderzoek van verschillende kanten, ook van wege ons Gouvernement, op de plaatsen zelve, is nog altijd niet afgeloopen. Dit kan onder anderen blijken uit het antwoord der Regering op

het (blijkens het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer omtrent het *wets-ontwerp tot regeling van het gebruik van het koloniaal batig slot over 1851*) in de afdeelingen der Kamer ter sprake gebragte punt van de zaak der kolonisatie in Suriname, welk antwoord bij de Kamer is ingekomen in het begin van deze maand:

„Ten aanzien van de ter sprake gebragte kolonisatie in Suriname, zegt de Regering, ad § 2, — kan worden medegedeeld dat aldaar eene commissie bepaaldelijk voor de *Duitsche landverhuizing*, zich gedurende een groot gedeelte des afgelopen jaars, onledig heeft gehouden met het onderzoek naar de geschiktheid van den Surinaamschen bodem. Hoewel men vertrouwen mag, dat de bemoeijingen dier commissie met eenen goeden uitslag zullen worden bekroond, is de regering vooralsnog, ten aanzien van deze aangelegenheid, niet tot bepaalde uitkomsten kunnen geraken. — Behalve de evenvermelde is nog eene commissie voor *Zwitserse kolonisatie* werkzaam geweest, tot onderzoek van de landstreek aan de rivieren Coppename en Coesoenine gelegen, en is daaromtrent reeds een gunstig rapport aan den gouverneur van Suriname ingediend.

„Ook kan hier worden vermeld, dat in het afgelopen jaar onder de leiding van een nijver ingezeten van Suriname, aan de boorden van de rivier de Marowijne eene nederzetting van *Duitschers* is gevestigd, waaromtrent reeds zeer gunstige berigten bij de regering zijn ontvangen, en waarvan het bekend is, dat zij weldra eene aanzienlijke uitbreiding zal erlangen.”

Bovendien is het bekend, dat ook in Suriname sinds eenigen tijd worden aangevoerd niet onaanzienlijke hoeveelheden *Chinezen*, om er bij de suikerkultuur werkzaam te zijn, even als er ook maatregelen zijn genomen, om de emigratie uit Portugal derwaarts te bevorderen.

Hierbij dient vermeld te worden, dat in Suriname in 't algemeen de behoefte aan vrije arbeiders zeer gevoeld wordt en dat men er allezins genegen is, het overkomen van de zoodanigen in die kolonie, in de hand te werken en te bevorderen.

Uit een en ander blijkt, dat er op dit oogenblik vele pogingen worden gedaan, om het einigreren van arbeiders naar Suriname te bevorderen; — dat ook van wege onze Regering die zaak wordt behartigd; — maar er blijkt tevens uit, dat bij *dat* alles slechts sprake is van de emi-

gratie van vreemdelingen, van Duitschers, van Zwitsers, van Portugezen, van Chinezen.

Nu kan het niet anders, of men moet het betreuren dat er thans geene pogingen worden aangewend, om de verhuizing van *Nederlandsche* landbouwers en arbeiders derwaarts te bevorderen. De wenschelijkheid van zoodanige emigratie, boven die van vreemden, behoeft geen nader betoog, evenmin als het een betoog behoeft, dat het, caeteris paribus, voor het Vaderland oneindig wenschelijker zou zijn, dat de honderden arbeiders, die thans jaarlijks het Vaderland verwisselen tegen Noord-Amerika, in plaats dáárvan, de werkzame en werkende bevolking van onze West-Indische bezittingen mogten versterken.

Nu schijnt het, dat de ongelukkige uitkomst en afloop van de eerste gouvernements-proefneming van eene verhuizing van arbeiders uit Nederland naar Suriname, te weten de volkplanting aan de Saramacca, het gouvernement niet heeft uitgelokt of aangemoedigd tot het doen van nieuwe proeven van dien aard. Immers bij hare beantwoording van het Verslag der Commissie uit de Tweede Kamer, omtrent het vóór eenige dagen aangenomene *wetsontwerp op het armbestuur*, zeide de Regering, naar aanleiding van eenige desbetreffende opmerkingen van de zijde der Kamer, het een en ander, waaruit het gevoelen der Regering te dien aanzien, tegenover dat van onderscheidene leden der Tweede Kamer, voldoende kan blijken.

Van de zijde der Tweede Kamer werd het volgende gezegd:

„Onderscheidene middelen zouden door den Staat met goed gevolg kunnen worden aangewend, tot het *voorkomen* van veel armoede. Men wenschte dus ook deze aangelegenheid op nieuw aan de aandacht der Regering aan te bevelen.

„Naar aanleiding hiervan zijn sommigen teruggekomen op het reeds meermalen, ook in het *Voorloopig Verslag* van 7 September 1853, op pag. 23, aangegeven denkbeeld, om een gedeelte onzer armenbevolking, dat niet reeds door armoede, of ten gevolge van lang gekoesterde luiheid en ondeugd, voor zedelijk dood en lichamelijke bedorven en ongeschikt moest worden gehouden, te verzenden naar die overzeesche bezittingen, die door gebrek aan arbeiders met eenen volkomen ondergang bedreigd worden. Het is niet onduidelijk dat men hier vooral het oog ge-

vestigd had op de West-Indische bezittingen en voornamelijk op de kolonie Suriname. Geene dwangmaatregelen, maar aanmoediging moest tot verwezenlijking van dit denkbeeld worden in het werk gesteld. De eenmaal genomene proef heeft wel gedeeltelijk tot eenen ongelukkigen uitslag geleid, en hetgeen daarvan hier te lande bekend is geworden, heeft niet tot aanmoediging gestrekt; maar met het oog op den maatregel zelve, die toen voor uitvoering nog niet rijp genoeg scheen te zijn, en op hetgeen tot een beter slagen van eene nieuwe proef zou kunnen worden in het werk gesteld, mag het denkbeeld nog wel worden aanbevolen."

"In verband hiermede, wenschten enkele leden van de Regering te mogen vernemen, tot welken uitslag geleid heeft het onderzoek van wege het Gouvernement bij de plaatselijke besturen ingesteld naar de bereidwilligheid tot emigratie, die onder hunne ingezetenen mogt worden bespeurd."

De Regering nu antwoordde daarop het volgende:

"Afgescheiden van de rampen waarmede de nederzetting van Nederlandsche huisgezinnen aan de Saramacca in Suriname aanvankelijk te worstelen had, bleek het al ras, dat, niettegenstaande daaraan niet onbelangrijke sommen werden te koste gelegd, het voorgestelde doel niet zou worden bereikt, daar de kolonisten, hoewel ten onregte, op de blijvende hulp van het gouvernement steunden en daardoor niet die eigen krachtsontwikkeling betoonden, die tot instandhouding en uitbreiding van zulke nederzettingen wordt vereischt."

"Het werd dus raadzaam aan dien stand van zaken een einde te maken."

"Doch alvorens tot opheffing van het, op vrij groote schaal aangelegde, etablissement over te gaan, kwam het nuttig voor, te onderzoeken, in hoe ver eene emigratie naar Suriname en vestiging aldaar van behoeftige, maar arbeidzame en nijvere personen of huisgezinnen zou kunnen worden bevorderd en ondersteund door middel eener partikuliere maatschappij, welke de daartoe noodige fondsen door vrijwillige bijdragen en subsidiën zou bijeenbrengen."

"Er werd echter bevonden, dat het groote bezwaar, dat zich tegen de verwezenlijking van dat denkbeeld opdeed, daarin bestond, dat, zoo als de aard der zaak medebrengt, voor eene kolonisatie in alle opzigten valide

personen worden gevorderd, en het deze niet zijn die zoo zeer ondersteuning uit armfondsen behoeven."

„In verband hiermede heeft men het denkbeeld van eene kolonisatie van Nederlanders laten varen, en geen onderzoek gedaan naar de bereidwilligheid tot emigratie, die onder de behoeftige, doch arbeidzame en nijvere ingezetenen van Nederland zou kunnen bestaan."

Ook wij meenen, dat, afgezien van de vraag, die overigens hier schier alles afdoet, — wat er bij die eerste proef aan de Saramacca meer of anders had kunnen geschieden, dan het in der tijd geschied is, en wat er toen had behooren nagelaten te worden, wat in der tijd wel heeft plaats gehad, — ook wij meenen, zeg ik, dat, hoe ongunstig die eerste proeve ook moge geslaagd zijn, zulks echter geene aanleiding behoort te geven, om nu verder geheel af te zien van elke verdere poging, om de emigratie van Nederlanders naar die streken te bevorden.

Ook wij zijn van oordeel, dat ook „met het oog op den maatregel zelve, die toen voor uitvoering nog niet rijp genoeg scheen te zijn, en op hetgeen tot een beter slagen van eene nieuwe proef zou kunnen worden in het werk gesteld, het denkbeeld nog wel mag worden aanbevolen."

En wat het groote bezwaar betreft, dat door de Regering wordt aangevoerd tegen het emigreren naar Suriname en het vestigen aldaar van behoeftige, maar arbeidzame en nijvere personen en huisgezinne, namelijk „dat voor eene kolonisatie in alle opzigten valide personen worden gevorderd, en het deze niet zijn, die zoo zeer ondersteuning uit armfondsen behoeven," wij meenen, dat dát bezwaar, van naderbij beschouwd, geene aanleiding behoeft te geven, „om het denkbeeld van eene kolonisatie van Nederlanders te laten varen," en wél, omdat de tegenwoordige emigratie van Nederlandsche arbeiders en huisgezinnen naar N. Amerika zich juist ook niet uitstrekt tot niet valide personen, die ondersteuning uit armenfondsen bekomen, maar juist zich bepaalt hoofdzakelijk tot valide, arbeidzame en nijvere personen, die wel meer of minder behoeftig zijn, maar werken kunnen en willen, zonder welke noodzakelijke eigenschappen ze zeer zeker ook in Noord-Amerika hunne positie niet zouden kunnen verbeteren.

Wij zijn alzoo van oordeel, dat men het gouvernement moest in bedenking geven, wat ook door vele leden

der Tweede Kamer bij de straks vermelde gelegenheid gedaan is, om, en dan onder alle mogelijke voorzorgen, nogmaals eene proeve te nemen of te doen nemen, door tusschenkomst der partikuliere maatschappij, waarvan de Regering in haar antwoord aan de Tweede Kamer spreekt, met het koloniseren van Nederlandsche valide en nijvere arbeiders in Suriname.

2. *Landverhuizing naar de Zuid-Afrikaansche, of Nederlandsche Afrikaansche Republiek.* — Ook ten aanzien van dit onderwerp hebben wij u vroeger gezegd, dat de zaak toen nog niet voldoende genoeg was onderzocht en bekend geworden, om reeds een bepaald oordeel te kunnen vellen over het al of niet aanbevelenswaardige van de landverhuizing naar die verre streken. Sedert onze laatste bijeenkomst is deze aangelegenheid in een meer helder licht geplaatst, en meenen wij u thans wel eenige nadere mededeelingen daaromtrent te kunnen doen.

Uit het Extract uit het register der wetten en besluiten van den volksraad der Nederlandsche Afrikaansche republiek, gedagteekend Margaliesberg 23 Maart 1853, blijkt, dat de Volksraad, gehoord de voordragt van den Commandant-Generaal A. W. J. PRETORIUS, heeft besloten, dat de heer JAKOBUS STUART, vroeger wonende in Pietermaritzburg in Natal, namens den volksraad en de ingezetenen van de Nederlandsche Afrikaansche republiek, gevolmachtigd zou worden, om aan Nederlanders te verkoopen eene uitgestrektheid gronds, zijnde een gedeelte van de gouvernements-gronden van den staat, gelegen in den Oostkant van de republiek, op en langs Drakenberg, district Lijdenburg, — waarvan de grootte nog niet opgemeten is, maar welke zeker meer dan honderd plaatsen, ieder van drie duizend morgen, oude Nederlandsche maat zal zijn, — of een gedeelte van die uitgestrektheid, onder de voorwaarde, dat de koopenningen, na aftrek van de kosten, die de staat voor zijne rekening neemt en bestaan zullen in eene belooning van den genoemden heer JAKOBUS STUART, voor al zijne moeite, ten deze reeds aangewend en verder aan te wenden, bij gelegenheid van de overeenkomst der koopers herwaarts, zullen gestort worden en bewaard blijven in eene *Landsbank in de republiek te vestigen*.

De heer STUART werd toen namens den volks-

raad en de ingezetenen van de Hollandsche Afrikaansche republiek tevens gevolmagtigd, om, met inachtneming der belangen van de republiek, met de koopers, of, bijaldien de verkoop en koop gesloten wordt met eene vereeniging van deelnemers in den koop, dan met de directie harer maatschappij, onder nader goedkenning van het gouvernement der republiek, zulke maatregelen beramen, als de dan op te rigtene Landsbank zou vorderen.

Onder anderen werd toen verder bepaald, dat de koopers, die zich in de republiek zouden nederzetten en alle *andere* personen, die zij, op de door hen gekochte gronden zullen vestigen, of aan wien zij dezelve, of een gedeelte daarvan, zullen in gebruik geven, verhuren of verkoopen, even als de ingezetenen van de republiek aan de aldaar bestaande, of in vervolg van tijd nog in te voeren, wetten en besluiten zullen onderworpen zijn, doch ook gelijke burgerregten bekomen en genieten.

In den herfst van het vorige jaar kwam daarop de genoemde heer STUART in ons Vaderland aan, en wendde hij dadelijk pogingen aan, om zijne zending herwaarts, zoo mogelijk, te doen gelukken. Zoo als gij welligt in de dagbladen zult hebben gelezen, vormde er zich toen ook in Amsterdam eene Commissie, om deze zaak nader te onderzoeken. Het blijkt echter dat van deze poging niets is gekomen. De heer STUART kwam later ook in deze stad, en werd door hem geene moeite gespaard, de zaak in deze streken tot stand te brengen, dat is: het vestigen van eene vereeniging of maatschappij voor den aankoop van eenige honderd duizend bunders land in de Republiek, en voor de verdere bevordering van eene wel geordende emigratie van daartoe geschikte personen derwaarts. Het scheen, dat de zaak hier inderdaad haar beslag zou erlangen, en waren er bereids ontwerpen en statuten voor zoodanige maatschappij voorloopig in gereedheid gebragt. Nogtans meende men, dat, alvorens tot de verwezenlijking van het plan over te gaan, zelfs van een eerste gedeelte van het plan, nog nadere inlichtingen nopens een en ander punt der zaak betreffende moesten worden ingewonnen. Deze meening nu schijnt niet geheel te hebben gestrookt met het gevoelen van den heer STUART, en meenen wij daarán te moeten toeschrijven, dat ook hier de zaak — op dit oogenblik althans — is afgesprongen. Op *dit* oogenblik is de heer STUART te Amsterdam, met het voornemen

om aldaar aan Nederlanders te verkoopen: eene *uitgestrekt-
heid gronds*, gelegen in de Oostkant van de republiek,
op en langs *Drakenberg*, district *Lijdenburg*, groot circa
300,000 Bunders, à *f* 4 per Bunder, of bij gedeelten van
dien à *f* 5 per Bunder, mits niet minder dan 100
Bunders, waarvan 10 pCt. zal moeten betaald worden bij
het onderteekenen van de Akte van transport en 90 pCt.
na aanwijzing en voormeting in de republiek; hetzij door
de tegenwoordige koopers, hetzij door *andere* personen,
die zij, op den door hen gekochten grond zullen vestigen
of aan wien zij dezelve, of een gedeelte van dien, zullen in
gebruik geven, verluuren of verkoopen; en voorts om hen
deswege, alsmede omtrent de reis derwaarts en het verblijf
aldaar, naauwkeurige inlichtingen te geven.

En inderdaad, het is niet anders dan wenschelijk,
dat, alvorens men zich hier met de emigratie naar de Zuid-
Afrikaansche Republiek inlaat, men eerst naauwkeurig be-
kend zij met den aard en den toestand van die nog vrij
onbekende streken.

Immers tegenover de gunstige en allezins aanlokkende
mededeelingen, die er nopens de Zuid-Afrikaansche Re-
publiek zijn gedaan, mag men — bij de onbekendheid
hier te lande met den wezenlijken staat der zaken aldaar —
het oog niet sluiten voor de berigten, die daaromtrent
door anderen zijn medegedeeld, en die, mogen ze zelfs
overdreven zijn, of hier en daar uit een minder juist oog-
punt de zaken beschouwen, echter in vele opzichten als stel-
lig juist zijn te beschouwen, en van onderscheidene kanten
elkaar aanvullende en bevestigende, dáárin overeenkomen,
dat het aankopen van land in de Hollandsche Afrikaan-
sche Republiek geene zaak is, die heil of voordeel belooft,
en eene emigratie naar die Republiek geene onderneming
om daartoe landgenooten aan te moedigen. Want wat
zeggen die berigtgevers? Dat de oorden over de Vaal
Afrikaansche wildernissen zijn; dat er in den regel gebrek
is aan hout, en dat het eerste ontginnen van landen en het
bouwen van een huisje reeds zoo veel inspanning vereischt,
„dat de armste Nederlandsche heiboer geen onverstandiger
ding zou kunnen aanvangen, dan te emigreren naar die
Republiek;” — dat men daar geheel geïsoleerd moet leven,
op uren afstands geen buurman heeft; dat er schier geene
geregelde gemeenschap nog bestaat, en het land nog niet
veilig is. Wat het klimaat betreft, zou het aan zee rede-

lijk zijn, maar in de binnenlanden 's zomers vreeselijk heet wezen. Behalve vleesch zou alles er duur zijn. Door den oneindigen afstand van de zee en de nog ongebaande wegen zou voor den uitvoer van landbouwprodukten, als ze voortgebracht waren, naauwelijks de mogelijkheid bestaan, en, wat het ergste is,— en dit is een vaststaand feit, — er is geen eigen zeehaven in het land, en is de Republiek alzoo, in dat opzigt, afhankelijk van de naburige vreemde staten, eene omstandigheid, die al zeer belemmerend is voor de ontwikkeling der Republiek en de welvaart van hare nijvere bewoners, 'tzij die er zijn, 'tzij die men er wenscht te bekomen.

Doch genoeg, om aan te toonen, dat er hier inderdaad redenen genoeg bestaan, om de voordeelen der zaak als nog niet voldoende bewezen te beschouwen, tegenover de zwarigheden, die aan een' aankoop van land en emigratie derwaarts verbonden zijn, en waarvan we straks slechts eenige, bloot van lokalen aard ginds, hebben aangevoerd.

Wij meenen ons dan ook allezins gerechtigd tot het advies, dat wij uitbrengen: deze aangelegenheid te beschouwen als voor als nog, nog niet geheel verkeerende in staat van wijzen, — haar voorloopig te laten rusten, tot tijd en wijle er aanleiding zij, er weder op terug te komen; — terwijl, wat het eerste punt van dit Rapport betreft, — de landverhuizing van nijvere Nederlandsche arbeiders naar Suriname, — wij u voorstellen dienaangaande een op de in 't begin van dit Rapport vermelde gronden steunend adres te rigten aan de Regering, ten einde deze nogmaals eene proeve neme, of doe nemen, met zoodanige landverhuizing van Nederlanders.

Prof. HOFSTEDE DE GROOT wil er nog eenige woorden bijvoegen, om het advies der Commissie ten aanzien van de kolonisatie in Suriname, aan te bevelen. Een Ulrummer is naar Suriname geweest, aan de Saramacca; deze is herwaarts gezonden, om de emigratie van hier derwaarts te bevorderen. Dit is niet gelukt. Doch de berigten van dezen geloofwaardigen en fikschen man geven allezins aanleiding, om de zaak te bevorderen. Met f 30,000 zou men voldoende menschen derwaarts kunnen henen brengen, die, goed overgebracht, dáár in eenige uren daags meer verdienen, dan hier den ganschen dag. Als men

aldaar met verstand werkt, kan men het er best uithouden en heeft men er een ruim bestaan: weshalve het voorstel der Commissie in alle opzigten kan worden aangenomen.

Daarop wordt het advijs der Commissie ten opzigt van de zaak van *Suriname* aangenomen.

De heer VAN ITTERSUM vindt het Rapport ten opzigte van de zaak van den heer STUART zeer juist. Die heer is thans te Amsterdam. Dus zou hetgeen het Rapport daarvan zegt, misschien op zijne verdere pogingen invloed hebben. Het Bestuur zou, volgens spreker, verder op den loop der zaak moeten letten.

De heer ALI COHEN stemt toe, dat het voorgedragene Rapport aan het plan van den heer STUART in Holland geen voordeel zou doen. Doch het is met de meeste onpartijdigheid opgemaakt. In allengevalle zou het, juist om der onpartijdigheid wille, welligt niet verkeerd zijn, het onderwerpelijk Rapport niet dadelijk publiek te maken.

De heeren VAN ITTERSUM en SCHILTHUIS achten die opmerking zeer juist.

De President stelt alsnu voor:

1. dat het Bestuur verder zal letten op den loop der zaak;

2. dat de mededeelingen in het Rapport nopens *deze* zaak voorloopig zullen worden terughoudend, doch later gepubliceerd, zoodra de zaak van den heer STUART zal zijn afgelopen.

De heer DE SITTER merkt hierbij op, dat het verslag van de handelingen dezer Vergadering niet wel vóór October zal kunnen uitkomen, als wanneer de zaak van den heer S. wel afgelopen zal zijn. Hij stelt dus voor, het *geheele* Rapport ten deze op te nemen, ook omdat de absente leden toch insgelijks recht hebben te weten, wat hier behandeld wordt.

De vergadering keurt dit laatste voorstel goed, en zal dus het tweede gedeelte van het vierde Verslag laat (in October), maar alsdan volledig, uitkomen.

5. Rapport betreffende het voorstel van den heer VAN BREUGEL (zie IVde Verslag, 1ste gedeelte, bl. 18—10).

De Secretaris van Correspondentie berigt, dat in gevolge het voorstel en de gedane mededeeling t. a. pl., het Bestuur gemeend heeft, dat geene afzonderlijke uit-

nooddigen in deze noodig waren, doch dat dit anders is gebleken, weshalve het Bestuur alsnog zal uitnoodigen, om aan het in de vorige Algemeene Vergadering bepaalde gevolg te geven, — 't welk door de vergadering wordt goedgekeurd.

6. De heer SCHILTHUIS draagt, namens de Commissie ad hoc, het volgende Rapport voor, ter zake van het voorstel van den heer BARGHOORN (zie IVde Verslag, 1ste gedeelte, bl. 30-31).

In de laatst gehouden Algemeene Vergadering van de Vereeniging tegen het Pauperisme, werd besloten eene Commissie te benoemen, die zich belastte te onderzoeken:

- 1°. Of er werkelijk behoefte aan zeevarenden bestaat? En zoo ja,
- 2°. Wat de oorzaken van dit gebrek zijn?
- 3°. Of daarmede ook in verband staat, het vermeerderen der sjouwerlieden? En eindelijk
- 4°. Of er, en zoo ja welke, middelen door deze Vereeniging kunnen aangewend worden, om daarin te voorzien?

Naar aanleiding van een voorstel des geachten Voorzitters, hadden wij de eer ons dat onderzoek te zien opgedragen, welk onderzoek door ons naar vermogen ingesteld, geleid heeft, tot de navolgende mededeeling en voorstelling.

Gelijk in de vorige vergadering door een der leden werd herinnerd, had reeds in 1840 een dergelijk onderzoek plaats door eene commissie, benoemd door de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid te Haarlem; ons is gebleken, — uit de handelingen van die Maatschappij van 1839 (bl. 342), — dat aan die commissie werd opgedragen.

1°. Het onderzoek naar de redenen, waaraan het gebrek aan inlandsche matrozen is toe te schrijven.

2°. Het voordragen van middelen (binnen het bereik der Maatschappij gelegen) om daarin eene gewenschte verbetering te beproeven en zoo mogelijk tot stand te brengen.

Deze beide punten komen in doel en strekking geheel overeen met de 2°. en 4°. der aan ons voorgestelde vragen. Een zeer uitvoerig en belangrijk rapport van die commissie komt voor in de gedrukte handelingen der vermelde Maat-

schappij van 1840, bl. 505 tot 525 ; — wij hebben gemeend dit vooraf te moeten vermelden, omdat wij eenige malen naar dat rapport zullen verwijzen, en het ter lezing aanbevelen aan allen, die daartoe in de gelegenheid zijn en het groot gewigt der zaak inzien, waarvan aan ons het onderzoek werd opgedragen.

Van onzen mede-gecommitteerde, de heer BORGESIUS, ontvingen wij eene uitvoerige memorie; verschillende, daarbij behandelde punten, zullen door ons bij dit rapport worden opgenomen, — en het geheel hopen wij verder dienstbaar te maken aan de ons opgedragene commissie.

De eerste der even vermelde vragen houdt in, *of er werkelijk behoefte aan zeevarenden bestaat?*

Onzes inziens ligt in de beide volgende stellig bestaande daadzaken het volledigste toestemmende antwoord op deze vraag:

De Nederlandsche koopvaardijvloot is voor een groot, zoo niet voor het grootste gedeelte, bemand met vreemdelingen; — in Nederland zijn velen, op vereischten leeftijd, die dezen zouden kunnen vervangen, en welke het thans aan werk of een vast middel van bestaan ontbreekt.

Uit deze beantwoording is af te leiden, dat wij de vraag, gelijk ook zeker de bedoeling zal zijn, volgenderwijze hebben opgevat.

Of er werkelijk in Nederland gebrek bestaat aan zeevarenden en of daarin door Nederlanders zoude kunnen worden voorzien?

In de tweede plaats wordt gevraagd: *Wat de oorzaken van dit gebrek zijn?*

De oorzaken van dit gebrek zijn nog al talrijk en zeer uiteenlopend.

Wij hebben bij de beantwoording der eerste vraag gezegd, dat onze koopvaardijvloot bemand is met vele vreemdelingen, wij moeten nog opmerken, dat het bestaande gebrek zich niet uitstrekt tot de gezagvoerders, zelfs niet eens tot stuurlieden, terwijl van beiden betrekkelijk slechts weinigen vreemdelingen zijn, — het gebrek aan zeevarenden bepaald zich hoofdzakelijk tot de eigenlijke *matrozenstand*; bij het bovenvermeld rapport van 1840, wordt het getal der schepen voor de Oostindische vaart op 200, en dat der daarvoor vereischte bemanning op 5000 gerekend; daarbij wordt vermeld dat alleen te Amsterdam in 1838 zich 1550 vreemdelingen bevonden onder 2850 matrozen,

die dat jaar aldaar werden aangemonsterd; sedert is de voor die vaart bestemde koopvaardijvloot belangrijk uitgebreid; — met 1° Januarij 1853 was het aantal fregatten, barken en brikken onder Nederlandsche vlag tot 493 bodems geklommen, ook van andere soort van bodems is de uitbreiding zeer aanzienlijk, immers in 1845 bedroeg het getal der Nederlandsche galjoot-, kof-, smak- en kleine *zeeschepen* 782 bodems, terwijl zulks met 1° Januarij 1853 tot 1329 bodems was vermeerderd. Naar eene matige berekening, kan men aannemen, dat onder de *tegenwoordige* belangrijke scheepsbouw in deze provincie, alleen voor de dien ten gevolge meerder in de vaart komende bodems *ieder jaar* op nieuw 300 zeelieden *meer* dan het daar voorgaande jaar worden gevorderd. — Bestond nu reeds in 1840 gebrek aan Nederlandsche matrozen, bij de uitbreiding der scheepvaart moest zulks wel vermeerderen, — te meer nog, nu door de scheepvaartwetten voor de Nederlandsche schepen vele nieuwe wegen, bijzonder die op Australiën zijn geopend, waardoor zij, meer bestendig dan vroeger, in de vaart kunnen blijven.

Hoewel om tot matroos geschikt te zijn, wel geene langdurige opleiding wordt vereischt, is het verschil in de levenswijze bij die op het vaste land, te groot en eene voorbereiding te noodzakelijk, dan dat dat gebrek voor te komen of daarin te voorzien is, door ieder, dien het hiertoe niet aan kracht en lust ontbreekt, in dienst te nemen.

Het is echter niet waarschijnlijk, dat alle in zeedienst genomen vreemdelingen daaraan naar vereichte beantwoorden, — maar de herkomst en vroegere betrekking van dezen is niet zoo naauwkeurig na te gaan, dan van Nederlanders; — ieder die van nabij bekend is met de wijze, op welke door tusschenkomst der zoogenaamde slaapbazen, vreemdelingen voor de zeevaart ter koopvaardij worden verhuurd, betwijfelt het zeker niet, dat daaronder dikmaals personen zullen zijn, die nimmer ter zee voeren.

Niet onopgemerkt kunnen wij het laten, dat alleen zij gelegenheid vinden, om in de dringende behoefte aan scheepsvolk te voorzien, die zich in de groote handelsplaatsen of zeehavens bevinden, — daar vele kapiteins gewoon zijn, niet al het benoodigde scheepsvolk aan te nemen vóór zij de reis dadelijk aanvaarden, dat eene belemmering is voor het gebruik van Nederlandsche matrozen, welke voor de buitenlandsche vaart eene speciale vergunning van

den Commissaris des Konings in de provincie waar zij te huis behooren behoeven, en bij de aanvraag daartoe de naam van de reeders, van den kapitein en van het schip moeten opgeven, — waarnaar zoodanige kapiteins niet kunnen wachten, en dan liever vreemdelingen nemen.

Nog eene belangrijke omstandigheid, die veel zal bijdragen tot vermeerdering van het gebrek, is, dat door grove winsten, leveranciers van zeemanskleederen, en bovendien door levering van slecht goed, zoo hier te lande als overal elders, van de losheid der matrozen een vergaand misbruik maken, gelijk dit ook in het meervermeld rapport is vermeld; — dat ook hunne verteringen of voorschotten, wanneer zij eenigen tijd aan land bij slaapbazen, en in kosthuizen zijn, den matrozen hoog worden aangerekend, — het gevolg hiervan is, dat zij in den regel van hun dikwijls zuur verdiend geld weinig overhouden, en wanneer zij in het huwelijk treden, niet in de behoefte der achtergelatenen kunnen voorzien, daarom hebben de vrouwen liever, zoo er maar vooruitzicht op eenige verdiensten bestaat, dat de matroos aan den wal blijft. Dit brengt ons tot de beantwoording der derde vraag: *of met het gebrek aan zeevarenden, ook in verband staat het vermeerderen der sjouwerlieden?*

Hoewel daarvoor ook andere redenen mogen bestaan, volgt reeds uit het laatste gedeelte van het antwoord op de 2de vraag, dat wij op de 3de vraag een toestemmend antwoord moeten geven, hetwelk wij vermeen en te bevestigen met de vermelding der volgende omstandigheden, dat op de schepen voor de groote vaart, het scheepsvolk niet altijd aan boord wordt gehouden, totdat de schepen geheel gelost, en daarna behoorlijk schoon gemaakt zijn, maar dat daartoe sjouwerlieden worden gebruikt, bij voorkeur, of wel bijna uitsluitend, vroeger zeevarenden; — wij zijn ook van gedachten, dat men nog al jongelieden vindt, die sjouwerlieden worden, onaangezien hunne vroegere betrekking en daaraan verbonden levenswijze, hun eenige geschiktheid geven voor de zeevaart, wij bedoelen jongens die bij schuiten, veer- en zoogenaamde landschepen dienen, of werken, ook zelfs die daarbij de paarden rijden, en alzo althans gewoon zijn, aan storm en onweder te worden blootgesteld.

De 4de en laatste, maar tevens moeilijkste vraag, waarvan het onderzoek aan ons werd opgedragen, is: *of er, en zoo ja, welke middelen door deze vereeniging kun-*

nen aangewend worden, om in het gebrek aan scheepsvolk te voorzien.

Om daarin te voorzien, dat zal gewis de krachten en invloed dezer vereeniging te boven gaan; wel gelooven wij dat zij zal kunnen medewerken, om daarin eenigermate te gemoet te komen.

In de vorige Algemeene Vergadering is reeds gesproken over het belang, om jongens van minvermogende ouders, die lust voor de zeevaart hebben, de eerste uitrusting te verschaffen, — sedert zijn de daartoe reeds bestaande vereenigingen nog vermeerderd, zoodat alleen in deze provincie commissien om in deze behoefte te voorzien, gevonden worden te Groningen, Hoogezand, Sappeneer, Zuidbroek, Veendam; Wildervank, Oude Pekela, Nieuwe Schans en Appingedam, — daar het naar wij vernemen reeds moeilijk wordt, behoorlijk van een uitrusting voorziene jongens, en die voor de zeedienst geschikt zijn, geplaatst te krijgen, volgt hieruit, dat er hij de zeevaart geen gebrek is aan Nederlandsche jongens, bij het tegenwoordig te geringe getal dat op onze schepen te plaatsen is, en naar ons oordeel tevens, dat de vereeniging de bemoeijng om daarvoor uitrustingen te bezorgen, vooreerst aan de reeds bestaande en nog op te rigten vereenigingen kan overlaten.

Hoewel wij ons mogen voorstellen, dat voormeldde pogingen wel zullen bijdragen, om den matrozenstand iets te vergrooten, vermeenen wij dat hieruit tevens blijkt, dat te regt in de vorige vergadering reeds is opgemerkt, dat om in de behoefte aan gebrek van zeevarenden te gemoet te komen, de jongens zoo ver moeten zijn, dat zij als *bevaren jongens*, kok of ligt-matroos op zeeschepen aan boord kunnen gaan.

Naar onze gedachten zouden de volgende middelen kunnen bijdragen, om den matrozenstand in Nederland te vergrooten en het gebrek merkkelijk te verminderen.

1°. De betrekking van den matroos te verbeteren zoo lang hij ter zee vaart, zoowel, als wanneer hij op gevorderde leeftijd daartoe ongeschikt is geworden. — Ten dien einde behoorden:

a. eenige wijzigingen gemaakt te worden in den vierden Titel van het tweede boek van het Wetboek van Koophandel, — handelende over het huren van scheeps-officieren en scheepsgezellen, en derzelver regten en verplichtingen.

b. Meerder eenheid en voorzorg in de voorwaarden van aanmonstering, in de verschillende havens van het rijk.

c. Voorzorg tegen het bedrog van leveranciers der uitrusting, kleerkoopers en slaapbazen, door tusschenkomst der waterschouten, op eene andere wijze dan thans geschiedt; als nu dikmaals medewerkende, dat de te hoog opgevoerde schuld door den matroos wordt betaald.

d. Dat de kapiteins, na eene zeereis de matrozen aan boord houden, tot dat de schepen geheel gelost en behoorlijk schoon gemaakt zijn; dit zoude eenig voordeel voor den matroos geven, en de sjouwerlieden die daartoe nu gebruikt worden en veelal vroeger zeelieden waren, bij de vaart houden.

e. Het oprigten van slaaphuizen in alle koopsteden, waar zeehandel van eenige beteekenis wordt gedreven; — te Amsterdam is zoodanige inrigting op eene ruime schaal in aanbouw, of misschien gereed, door bijdragen van particulieren tot stand gebragt; — zelfs heeft men uit overtuiging van het groote nut voor alle zeelieden, van buitenlands daartoe bijgedragen, men mag zich voorstellen, dat te Rotterdam dit voorbeeld spoedig zal worden gevolgd, aangezien aldaar tot dat einde reeds eene vereeniging bestaat.

f. Een inrigting tot verzorging van bejaarde en gebrekkige zeelieden. In Engeland wordt daartoe bij de afmonstering, door elk zeeman iets bijgedragen; en vervallen daaraan de boedels of nalatenschappen van zeelieden, wanneer er geene erfgenamen zijn; — ten dien einde zoude eene inrigting voor Amsterdam en Rotterdam en eene voor deze provincie opgerigt kunnen worden. Wij zijn niet vreemd aan het denkbeeld, dat daartoe het getal zeevarenden in deze provincie groot genoeg is, en stellen ons voor dat zoodanige voorzorg, ten behoeve van oude zeelieden, gunstig zoude werken op de uitbreiding van den matrozenstand.

2°. Meer algemeen de gelegenheid te openen, dat *Nederlandsche jongelieden*, die lust en geschiktheid voor de zeedienst hebben, als matroos naar zee kunnen gaan.

Daartoe zouden kunnen strekken:

a. Aan het bestaande gebrek zooveel mogelijk publiciteit te geven.

b. Om jongens, die niet dadelijk voor de zeevaart geplaatst kunnen worden op binnenschepen tot matroos voor de buitenvaart op te leiden, al waren daaraan ook

eenige opofferingen verbonden, verdienende b. v. alleen de kost, en dat in hunne overige behoeften door vereenigingen ter bevordering der zeevaart werd voorzien.

c. De jongelieden voor *matroos* bestemd, daarvoor vooraf eenigermate geschikt te maken; — wij moeten hierbij opmerken, dat zij, om *alzo* geplaatst te worden, zelden voor *hun 17de of 18de jaar* de vereischte geschiktheid zullen hebben, zij zouden intusschen iets anders moeten doen, bij voorkeur op scheepstimmerwerken, zeilmakerijen, touwslagerijen, blokmakerijen, bij het scheepstuigen en dergelijke bedrijven, en hun voor zoo verre de werkzaamheden zulks toelaten, gelegenheid worden gegeven, tot het leeren van splitsen, reeven, knoopen en het werken in het tuig. — Bij het meer vermeld rapport was door een der leden der Commissie voorgesteld, om jongens in de Kolonie der Maatschappij van Weldadigheid voor de zeedienst op te leiden; — hiertegen werd opgemerkt, dat daartoe wel geene gelegenheid zoude zijn, daar het gouvernement (aan hetwelk gezegde Maatschappij meer was verbonden) hier matrozen voor 's Rijks-marine tracht te bekomen; — wij achten het echter van genoeg belang, om te wenschen, dat dit een punt van bepaald onderzoek uitmaakte. Men zoude daarvoor in de kolonien even geschikt een schip kunnen nemen, als thans op de plaats van de Kweekschool voor zeevaart te Amsterdam, of de *hulk* aldaar, voor de opleiding van matrozen.

3°. Door tusschenkomst van het Gouvernement, wijzigingen in verschillende wettelijke bepalingen, alsmede nieuwe wettelijke verordeningen te verkrijgen.

Behalve de reeds sub 1°. vermelde, omtrent het wetboek van Koophandel, hebben wij het oog op de volgende punten:

a. In het meer vermelde rapport werd in 1840 gezegd: „Reeds voor eenige jaren heeft het te Amsterdam gevestigde Collegie *Zeemans-hoop*, aan het gouvernement ingeleverd eene memorie over de daarstelling van eenen Nationalen Matrozenstand, en een verzoek, om op dit punt wettelijke bepalingen daar te stellen, terwijl dat Collegie het raadzaam achtte, den uitslag dier pogingen af te wachten.”

Niemand onzer vernam daaromtrent seders iets naders, en wij houden het wenschelijk, daarover met gemeld Collegie in correspondentie te treden.

b. De wet op de Militie, zoowel als op de Schut-

terijen, vereischen in het belang der zeevarenden herziening, gelijk een en ander meer uitvoerig is omschreven in de reeds meer door ons aangehaalde stukken, — en *eindelijk*

c. Wijziging in de verplichting aangaande de bepaalde vergunning, om bij de aanvraag daartoe, de namen op te geven van reeders, kapitein en schip, inwoege boven is vermeld.

Wij hebben ons niet durven veroorlooven, aangaande voormelde punten in verdere ontwikkeling te treden, omdat wij zouden vreezen, te uitvoerig te worden; bovendien zijn de gronden voor bijna alle, reeds bij dit rapport of bij meergenoemde stukken opgegeven.

Overtuigd dat de zaak, waarvan het onderzoek aan ons is opgedragen, bij algemeene belangstelling en medewerking, tot het verschaffen van een behoorlijk middel van bestaan aan vele landgenooten, en alzoo tot voorkoming van armoede zal kunnen strekken, zoo achten wij het geheel in overeenstemming met het doel dezer Vereeniging, om zich de zaak krachtig aan te trekken.

Dan, gelijk wij reeds hierboven hebben gezegd, het zal de krachten dezer Vereeniging te boven gaan, in het onderwerpelijk gebrek te voorzien, waarvan ook deze vergadering te sterker overtuigd zal worden, wanneer wij opmerken, dat meer vermeld rapport bij de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der Nijverheid, die 23 departementen en 1200 leden telt, slechts tot het besluit heeft geleid, de in 1839 benoemde Commissie uit te noodigen, om bij voortduring hare belangstelling op dit punt te bepalen, — maar dat de Maatschappij zelve voor als nog geene maatregelen in dezen behoorde aan te wenden; zijnde het ons niet bekend dat daaraan eenig verder gevolg is gegeven.

Het zijn deze overwegingen, die uwe gecommiteerden hebben overtuigd, dat, om te voorzien in het erkende gebrek aan Nederlandsche matrozen voor de nationale koopvaardijvloot, in de eerste plaats de medewerking der Hooge Regering noodig is, en dat tevens door de samenwerking van verschillende maatschappijen, collegiën, genootschappen en vereenigingen, daartoe veel zal kunnen worden bijgedragen.

Daarom vermeenen wij, dat deze zaak een allezins geschikt onderwerp zal zijn om te behandelen op het binnen kort te dezer stede te houden Congres voor het Armwezen.

Het is dien ten gevolge, dat wij ten slotte de eer hebben, de vergadering voor te stellen, het bestuur dezer Vereeniging uit te noodigen, om

1°. het onderwerp te stellen tot een punt van behandeling op dat Congres.

2°. Daarbij, zoo verre noodig geacht wordt, door het bestuur, een extract mede te deelen van dit rapport.

3°. Bepaalde voorstellen te doen:

a. aangaande een aan de Hooge Regering aan te bieden adres of memorie, of wel daarvan een concept te ontwerpen;

b. van de middelen, die verder door het Congres zouden kunnen worden aangewend ter voorziening in het meer vermeld gebrek aan matrozen op de Nederlandsche koopvaardijvloot.

Onder overlegging van het vermeld advijs van den heer BORGESIUS, en een exemplaar van de handelingen der Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Nijverheid van 1840, waarin zoowel het meer aangehaalde rapport, als de beraadslagingen waartoe het aanleiding gaf, gelijk ook het daarop genomen besluit voorkomen, — vermeen en wij naar vermogen aan de ons opgedragene commissie te hebben voldaan.

Groningen, den 26 Mei 1854.

De Gecommitteerden:

P. S. BARGHOORN.

P. H. PFEIFFER.

T. BORGESIUS.

U. G. SCHILTHUIS Jz.

Het advijs van dit Rapport wordt in omvraag gebracht.

De heer VAN ITTERSUM ondersteunt dit advijs. De zaak is zeer gewigtig. Ook hier is eene Commissie ten deze werkzaam. Er komen aanvragen van jongens genoeg, er zijn ook eenige geplaatst, maar wel 100 hebben plaatsing aangevraagd. De moeilijkheid is, het den kapiteins smakelijk te maken, dat zij de zaak bevorderen. Zij willen zulke „groene” jongens niet gaarne, die kunnen nog niets, maar moeten toch de kost hebben.

De President dankt voor die opmerking, waaruit later een voorstel kan voortkomen.

De heer DE SITTER is van oordeel, dat dit punt zeer wel op het aanstaande Congres voor het Armwezen kan

komen, maar nu ten minste niet kan worden opgenomen in het reeds gedrukte en gedeeltelijk verzonden Programma van die bijeenkomst. Dit laatste betreurt hij wel, maar meent dat het ook nu nog kan gevonden worden.

De President stelt voor, dat dezelfde leden der Commissie die zaak ook op het Congres brengen.

De heer SCHILTHUIS vindt dat minder goed. Beter is 't, dat het Bestuur het doe, te meer, omdat een, in dezen zeer werkzaam lid des Bestuurs lid der Commissie is, en omdat dat lid juist daartoe zoo goed in staat is.

Dit wordt goedgekeurd, — en wordt wijders het tweeledig advijs der Commissie aangenomen.

7. Ten aanzien van het voorstel van den heer TONKES (zie IVde Verslag, 1ste gedeelte, bl. 31-32), wordt door de Commissie ad hoc het volgende Rapport uitgebragt, bij monde van den heer Ds. NANNINGA UITERDIJK:

De Commissie benoemd, om over bovengenoemd voorstel een rapport te geven, houdende nader onderzoek van die zaak (zie IVde Verslag, 1ste gedeelte, bl. 31-32), heeft de eer als hare meening voor te dragen, dat de zaak, uit een *theoretisch* oogpunt beschouwd, hare voordeelen moge hebben, daar het grootste gedeelte van de opbrengst den armen zoude toevallen; — maar dat het in geen een deele aan te raden is, haar in *praktijk* te brengen, daar het blijken zal dat zij grootendeels onuitvoerbaar is.

Het voorstel zegt, *dat de wegen zooveel gronds beslaan, en, op vele plaatsen, meer dan noodig is*; misschien is dit gedeelte waar, maar daar staat tegenover, dat er ook vrij wat wegen in deze provincie gevonden worden, die, of juist breed genoeg, of te smal zijn, b. v. bijna alle provinciale kunstwegen, wegen bijlangs kanalen, en in de beste polders: — daarenboven vindt men thans aan vele wegen, die de noodige breedte bezitten, al reeds opgaand hout geplant. Hieruit blijkt, dat zoodanige beplanting met vruchtboomen, niet over de geheele provincie kan gedaan worden: en daardoor vervalt dan ook van zelf het beweren van den voorsteller, *dat de veiligheid der vruchten gelegen zal zijn in de aanplanting van boomen over de geheele provincie*. Wij houden ons overtuigd, dat thans slechts op een klein gedeelte van de wegen dezer provincie gelegenheid is, om vruchtboomen aan te planten: want men zou

zich dan in dezen ook alleen moeten bepalen bij de *zandwegen*, dewijl alle boomgewas bijlangs de *kleiwegen*, schadelijk is voor de wegen zelve, omdat het hinderlijk is voor het opdroogen en dus voor het bruikbaar houden van dezelve.

Men zou het evenwel op een klein gedeelte kunnen beproeven: waarbij men echter vooraf reeds spoedig op moeilijkheden zal stuiten: — want behalve dat die zoogenaamde overvloedige gedeelten *niet meer geheel improductief zijn*, — als dienende veelal tot schapenweide en hooiland voor den arbeider, van den, met het onderhoud van den weg belasten, landgebruiker, — zoo zal het niet gemakkelijk gaan, in het bezit van dezelve te geraken. Voor zooverre die wegen aan het domein behooren, zal het bezwaarlijk gaan om ze, zonder hetzelfde, in vast gebruik te bekomen, daar die gronden thans te koop zijn, en vroeger of later in handen van de aangrenzende landeigenaren overgaan: — en voor zooverre die overvloedige breedten aan gemeenten of waterschappen behooren, is de bestemming grootendeels, om daaruit aarde te halen tot verbetering van rijwegen, — of zij worden als gras-gewas verpacht; — die enkele wegen, die aan partikulieren of vereenigingen behooren, zullen mede bezwaarlijk te verkrijgen zijn.

Valt het dan al zeer moeilijk, om zich in het bezit te stellen van eenigen grond, ten einde de zaak te beproeven, dan zouden er gemeentebesturen bewogen moeten worden, zich de zaak aan te trekken, en het zal dan blijken, dat de uitgaven niet zóó gering zijn, als de voorsteller schijnt te kennen te geven. Stel den aankoop van ieder vruchtboom met de vrucht en het planten op *f* 4; — dan zal ieder uur lengte *f* 1100 kosten voor den aanleg, en daar in den regel van plantsoen aan de wegen van *drie één* uitgaat, zal men het volgende jaar voor die zelfde lengte p. m. *f* 400 moeten besteden, en zoo vervolgens. Heeft men nu lang genoeg geplant en gewacht, om de eerste bloesems te zien verschijnen, dan komt de ellende eerst regt aan. Er wordt in de boomen geklauterd, stokken gebroken, met kluiten en steenen geworpen, met stokken gerammeid enz. en dus vernield wat *goed en rijp is*, en wat *goed en rijp kon worden*. — De ondervinding leert zulks daar waar men zoo iets in praktijk heeft gebragt. — „Ik heb,” zegt een van de leden onzer commissie, „ik heb vruchtboomen aan de wegen in Duitschland opgemerkt, en mij over het treurige voorkomen en

„de weinige vruchten, die rijp werden, bedroefd. Maar „indien dat gebeurt in een land, waar ieder, hoe gering „ook, een weinig grond heeft, en zich goedkoop alle vruchten kan aanschaffen, wat zal het dan hier zijn, waar de „zaak nieuw is, en waar vooral de veldpolitie veel te wenschen overlaat?”

Wij willen de zaak thans ook eens uit een *zedelijk* oogpunt beschouwen. En het is vooral dan, dat wij het voorstel ten sterkste bestrijden. — De man, die thans nog een afschuw heeft, hoe arm hij ook wezen moge en hoe dringend de behoefte van zijn gezin zij, de man, die thans nog een afschuw heeft, om huisbraak te doen, of een schaap zijns buurmans te slagten in diens land, — zal hij er wel zooveel gewetensbezwaar in vinden, om rijpe vruchten aan een' *publieken* weg, ook voor *publiek* eigendom te verklaren, en in geval van nijpenden honger en gebrek, beginnen met die te nemen, — en heeft hij eenmaal den voet op dat hellend vlak gezet, waar zijn dan voor hem de grenzen tusschen eerlijkheid, nood en diefstal? — Zoude het er niet mede gaan, als met het zoogenaamd geoorloofd vervoer van aan accijns onderhevige goederen op de oostelijke grenzen van ons rijk, waar alle smokkelaars en dieven hunne carrière aanvangen, om die later in de huizen van reclusie te Leeuwarden en te Hoorn, of op het schavot te eindigen?

Wij hopen, dat nooit onze heilrijke Vereeniging tegen het pauperisme door hare bemoeijingen aanleiding moge geven, om den armen en door honger begeerigen in zulk eene zware verzoeking te brengen: althans wij zullen er onze handen niet toe leenen.

Wij achten het daarom ook onnoodig, verder onze bedenkingen in te brengen, en bezwaren op te geven, die de gemeentebesturen zouden kunnen voorwerpen, zelfs, al werden zulke beplantingen door partikulieren, zonder bezwaar van de gemeentekas, ondernomen. Immers, de politie is in den regel te platten lande zeer zwak, en zou geheel onvoldoende wezen, om de rijpe en onrijpe vruchten op eene groote uitgestrektheid te surveilleren. En er moesten dan alléén om de vruchtboomen bijlangs de wegen, afzonderlijk bezoldigde agenten worden aangesteld, of men moest de zaak haren loop laten: het een is minder wenschelijk dan het andere, het een meer verderfelijk dan het andere.

Bestaan er echter nog wegen, waarvan eene aanzienlijke breedte gemist kan worden, dan zoude er met meer voordeel partij van te trekken zijn, door dien grond als *tuingrond* te bezigen, — vooral met het oog op den tegenwoordigen tijd van duurte der eerste levens behoeften. Ooft en boomvrucht kan de arbeider en de mindere burger ontberen. Zij hebben behoefte aan meer degelijken kost, erwten, boonen, wortels, rapen, aardappels enz. De behoefte aan tuingrond wordt bij de arbeiders en geringe burgerklasse te meer gevoeld, naar mate de landbouwers kariger worden, om eenige roeden van hun land in huur, of op andere voorwaarden, aan hun af te staan.

Het mag dus van belang gerekend worden, waar zulks geschieden kan, en de aard van den bodem er toe geschikt is, de overtollige breedte wegen tot het door ons bedoelde einde te bezigen. Dit heeft dan ook plaats gehad (om een voorbeeld bij te brengen) onder de gemeente Aduard. — Voor eenige jaren is er van den kleinweg, van af den straatweg tot Aduard, een stuk afgegraven, ruim $1\frac{1}{2}$ Bunder groot. Dit verkocht zijnde heeft opgebracht ruim f1100. — Het wordt gebruikt als tuingrond. De vruchten tieren er welig. — Na het wel gelukken van deze eerste proef en het zien der goede uitkomsten, heeft de Raad der gemeente, na bekomene goedkeuring van H.H. Gedeep. Staten, andermaal eene afgraving bewerkstelligd van denzelfden weg, bezuiden den straatweg, voorbij de Langeweer, met het bepaalde doel, om den grond in perceelen van eenige roeden tegen een geringen jaarlijkschen huurprijs af te staan aan behoeftige ingezetenen der burgerlijke gemeente. Deze afgraving heeft plaats gehad in 1852. En terwijl de weg hier, even als bij de boven gemelde afgraving, eene breedte behield van p. m. 8 ellen, verkreeg men volgens kadastrale opmeting eene oppervlakte van één Bunder 35 Roeden en 80 Ellen. De kosten van afgraven, slichten, ploegen, in orde brengen enz. bedroegen f187, — terwijl de ontvangene huren bedroegen f75,37⁵. En de vruchten, die er verbouwd zijn geworden, lieten ook weinig te wenschen over. Dit jaar is weder een stuk afgegraven en wordt thans voor het eerst bebouwd. De oppervlakte bedraagt 35 Roeden, en belooft ook goede uitkomsten. — Behalve nu dat de aanleg op deze wijze min kostbaar, en dadelijk productief is, zoo

vervallen vele bezwaren, die bij eene beplanting met vruchtboomen niet voor te komen zijn. Ieder heeft dan zijn eigen stukje grond, waaraan hij gehecht is, en waarover hij zelf toezigt houdt, veel beter en goedkooper dan een gemeentebestuur zulks vermag: — immers dat zijn de uitkomsten van den tuinbouw te Uithuizen, te Oude Pekela en ook onder Aduard, en elders.

Uit de discussie, gehouden bij het doen van het voorstel, blijkt nog, dat het juist geene vruchtboomen behoeven te zijn, maar dat ook ander soort van hout kan gebezigd worden. — Wij hebben boven reeds aangemerkt, dat alle boomgewas, bijlangs de kleiwegen, schadelijk is voor de wegen zelve, als hinderlijk aan het opdroogen en bruikbaar houden van dezelve. Daarenboven is het te wel bekend, dat de landeigenaren er veel bezwaar in vinden, om de wegen met boomen te beplanten, aangezien deze door hun schaduw veel nadeel doen aan het rijpen der granen, en tot schuilplaats verstrekken voor de vogels, die het rijpe graan vernielen, zoo zelfs, dat de Staten, op aandrang van vele landlieden, er toe gekomen zijn, om boomen, die sedert eenige jaren geplant waren, weder te doen uitgraven.

Om al het aangevoerde, om de vele bezwaren en de weinige voordeelen, die het belooft, *meen en wij te moeten adviseeren aan deze vergadering, om aan het voorstel van den heer R. TONKES geen verder gevolg te geven.*

Intusschen heeft het voorstel van den heer R. TONKES ons aanleiding gegeven, om een nieuw voorstel te doen, daárin bestaande, dat de Vergadering besluite, voor het vervolg geen voorstel meer in overweging te nemen van de zoodanigen, die geene gewone of buitengewone leden van de Vereeniging zijn, omdat men alsdan zeer ligt meer voorstellen dan goede antwoorden zal bekomen, en omdat alsdan het Bestuur der Vereeniging ook niet in de gelegenheid is, den voorsteller mede in de Commissie van onderzoek te benoemen, iets, dat altijd zeer wenschelijk moet geacht worden, om zijn voorstel nader toe te lichten, en van welke licht deze commissie thans verstoken is.

Ds. GERHARDS keurt het advijs goed. Eén motief echter wil hij niet gaarne onderschrijven, dat n.l. onze menschen eerder die vruchten van de wegen zouden stelen, dan de Duitschers, zoo als Spreker uit ondervinding weet, dat doen.

Ds. UTERDIJK geeft te kennen, dat het motief niet als eene beschuldiging moet worden beschouwd. In Duitschland is over het geheel meer gelegenheid om vruchten te bekomen. Men moet de menschen niet in verzoeking brengen.

De heer BORGESIUUS meent, dat het in 't Noorden van Duitschland niet zoo gunstig te dezen is gesteld, als Ds. GERHARDS zegt. Spreker heeft dit zelf waargenomen.

Hierop wordt het eerste advijs der Commissie goedgekeurd.— Ten aanzien van het tweede vraagt de heer VAN ITTERSUM, of 't niet zóó wat gevaarlijk zou zijn; eene geheele uitsluiting toch is niet voorzigtig. Het Bestuur moest voorstellen van *niet* leden casu quo kunnen overnemen en in de Vergadering brengen. Is dan zulk een voorstel minder goed, dan kan 't blijven liggen.

De heer BORGESIUUS ontwikkelt nader, waarom de Commissie zóó heeft geadviseerd, als is geschied.

De Voorzitter merkt op, dat het verschil tusschen de opinie van de Commissie en die van den heer VAN ITTERSUM dus gering is.

De heer VAN ITTERSUM voegt er nog bij, dat een voorsteller elders, buiten de provincie kan wonen.

De Voorzitter stelt alsnu voor, dat de Vergadering besluite, dat geen vreemd voorstel zal worden behandeld, tenzij het Bestuur het overneme, als *zijn* eigen, of een lid ('t welk van zelf spreekt) het overneme en inbrengt.

De vergadering vereenigt zich met dit voorstel.

8. Rapport van het Bestuur der Algemeene Vereeniging ter zake het oproepen der miliciens in de drukste maanden des jaars (zie IVde Verslag, 1ste gedeelte, bl. 33-34).

Dit Rapport luidt als volgt:

In uwe Vergadering van 21 October 1853 is de oproeping der miliciens ter sprake gekomen, en is gewezen op het bezwaar dat er voor de arbeiders in gelegen was dat die oproeping thans in de drukste maanden des jaars geschiedt. De vergadering heeft toen al dadelijk gevoeld, dat, hoe belangrijk deze zaak ook zij, het echter hoogst moeilijk zal zijn en geheel buiten den kring dezer Vereeniging gelegen, om daarin veranderingen aan te brengen. Aan het

bestuur is toen opgedragen deze zaak te onderzoeken om nader daarop terug te komen.

Het bestuur heeft rijpelijk over de zaak nagedacht en deelt dan ook het gevoelen van die leden, welke de oproeping der miliciens in den druksten tijd des jaars nadeelig voor de arbeidende standen achten; nog meer, het vond ook den leeftijd van 19 jaar, voor de nationale militie tot hiertoe gevorderd, ongelukkig gekozen en acht het, voor de ontwikkeling van verstand en hart bij den jongelig, dikwerf nadeelig, dat hij op dien leeftijd aan zijn beroep of bedrijf, gedurende eenen geruimen tijd, wordt onttrokken, om als soldaat het land te dienen en zich te gewennen aan eene levenswijze, die, schoon zij dan al geschikt is, vele deugden bij den aankomenden jongeling te ontwikkelen, echter voor zwakken van geest hoogst gevaarlijk mag worden genoemd, uit het oogpunt van zedelijkheid.

Allezins wenschelijk acht het bestuur het, met de leden der Vergadering, die van hun gevoelen daarover hebben doen blijken, dat, zoowel in den leeftijd, gevorderd voor de oproeping tot de militaire dienst, als in den tijd van oproeping tot de oefeningen in den wapenhandel, verandering worde gebragt.

In een dezer bezwaren is bij de Grondwet van 1848 gedeeltelijk voorzien, daar de loting voor de nationale militie volgens dezelve moet plaats hebben uit de ingezetenen, die hun twintigste jaar zijn ingetreden, terwijl ook, bij diezelfde grondwet, de duur der oefeningen in den wapenhandel tot zes weken, als regel, is beperkt. Die grondwettige voorschriften zijn nog niet in werking getreden; men mag dus, daar de Regering eerlang daaraan zal moeten voldoen, ieder oogenblik de aanbieding eener wet op de nationale militie, ter vervanging van de thans vigerende wetten, te gemoet zien; te meer, daar die wetten, in de praktijk, gebleken zijn, op meer dan een punt, dringend verbetering noodig te hebben.

Wanneer wij nu het oog vestigen op de beraadslagingen over art. 177 en volgende van de Grondwet van 1848, regelende de defensie van het Rijk, dan is daaruit blijkbaar, dat en de Regering, en de Kamer den wensch hebben gekeesterd, de nationale militie zóó te regelen, dat dezelve, en zoo min mogelijk drukkend voor de ingezetenen, en zoo min mogelijk kostbaar voor de schatkist zoude zijn, wij

zigen in de bepalingen der voormalige grondwet, strekken daarvan ten bewijze, de beraadslagingen doen echter zien, dat, ten zij men het denkbeeld eener nationale militie had willen laten varen, en daarvoor eene volkswapening in de plaats te stellen, de genoemde bezwaren niet geheel te ontwijken waren.

Het bestuur is daarom van oordeel, dat de vergadering wel niet anders zal kunnen doen, dan vertrouwen te stellen op de wetgevende magt, die bij de aanstaande regeling van dit onderwerp door de wet, de belangen der ingezetenen zeker naar vermogen zal trachten te bevorderen, en stelt dus der vergadering voor, deze zaak voor eenen onbepaalden tijd in advies te houden, te meer, daar de tegenwoordige politieke gesteldheid van Europa zoodanig is, dat het tijdstip hoogst ongeschikt is, om op eenige verandering, welke eene wijziging of vermindering van den tijd voor de oefeningen in den wapenhandel der miliciens bestemd, ten doel heeft, aan te dringen; doch om het bestuur magtiging te verstrekken, om, wanneer eerlang eene wet op de nationale militie aan de Staten-Generaal mogt worden aangeboden, zulks geraden achtende, de gemaakte aanmerkingen bescheiden onder het oog onzer volksvertegenwoordigers te brengen, met verzoek, zooveel immer mogelijk, daarop bij de vaststelling dier wet te letten.

Het Bestuur voornoemd,

Namens hetzelfde,

(get.) W. DE SITTER, *Rapporteur.*

De conclusie van dit Rapport wordt zonder discussie aangenomen.

9. De heer ALI COHEN, brengt het volgende Rapport uit, namens de Commissie, benoemd ter zake van den invoer van gezouten en gerookt vleesch, bepaaldelijk uit Amerika (zie IVde Verslag, 1ste gedeelte, bl. 34-36):

In onze Algemeene Vergadering van 21 October l.l. deed ik eene mededeeling aangaande de Zuid-Amerikaansche „zee van vleesch.” waarvan ik gaarne eenige golven ook naar onze stranden wenschte te zien overrollen (zie IVde Verslag dezer Vereeniging, 1ste gedeelte, 1854, bl. 34-36).

Ik ging daarbij uit van de grondstelling, die ook ik

als eene waarheid beschouwde, „dat er groote en dringende behoefte bestaat aan vermeerdering van dierlijk voedsel, vooral ten behoeve der duizenden, die thans daarvan nagenoeg geheel verstoken zijn, terwijl die vermeerdering tevens eenige prijsvermindering van alle vleesch zou ten gevolge hebben.”

Er werd toen eene Commissie benoemd, ten einde deze zaak nader te onderzoeken.

Die Commissie, waarvan ik de eer heb Rapporteur te zijn, heeft de zaak overwogen, en is allezins overtuigd van hare belangrijkheid, evenzeer als van de mogelijkheid van hare uitvoering.

Immers op *dit* oogenblik worden reeds in onderscheidene landen van Europa groote hoeveelheden van dat Zuid-Amerikaansche vleesch, gezouten of gedroogd, ingevoerd, terwijl ook uit Noord-Amerika zeer aanzienlijke massa's worden overgebracht.

Uit berigten, sedert onze laatste vergadering bekend geworden, is toch gebleken, dat — wat *Zuid-Amerika* betreft — de mededeelingen, die ik daaromtrent in onze bijeenkomst van October l. l. deed, hoe sterk gekleurd die ook schijnen, nogtans niet als overdreven kunnen worden beschouwd, aangezien alle reizigers eenstemmig getuigen van dien onbegrijpelijken rijkdom aan daar in 't wilde in de prairiën levende kudden runderen. Zoo b. v. berigt FARHAM, in zijn reisbeschrijving, daaromtrent het volgende (uit FRORIEP's *Aertzl. Hausfreund*, S. 464, overgenomen in het *Repertorium*, Geneesk. Tijdschr., 1854, bl. 111): „De buffels hebben in de drie laatste dagen de geheele landstreek zóó volkomen bedekt, dat het voor de groote karavanen der handelaars op Santafé dikwijls hoogst gevaarlijk scheen, den weg door deze met buffels bevolkte streken voort te zetten. Wij legden dagelijks 15 Eng. mijlen af, en konden op beide zijden ongeveer 30 mijlen ver zien. Onze blik omvatte alzoo in 3 dagen 1350 Engelsche kwadraatmijlen. En toch was, wanneer men deze vlakke van eene hoogte overzag, naauwelijks eene kwadraatmijl van die oppervlakte zichtbaar; zóó dicht bedekt was de streek door deze groote en kostbare dieren.”

Zoo als bekend is, werden die tallooze kudden vroeger alléén om de huiden gevangen en gedood, en werd het vleesch meerendeels weggeworpen. Sinds weinige jaren

eerst wordt nu veel van dat vleesch op de plaats zelve gezouten of gedroogd, en uitgevoerd. In 't begin van dit jaar, 1854, werden in Frankrijk, en wel te Marseille, de eerste ladingen van dat gezouten vleesch aangevoerd, en werd zulks aldaar als een zóó heugelijk nieuws beschouwd, dat de maire der stad daarvan aan de bevolking bij aanplakking onmiddellijk kennis gaf. En niet zonder reden; want dat vleesch was tegen betrekkelijk goedkoope prijzen te bekomen.

In de maand Maart l.l. arriveerde het eerste schip met gezouten Amerikaansch vleesch in België, en wel te Antwerpen. Volgens de Belgische bladen van die maand was het vleesch van goede kwaliteit en kostte het slechts 60 centimes de kilo, d. i. ongeveer 30 cts. het Ned. pond, of ongeveer 15 cts. het halve Ned. pond. Volgens eene verzekering aan den Hoogl. G. J. MULDER gedaan (zie *de Voeding van Nederlanders*, 1854, bl. 11), zouden Amerikanen goed vleesch in België willen leveren voor den prijs van „26 centen het Ned. pond,” d. i. dus 13 cents het halve Ned. pond. Deze prijzen nu zouden wel kunnen schijnen overdreven goedkoop opgegeven te zijn. Want als men de betrekkelijke waarde van gezouten vleesch en van versch vleesch onderling in aanmerking neemt, dan komt de prijs van 15 cts. of zelfs van 13 centen voor het halve Ned. pond *gezouten* rundvleesch inderdaad veel te laag voor, dan dat men die opgaven niet zou moeten in twijfel trekken. Dat echter dat vleesch in België betrekkelijk *goedkoop* is te bekomen, kan o. a. blijken uit de omstandigheid, dat op *dít* oogenblik bij den Victualiehandelaar J. P. LAMBREGTSE te Antwerpen, zulk Amerikaansch gezouten ossenvleesch in stads-entrepôt te bekomen is voor 90 francs het vat van 200 [Eng.] ponden, d. i. ongeveer tegen 45 cts. het Nederl. pond, of 22½ cts. het halve Ned. pond. — Nemen wij nu aan, dat door de belasting hier te lande die 22½ cts. verhoogd worden tot 28 cents, dan nog is het verschil aanmerkelijk tusschen den tegenwoordigen marktprijs hier van 30 à 35 cts. het halve Ned. pond *versch* rundvleesch, en 28 cts. het *gezouten*.

Dit een en ander verder daargelaten, is het gebleken, dat ook reeds hier te lande Amerikaansch vleesch werd en nog wordt aangevoerd, maar niet op groote schaal. Vóór eenige jaren werd bij het scheikundig Laboratorium

te Utrecht een vat vleesch ontvangen en onderzocht, dat, door tusschenkomst van den Minister van Koloniën, uit Suriname was overgezonden, en dáár, — zoo als in die kolonie regelmatig plaats heeft, — uit andere oorden van Amerika was ontvangen (MULDER, *Voeding van Nederlanders*, bl. 11). Dat vleesch bleef te Utrecht nog lang goed en werd daar met smaak gebruikt. — Ook tegen den 5den dezer maand was te Amsterdam in veiling aangeslagen eene partij van 20 vaten Amerikaansche gerookte hammen, die aldaar in het stedelijk Entrepôt lagen. Hoe de afloop is geweest van deze veiling, weten we niet; doch *dít* weten wij, dat het nog doelmatiger is *gerookt* vleesch uit Amerika in te voeren, dan *gezouten*, doch dat voor beide gevallen de belasting hier te lande ook op het uit den vreemde ingevoerde vleesch dien invoer, althans den verkoop er van, op niet onbelangrijke wijze belemmert. Immers volgens het bestaande Tarief van regten wordt thans bij den invoer betaald van „*allerlei (rund)vleesch of vet, versch of gezouten*, de 100 pd. *f* 8,00,” — d. i. 8 cts. het Ned. pond, — en van „*allerlei gerookt of gedroogd (rund-) vleesch f* 10,00 de 100 pd.,” of 10 cents het Ned. pond. (Varkensvleesch, spek en reuzel, versch of gezouten, als ook hammen, kosten *f* 1,00 de 100 pd. bij den invoer.) — Volgens de in de Tweede Kamer der Staten Generaal, voor eenige maanden ter tafel gebragte bescheiden, schijnt dan ook de accijns op het geslagt, door elkan- der, van den verbruiker welligt wel 10 cts. het Ned. pd. te heffen. Doch over dit punt weiden wij thans niet verder uit, hoe wenschelijk het voor de meerdere consumtie van rundvleesch ook moge zijn, dat de prijs van het in- lands geslagte vleesch met die som verminderd wierd! Wij bepalen ons enkel tot het uit den vreemde aangevoerde of aan te voeren vleesch, en vermelden dan nog, dat uit Noord-Amerika hoogst aanzienlijke hoeveelheden gezouten vleesch vooral naar Engeland worden uitgevoerd. Sedert het afschaffen van de inkomende regten op dat artikel, toch, worden in Engeland jaarlijks niet minder dan 40 à 45,000,000 Ned. ponden van dát vleesch uit Noord-Amerika ingevoerd. (Dat Noord-Amerika zulke groote hoeveelheden vleesch kan uitvoeren, komt dáár van daan, dat aldaar de maïsbouw op zeer groote schaal wordt gedreven en dat voedsel grootendeels ten behoeve van den grooten veestapel wordt aangewend.)

Nu schijnt het wel aan geen twijfel onderhevig, of het zou evenzeer voor ons land hoogst wenschelijk en doelmatig zijn, even als het dat geweest is en nog is voor Engeland, dat ook hier *alle* regten bij den invoer op dat artikel geheel werden afgeschaft. Wij zeggen *alle* regten: want niet alleen de rijksaccijns bij den invoer is zeer aanzienlijk, ook de gemeentelijke is het evenzeer. Immers hier, in Groningen, worden geheven van de 100 ponden gezouten of ongezouten vleesch, f 3.50 en van gerookt f 6.00. — Zoo doende wordt hier dus het Amerikaansche vleesch met ongeveer 6 of met 8 cts. het halve Ned. pond bezwaard.

Meer schijnt niet noodig gezegd te moeten worden, om 't duidelijk te maken, hoe groote belemmeringen de rijks- en gemeenteaccijnsen tegenwoordig in den weg leggen aan den invoer, en zoo doende aan de consumtie van het anders beterkooppe Amerikaansche vleesch.

Onze eerste wensch, om dien gewenschten invoer ook in *ons* land, en wel op groote en voldoende schaal mogelijk te maken, althans *praktisch* uitvoerbaar te doen zijn en blijven, zou dus wezen, dat meer en meer de wenschelijkheid doordrong bij de geregeerden zoowel als bij de Regering, dat *alle* inkomende regten en accijnsen op alle vleesch mogten worden afgeschaft, of *ten minste* zóó laag gesteld, dat ze geene hinderpaal meer kunnen opleveren voor den invoer van het zoo onmisbare vleesch.

In de tweede plaats nagaande, of er verder ook eenig middel zou zijn te vinden, om die zaak aan te moedigen, door het uitlooven van premiën, als anderszins, kwamen ons in handen de *Punten van Beschrijving voor de Algemeene Vergadering der Nederl. Maatschappij ter Bevordering van Nijverheid*, die zal worden gehouden op den 18den Julij e. k. Daaruit bleek ons, dat onder de Ontwerp-prijsvragen, alsdan te behandelen, er ook eene voorkomt van den navolgenden inhoud: „In vele landen is het slagvee zoo menigvuldig, dat het vleesch bijna geene waarde heeft, en de veefokkerij hoofdzakelijk gedreven wordt om de talk, de huid, de horens enz. Bij de groote duurte van dierlijk voedsel hier te lande zoude het van belang te achten wezen, dat van dát vleesch, op verschillende wijze verduurzaamd, werd aangevoerd en voor geringen prijs te bekomen ware. Men is reeds begonnen uit Rusland vleesch-

extract uit te voeren, waarvan het Ned. pond *f* 1,42 zou kosten en gelijk staan met 24 Ned. ponden goede soep. Gedroogd, gezouten en onder vet bewaard vleesch wordt uitgevoerd uit N. Amerika, Buenos-Ayres en Australië. Onze Molukken drijven handel in gedroogd herten- en buffelvleesch, *Dinding* genaamd. Te Galveston in Texas bestaat eene fabriek van scheeps- of vestingbeschuit, met vleeschextract bereid, die gemakkelijk bewaard kan worden, en waarvan een pond gelijk zoude staan met 5 ponden vleesch.

„De Maatschappij looft hare eerste gouden Medaille uit aan hem, die het meest van eene der bovengenoemde of dergelijke vleeschspijzen zal hebben ingevoerd, en in den handel gebragt, zoodat daaruit een volksvoedsel is ontstaan, of met grond daarvan kan worden verwacht. — Bewijzen in te zenden vóór ult^o. September 1857.”

Terwijl wij van oordeel zijn, dat de *Maatschappij tot Bevordering van Nijverheid* niet zal aarzelen deze prijsvraag goed te keuren, en tevens meenen, dat de Maatschappij voornoemd, om het groote gewigt der zaak, de uit te loven prijs des noods veilig mogt verhoogen, met inkorting tevens van den nu *te* langen termijn van inzending, — achten wij 't in de gegevene omstandigheden minder noodig, op *dit* oogenblik ook van onzen kant op deze of gene wijze de zaak aan te moedigen, en gelooven wij haar voorshands te kunnen overlaten aan de bemoeijingen der genoemde Maatschappij. — Het hoofddoel van onze poging, het bepaald vestigen der algemeene aandacht op dit punt, hebben wij toch bereikt, en zullen wij telkenmale in de gelegenheid zijn, des noodig of nuttig, op de zaak terug te komen en verdere voorstellen dienaangaande aan Uw oordeel te onderwerpen.

Namens de Commissie:

(get.) L. ALI COHEN, *Rapporteur*.

De President meent, dat men hier in Groningen deze zaak eens mogt aanvatten. Hier zijn toch zoo vele handelaren, die voor de uitvoering dezer aangelegenheid zeer geschikt zouden zijn.

De heer VAN ITTERSUM wenscht in bedenking te

Continued

geven, dit stuk te plaatsen in de Couranten alhier, met bijvoeging van het denkbeeld van den President.

De conclusiën van het Rapport worden vervolgens zonder discussie goedgekeurd.

10. Rapport nopens de veredeling der volksvermaken.

Ds. GERHARDS deelt mede, dat de Commissie ad hoc nog geen verslag daaromtrent kan geven. 't Spijt de leden der commissie, vooral omdat de beoogde zaak zeer wenschelijk is. De commissie verzoekt diligent verklaard te worden, tot tijd en wijle zij in staat zal zijn, haar Rapport uit te brengen.

Prof. DE GROOT toont nog nader het belang aan van die zaak.

Ds. GERHARDS vraagt daarop, of dit punt niet op het Congres voor het Armwezen moest gebragt worden? Waarop de President antwoordt, dat, als de leden der Commissie dit wenschen, zij het zeer zeker kunnen doen.

Daarna wordt de Commissie diligent verklaard.

11. De heer J. POST doet de navolgende mededeeling nopens den loop, welke de zaak der Konijnenfokkerij hier verder heeft genomen:

De waarheid, dat het welslagen eener onderneming, of het aanprijzen eener goede zaak in den regel afhangt van de keuze van het meest geschikte oogenblik waarin men iets wil ondernemen, of meent te moeten aanprijzen, meenen wij met regt te mogen vertrouwen dat ook weder klaarblijkelijk bevestigd is ter gelegenheid van de invoering van de konijnenfokkerij in ons land, naar aanleiding van het daaromtrent door ons gegeven voorbeeld en de herhaaldelijk door ons bekend gemaakte mededeelingen.

Niet lang toch nadat onze inrigting hier ter stede bekend was geworden, en wij het genoegen hadden in de vergadering van October l.l. de aanvankelijk gunstige resultaten van onze onderneming mede te deelen, was het alsof men in één oogenblik met de zaak wilde beginnen, en herstellen wat sinds zoo een geruimen tijd onopgemerkt was voorbij gezien.

Bereids was door de mededeelingen van Dr. ALI COHEN en Ds. BRAAK, de belangstelling in het aanfokken van het tamme konijn gaande geworden, en had hetgeen door ons in deze vergadering nopens onze ervaring ten deze was bekend gemaakt, reeds veler aandacht tot zich getrokken. Intusschen werd de opmerkzaamheid op deze zaak later steeds meerder en meerder.

Vooraf werkte daartoe gunstig mede het besluit dezer vergadering om premiën uit te loven voor het aanfokken der meeste en der beste konijnen. Zoo wel dit, als de hoofdzakelijke inhoud onzer mededeeling werd in onderscheidene tijdschriften overgenomen, zoodat als het ware daardoor in één oogenblik een ieder in het geheele land meer van nabij met de zaak bekend werd, en redenen vond om ons voorbeeld te volgen.

Het stuk door ons medelid Mr. W. DE SITTER in de *Economist* geplaatst, onder den titel: „*Een kapitaal ontstaan uit besteding van verloren oogenblikken*,” als ook hetgeen later in den *Praktischen Volksalmanak* door Mr. J. J. BUYS over de konijnen is geschreven, zijn gewis insgelijks der zaak zeer bevorderlijk geweest.

Ten gevolge van dit een en ander werd de opgewektheid om de zaak te beginnen en te helpen bevorderen, dermate groot, dat wij uit schier alle oorden onzes Vaderlands brieven om inlichtingen ontvingen, zoodat het getal dier aanvragen in betrekkelijk zeer korten tijd reeds verre over de 100 beliep, terwijl van tijd tot tijd belangstellende personen ook van elders overkwamen, om onze inrigting in oogenschouw te nemen.

Inlichtingen en opmerkingen aangaande onze fokkerij hebben wij, ingevolge de bedoeling onzer onderneming, telkens gaarne en zoo veel mogelijk gegeven.

Geschikte fokkonijnen hadden wij echter voor de aanvragers niet in voldoende hoeveelheid. Wel hadden wij eenige meer besteld, dan ons door de leden tijdens de vergadering waren opgegeven, daar wij wel vermoedden van dezen of genen aanvraag te zullen krijgen; — maar op een toeloop zoo als er ontstond, hadden wij op verre na niet kunnen rekenen.

Onze eigen gefokte jongen waren toen nog maar 2 à 3 maanden oud, en omdat wij wenschten te onderzoeken welke uitkomsten het fokken als anderszins in den winter zoude opleveren, konden wij niet eerder met het

overdoen aan anderen aanvangen, dan nadat wij ons genoegzaam overtuigd hadden, dat de door ons ingeslagen weg bevredigende uitkomsten opleverde.

Om evenwel zoo veel mogelijk de zaak bevorderlijk te zijn, en eenigermate aan de veelvuldige aanvragen te voldoen, besloten wij, dadelijk nadat de winter voorbij was en de scheepvaart weder was geopend, nog een paar bestellingen te moeten doen, waarvan de eene van 100 stuks, ons den 5 Maart, en die van 30 stuks den 11 April l. l. zijn geworden, en welke wij aan ruim 50 personen, voornamelijk in deze, doch ook in de Prov. Friesland en Drenthe woonachtig, hebben overgedaan, de eerste tegen f2, en de laatste tegen f3, het stuk, als zijnde dit de prijs welke wij met inbegrip van vracht, hokken, fourage, en den inmiddels in België geklommen marktprijs der konijnen, daarvoor hadden besteed.

Een adres, waarom men ons vooral uit Zuid- en Noord-Holland, Gelderland en Friesland schreef, konden wij in den beginne tot onze groote spijt niet geven.

Het handelshuis van waar wij de onze ontvangen hadden, mogten wij, als met den verkoop van konijnen niet te maken hebbende, niet opgeven. Men had de vriendelijkheid gehad, bij herhaling die lastige en vreemde commissie voor ons uit te voeren; onbeleefd zoude het dus van ons geweest zijn, van de ons betoonde welwillendheid misbruik te maken.

Aangezien men ons echter zonder ophouden schreef om het bekomen van adressen in België, zoo verzochten wij, of men ons geen vertrouwd adres konde opgeven, hetgeen telkens ontkennend werd beantwoord, en wel om de eenvoudige reden, dat er te Gend geene personen woonden, die zich met het verkoopen en verzenden van *levende* konijnen onledig hielden. De personen die aldaar handel in konijnen drijven, koopen die om ze te dooden, te stroopen, en vervolgens gezouten en gekist naar Engeland te verzenden.

Daar wij het echter hoogst wenschelijk achtten en in het belang der zaak als noodzakelijk beschouwden, een vertrouwd adres te hebben, drongen wij er op nieuw op aan, om een geschikt persoon te vinden, die zich met het koopen en verzenden van levende en goede fokkonijnen naar Holland zou willen belasten.

Eindelijk ontvingen wij een voor ons aangenaam schrijven, dat, „aangezien men uit ons Verslag, uitgebragt in onze laatste Algemeene vergadering — en hetwelk den persoon in quaestie ter hand was gesteld door iemand, die naar België was gegaan, met het doel om zelf konijnen aan te koopen, maar aldaar onbekend zijnde, een brief van aanbeveling van ons had medegenomen — gezien had, dat het ons alléén te doen was, in het belang der arbeidende klassen werkzaam te zijn, en voornamelijk ook het aankokken van konijnen, even als zulks in België met zooveel succes plaats vond, in Nederland in te voeren, de heer P. B. DOBBELAERE, te Gend, een zijner kantoorbedienden verzocht had, zich met het agentschap in België te belasten, en dat diensvolgens de heer J. VAN DE WALLE wel de goedheid wilde hebben, zoo wij meer konijnen benoodigd mogten zijn, die te bezorgen, alsmede aan hen, die door ons ZijnEd.'s adres mogten ontvangen.”

Wij zeiden, dat de toezegging van den heer VAN DE WALLE ons genoegdeed, omdat wij wisten, dat men daardoor in de beste gelegenheid zou komen, om de geschikste en beste dieren te kunnen verkrijgen, waarvoor men anders geene zekerheid heeft. De personen, die voor den heer DOBBELAERE het vlas bij de boeren opkoopten, kochten nu te gelijk de beste konijnen op, en voerden die dan soms op 3 à 4 uur afstands op wagens mede naar de stad, alwaar ze verzorgd werden en zoolang verbleven, totdat een genoegzaam aantal aanwezig, de hokken klaar waren, en eene geschikte gelegenheid ter verzending zich opdeed.

Wij hebben gemeend, dit een en ander te moeten laten voorafgaan, omdat de zoo even medegedeelde bijzonderheden allezins behooren tot de geschiedenis van deze aangelegenheid, en zij die daarin belangstellen, en ons vroeger te vergeefs om een adres in België verzochten, kunnen weten, waarom wij toen niet onmiddellijk aan *dit* hun verzoek hebben *kunnen* voldoen.

Alsnu overgaande tot het eigenlijke Verslag, dat wij thans, ten vervolge op onze vroegere mededeelingen te dien aanzien, wenschen te geven, beginnen wij met U te berigten

ten eerste. Dat er door ons uit België ruim 150 stuks konijnen ontvangen zijn, die wij aan 60 verschillende

personen hebben overgedaan, voor 't grootste gedeelte in deze, doch ook in andere provinciën woonachtig, en dat de heer VAN DE WALLE, te Gend, ten gevolge van het gebruik maken van ZijnEd.'s adres, reeds 673 stuks aan 20 verschillende personen heeft verzonden. ZijnEd. berigt ons verder, dat er buitendien door onderscheidene personen uit ons vaderland, die zelve aldaar kwamen de konijnen op te koopen, in de laatste drie maanden wel 3000 stuks zijn aangekocht. „Zulks” schrijft ZijnEd. verder, „heeft dan ook ten gevolge gehad, dat de prijzen thans overdreven hoog zijn, en men voor 't oogenblik moeilijk meer geschikte fokkonijnen kan bekomen,” en dat er dien ten gevolge door hen, die zelve aldaar kwamen en niet zoo goed met de beste kanalen bekend waren, konijnen werden gekocht, die niet aan de verwachting beantwoorden.

ZijnEd. verzoekt ons verder, de belanghebbenden te verzoeken, dat zij de bestellingen, die zij wenschen te doen, niet bij al te kleine hoeveelheden doen, daar ZijnEd. evenveel moeite met eene kleine als met eene groote partij heeft, waarom hij gaarne zoude zien, dat verschillende personen in dezen zich in commissie vereenigden.

Ten tweeden. Aangaande de hokken hebben wij slechts op te merken, dat de breedte en lengte wel iets ruimer genomen mag worden, dan vroeger door ons is opgegeven. De dieren verkrijgen eene vrij aanzienlijke grootte en gewigt, en wanneer dan daarbij een aantal jongen komen, is het beter de hokken iets grooter te hebben, zoodat wij die der Belgen tusschen 60 à 70, en 70 à 80 duimen hebben gemaakt. Voor de Engelsche konijnen, die weder grooter zijn, dient men de hokken, zoo als van zelf volgt, ook ruimer te maken, de hoogte van eene el is voldoende, de breedte 75, en de diepte 90 duimen.

Het nestkamertje moet dan natuurlijk ook ruimer wezen, en dan zouden wij wel durven aanraden, het beschot waarin de opening gemaakt is, om aan de moeder toegang tot het nest te verleen, geheel weg te laten.

Wij hebben opgemerkt, dat de moeren door die opening zoo veel stroo en vuil in het nest stoppen, dat zulks niet zelden een of twee malen daags er uit gehaald moet worden, wil men voorkomen dat de jongen niet stikken of dood gedrukt worden. Heeft men die kleine opening weggelaten, dan doen ze zulks niet. Wil men het geheele

kamertje weglaten, zulks kan ook wel, indien men dan maar tegen den tijd van het werpen der jongen, eene plank in den hoek van het hok plaats, opdat het nest daarachter gemaakt kan worden. Dit raden wij in elk geval aan, doordien zonder deze voorzorg meermalen geen goed nest gemaakt wordt, en de jongen verstrooid door het hok liggen.

Hebben wij in ons vorig Verslag reeds gezegd, dat de hokken in de buitenlucht of in zeer luchtige vertrekken geplaatst dienen te worden, wij durven zulks op nieuw gerust aanbevelen. Bij ons toch hebben in de maand November 2 moeren jongen geworpen, bij eene koude van 16 gr. F., zonder dat de dieren daardoor eenig letsel hebben bekomen. Mede heeft men ons berigt, dat iemand eene fokkerij door vuur had verwarmd, doch dat dien ten gevolge vele dieren ziek waren geworden en gestorven, dat evenwel deze ziekte en die sterfte spoedig hadden opgehouden, toen de lokalen niet meer verwarmd, maar open waren gezet, zoodat de koude buitenlucht er fiks in konde doordringen. De arbeiders die binnen 's huis geen ruimte hebben, om ze des winters te bergen, behoeft dat alzoo niet af te schrikken of terug te houden om met deze zaak te beginnen.

Ten derden. Daar ons de ingeslagen weg van versch voeder te geven, bij voortdurend goed is bevallen, zijn wij daarmede voortgegaan, totdat het verkrijgen daarvan moeilijker werd. Toen men ons namelijk niet meer zoo geregeld de benoodigde hoeveelheid konde bezorgen, en wij vermoeden, dat zulks ten gevolge het ver gevorderd seizoen, geheel moest ophouden, zijn wij langzamerhand begonnen met hooi, aardappelschillen en ander afval van groenten, benevens mangel-, chichorei- en gewone wortels en een weinig haver te geven, zoodat, toen de winter in November inviel, wij zonder hinder voort konden gaan, en zulks tot aan het midden van April hebben volgehouden, toen wij weder langzamerhand versch voeder er tusschen gaven, om eindelijk ons weder alleen daarbij te bepalen.

Dezen winter, toen de dieren bijna geheel van nat of vochtig voedsel verstoken waren, zagen wij dezelve gedurig met de tong de ijzeren traliën lekken. Zulks bragt ons op de gedachte, dat dit welligt een teeken van dorst konde wezen.

Alhoewel overal het geven van versch voeder, en vooral van water ontraden wordt, hebben wij, ten einde te zien, of ons vermoeden, dat de dieren dorst hadden,

gegrond was, ze wat sneeuw, en aan zoogende moeren melk gegeven. De sneeuw zoowel als de melk werd gretig door hen opgenomen, het lekken met de tong tegen de traliën hield op, en de dieren werden spoedig daarop rustig, en bevonden er zich bij voortdoring wel bij. Nu de winter voorbij is, en wij geregeld versch voeder geven, hebben wij ze geen water meer gegeven.

Over dit verschijnsel nadenkende, als zoo geheel in strijd, met de omstandigheid dat men elders het geven van versch voeder en vocht met kracht zoekt tegen te gaan, deden wij ons de vraag, of die algemeen verbreide meening soms niet op verkeerde grondslagen en gevolgtrekkingen konde rusten?

Hoogst waarschijnlijk is die meening ontstaan, doordien men de huishouding van het konijn in den natuurstaat had gadegeslaan, en gezegd: deze dieren leven op hooge zandige plaatsen, dikwijls verre van versch water verwijderd, en eten de planten die daar voorkomen en alle weinig vocht bevatten: — dien ten gevolge behoeven de konijnen geen vocht, ja is dat voor hen schadelijk.

Wanneer men daarbij verder nagaat, hoeveel konijnen er wel gehouden worden, die in den regel op afgelegene, bedompte, vochtige, ongeschikte plaatsen, in kleine en onreine hokken opgesloten zijn, en niet met die zorg worden behandeld, als ze noodwendig behoeven, en wanneer, hetgeen wel van zelf moet plaats hebben, al werd het voeder ook droog gegeven, die dieren ziek worden en sterven, dan komt men er zoo ligt toe te zeggen, dat de oorzaak daárin te vinden is, dat men het voedsel te versch heeft gegeven, dat de dieren geen vocht moeten hebben.

Wij gelooven, dat wanneer men met naauwkeurigheid de konijnen, vooral in de duinen naging, men dan zou zien, dat, als de zon nog lang niet is ondergegaan, maar ten gevolge de hoogte der duinen, het daar beneden liggend dal reeds niet meer kan beschijnen, en de warmte verminderd is, het alsdan onmiddellijk begint te daauwen, zoodat de daar beneden groeiende planten reeds spoedig zeer vochtig zijn. Wanneer de konijnen nu, nadat de zon meer en meer ten ondergang neigt, eindelijk hunne hollen verlaten en langzamerhand het dal opzoeken, om te grazen, dan vinden ze daar hun voedsel niet meer droog, maar vochtig, waardoor genoegzaam het ontbrekende water wordt vergoed. En ontbreekt het noodige voedsel beneden aan den voet of in de nabijheid der duinen, dan verlaten zij dezelve tot op

verren afstand en zoeken het daár, waar het eveneens bedaauid is en uit meer vochtige bestanddeelen bestaat.

Meermalen waren wij van dit een en ander ooggetuigen, en de Rapporteur heeft des morgens wel konijnen geschoten, waarvan de pooten en het onderlijf nog zeer nat waren. Bij hunne hollen teruggekeerd, lekken zij dit vocht zorgvuldig met de tong af, alvorens ze naar binnen gaan.

Dat ze water drinken, en nog al aanzienlijke hoeveelheden, heeft de Rapporteur eveneens nog eergisteren gezien bij de konijnen in de zeer doelmatige en uitgestrekte, $\frac{1}{4}$ bunder groote, omheinde inrigting van den heer HOMMES, te Euvelgunne, — die hij inmiddels ter bezigtiging aan een ieder zeer aanbeveelt, — daar zij aldaar uit een zich daarin bevindenden vijver dronken, hetgeen de heer HOMMES verzekerde, dat bestendig en dagelijks door de dieren gedaan werd, niettegenstaande ze altijd volop versch voeder hadden.

Ten gevolge nu van dit een en ander, houden wij het er voor, dat versch voeder of water aan de konijnen niet onthouden moet worden, maar dat men zorgvuldig op de plaats en de omstandigheden moet letten, waar eene fokkerij opgericht, of waar de konijnen geborgen zullen worden, en dat dan aan het welslagen niet valt te twifelen.

Ten vierden. Dat het houden van konijnen, om de mest die ze maken, eveneens is aan te raden, is reeds genoegzaam bekend; evenwel hebben wij onze uitkomsten niet onvermeld willen laten. Wij hebben in één half jaar tijds van 12 konijnen (3 rammelaars en 9 moeren) met derzelver jongen eene hoeveelheid mest verkregen, die gewaardeerd werd op eene waarde van f 12,00, alzoo f 1,00 per konijn of f 2,00 voor het geheele jaar. Omdat de tuin, die wij voor onze fokkerij in huur bezitten, welligt sinds jaren niet bemest was geworden, besloten wij de mest daarin te doen brengen, ten einde des te overvloediger gewas van de uitgezaaide wortels, klaver en andere gewassen te erlangen.

Wil men nu ook nog de overtollige urine die uit de hokken vloeit, eveneens voor de mestfaalt bewaren, men zoude ze kunnen opvangen, door onder de hokken eene goot te plaatsen, die ze in een daartoe in den grond geplaatst vat geleide.

Bij eene geregelde afmesting en zorgvuldige bestrooiing der hokken met stroo, houtzaagsel of hooi, gelooven wij, dat, althans in den winter, weinig nadeel daardoor aan

de mest wordt toegebracht, en er niets verloren behoeft te gaan.

Ten vijfden. Zeer zelden hebben wij onder de door ons gefokte konijnen zieken gehad, en op volwassen leeftijd zijn er ons geene gestorven.

Alleen is een der moeren verloren gegaan door een gebrek, dat naar ons oordeel is ontstaan, doordien iemand die bij den oppasser de inrigting kwam zien, en voorgaf veel kennis van konijnen te hebben, het dier uit het hok nam en het door zijne onhandigheid den rug brak. Geruimen tijd hebben wij deze moer nog verzorgd, dezelve kreeg kort na het voorgevallene zes jongen, dien alle dood waren, aangezien het dier niet bij magte was geweest het nest te kunnen maken; eindelijk hebben wij het weggedaan, met verzoek, indien het weder mogt herstellen, ons zulks te herigten, dat evenwel tot nog toe niet is gebeurd. Van de gekruisten hebben we op drie maanden leeftijd twee verloren, veroorzaakt doordien ze aan droog voeder gewend, op eens in de maand Februarij eene hoeveelheid groen voeder hadden ontvangen, waaronder bij onderzoek bleek, dat eenig *conium maculatum* was geweest. Enkele malen zagen wij, dat sommige dieren in elkaar zaten, gedurende een paar dagen weinig of niets aten, den buik vrij dik hadden en van tijd tot tijd eene dunne slijmige stof ontlastten, zoodat ze spoedig zeer vermagerden. In die gevallen gaven wij een weinig tarwenzemelen, wat gedroogde thymiaan, majoraan of pieterselie, waarna ze dan ook spoedig herstelden.

Zeer jonge dieren waren zeldzaam ongesteld, enkele begonnen, naarmate het zuigen verminderde, te kwijnen en stierven.

Bij onderzoek bleek ons, dat de meeste dezer gestorvene dieren gebreken in den mond hadden; dan eens hadden ze geene tanden of kiezen in de onderkaak, dan eens misten ze die in de bovenkaak, dan weder waren de tanden te lang, zoodat de voorwerpen noodwendig moesten sterven, doordien ze geen melk meer van de moer ontvingen, en door de bestaande gebreken geen ander voedsel tot zich konden nemen.

Meer zieken hebben wij echter gezien bij die, welke ons uit België werden toegezonden, zoodat niet zelden op de 20, 4 à 5 ongesteld waren: de meesten leden aan eene soort van verlamming der achterste ledematen, waarschijnlijk veroorzaakt door de kleine hokjes waarin ze gepakt worden, als ook door de vele ontberingen die ze op reis dikwijls moeten lijden.

Zeer enkele komen van deze ziekte weer op. Is ze in geen al te ergen graad, b.v. is slechts één been daardoor aangedaan, dan genezen bij goede verzorging er eenigen; maar zijn de beide beenen stijf en onbuigzaam, dan is het maar best de voorwerpen dadelijk weg te doen.

Voor ongeveer 5 weken ontvingen wij nevens eene bezending Belgische, tevens een 5tal Engelsche konijnen. Onder die 5 grooten waren er drie, die eene breede en dikke huidplooi onder den hals hadden. Bij twee daarvan was dat volstrekt geen ziekelijke toestand; bij een echter wel. Dat derde dier nu vermagerde langzamerhand en is eindelijk den 16 van deze maand gestorven.

Den 17den werd het door ons medelid, Dr. L. ALI COHEN, onderzocht en het volgende door hem gevonden:

Het dier was zeer vermagerd, en woog slechts 3,6 Ned. ponden. Er was intusschen nog voeder in de maag en darmen. In den draagzak bevonden zich zeer jonge vruchten. De buikholte was gezond. In de borstholte was de regter long vergroeid met het ribbevlies en het hartezakje, en wel ten gevolge van eene vroegere ontsteking.

De dikte aan den hals bestond:

- 1°. uit een zeer dikken en digten haarkring; en
- 2°. onder de huid en op de luchtpijp — dus tusschen huid en halsorganen — uit eene holte (kyste), die weer in drie andere was verdeeld, en waaruit bij het insnijden een dun vocht vloeide.

De kyste bestond uit een dubbel vlies, waarvan het buitenste hard was en vergroeid met het omringende weefsel, terwijl het binnenste zich glad vertoonde en bedekt was met eene witte, dikachtige vloeistof. Uit een en ander, alsmede uit de plaats, kwam de onderzoeker tot het besluit, dat hier die soort van kropgezwel bestond, welke in de ziektekunde heet *Struma cystica*, d. i. *kropgezwel met zakvorming*.

Wat de oorzaken van dien ziekte-toestand betreft, meent ons medelid, dat het voorzigtiger is, voorshands daarover geen oordeel te vellen, omdat die toestand niet hier onder onze eigene oogen zich heeft gevormd en ontwikkeld, maar door het dier uit België is medegebragt.

Er zal later waarschijnlijk wel gelegenheid zijn, ook daarop nader terug te komen.

Ten zesden. Men geeft op, dat de konijnen om de zes weken geregeld jongen plegen te werpen, ja zelfs in nog

korteren tijd. Of zulks bij anderen werkelijk plaats heeft, weten wij niet, maar in onze fokkerij is slechts één enkel voorbeeld bekend dat een zoogend moerkonijn met 14 dagen bevrucht is geworden, niettegenstaande wij dezelve op verschillende tijden en bij herhaling bij den rammelaar deden brengen; zoodat wij niet meer dan hoogstens zeven worpen, en dat ook nog slechts van één of twee moerkonijnen in een jaar zullen erlangen, van de meesten zes en minder. Meermalen hebben wij gevallen gehad dat wij vermeenden, naar den omvang van het dier te oordeelen, dat hetzelfde bevrucht was, en dat ook werkelijk, wanneer de tijd van het werpen daar moest zijn het nest gemaakt werd, het dier zich het haar uit den buik plukte, doch geene jongen wierp. Zulks is ook door anderen opgemerkt; te vergeefs hebben wij getracht de oorzaak van dit verschijnsel op te lossen; te vergeefs; zeg ik, omdat wij natuurlijk die dieren aan geene opening onderwierpen, om de zaak na te sporen.

Wij hebben van 8 moerkonijnen, van 11 Sept. l.l. tot op dit oogenblik, te zamen 130 jongen geteeld, de grootste worp is acht in getal geweest. Er zijn elf jongen gestorven, of bij de geboorte, of, zoo als wij reeds zeiden, wanneer het zuigen had opgehouden, ten gevolge van gebreken in de mond, die het kaauwen verhinderen. — Ook hebben wij reeds door ons gefokte konijnen, die voor drie dagen voor het eerst jongen hebben geworpen, gekruist met de ontvangene grootere soort. Het getal der moeren bestaat thans uit 18.

Ten einde te weten, of het hier te huis behoorende ras ook veredeld kan worden, en een zwaarder gewigt erlangen, hebben wij een paar inlandsche ooijen door Belgische rammen laten bevruchten, van welke jongen wij eenige hebben aangehouden.

Al zeer spoedig kon men aan de ooren zien, dat deze veel langer en breeder waren dan die onzer inlandsche jongen, hetgeen ook later, nu ze bijna volwassen zijn, zeer duidelijk zichtbaar is.

Om te weten of het snijden der rammen inderdaad zoo veel invloed op de deugd der huiden kon te weeg brengen, als ook of het vleesch smakelijker werd, hebben wij tot dat einde een paar die kunstbewerking doen ondergaan. Twee jongen van drie maanden oud, inlandsch ras,

werden daartoe gebruikt. De operatie is zeer goed gelukt, doch niet zoo vlug dat wij er 100 in een uur, zoo als overal opgegeven wordt dat plaats heeft, zouden kunnen opereren!

Ging liet dan al niet zoo vlug, de dieren hebben er evenwel geen letsel van gehad; onmiddellijk nadat de zaak was afgelopen, begonnen ze zelfs te eten, groeiden best en waren bij gewoon voeder spoedig vet. En om ons te overtuigen, dat het vleesch werkelijk malscher en smakelijker was, dan dat van anderen, hebben wij dezelve geslagt en met smaak gegeten, geen meerder overeenkomst of betere vergelijking kunnende maken dan met het vleesch van kippen.

Ze waren zeer vet, zoodat ze, zonder bijvoeging van boter of vet, niet alleen goed gebraden konden worden, maar zelfs was de hoeveelheid saus voldoende om er de benooidge aardappelen mede te kunnen gebruiken.

Voor en aleer wijze hadden laten afstroopen, hebben wij onderzocht hoeveel men voor de twee, die toen 5 maanden oud waren, op de markt konde koopen, als ook welke waarde derzelver vellen hadden.

Men bood voor ieder 40 cents, en de vellen waren 15 cts. het stuk waard; de pelterijhandelaar betuigde zeldzaam schooner konijnenvellen gezien te hebben.

Nadat dit alles was afgelopen, heeft de oppasser ze afgetrokken, en op dezelfde wijze als de varkens aan een ladder gehangen, waarop wij ze eenige dagen aan de vorst blootgesteld lieten.

Menigeen die mij in die dagen kwam bezoeken heeft ze bewonderd, meenende een paar speenvarkentjes te zien. Voor ze afgetrokken waren, lieten wij ze wegen; ze hadden te zamen een gewigt van 6 N. ponden, en nadat ze van het vel ontdaan en geheel gereinigd waren, wogen wij ze weer; het bleek dat er 140 N. looden verloren was gegaan, en wij 460 N. looden hadden overgehouden, zoodat na aftrek der 30 cents voor de huiden ontvangen, het pond schoon nog geen 10 cents koste. (Sinds eenigen tijd wordt in de Londensche marktberigten ook de prijs van het konijnenvleesch uitgetrokken, en kost thans het Engelsche pond 30 cts. of 70 cents het N. pond).

Over de verhouding van de voedzaamheid van konijnenvleesch tot ander vleesch, en alzoo over de betrekkelijke waarde in geld van het konijnenvleesch, hoopen wij nadere verge-

lijkende onderzoekingen te doen, en die u dan mede te deelen.

Aangezien er betrekkelijk veel meer ooijen dan rammen door ons ontvangen zijn, en de meeste menschen zich alleen een of twee ooijen hebben aangeschaft, zoo hebben wij om de voortteling te bevorderen, alhoewel zulks onzen oppasser veel drukte veroorzaakt, vrijheid gegeven de ooijen bij onze rammelaars te brengen, waarvan dan ook geregeld gebruik gemaakt wordt, zoodat het te verwachten is dat ook hierdoor de zaak hier ter stede en in de omstreken spoedig meer algemeen zal worden.

Ten zevenden. Toen ons van tijd tot tijd ter ooren kwam, en wij in onderscheidene nieuwsbladen lazen van een nog grooter ras (Engelsche *half-lops*), dan dat der Belgische, dat tot 7, 8, ja tot 10 Ned. ponden zwaar zoude zijn, waren wij zeer begeerig ook in 't bezit van deze monsterdieren te komen, en schreven tot dat einde aan onzen vriend den heer VAN DE WALLE te Gend; om ons zoo mogelijk de grootste en zwaarste te koopen, die hij maar magtig konde worden.

Het duurde dan ook niet lang, of wij kregen, zoo als ik straks reeds zeide — voor ongeveer vijf weken — er vijf, waarvan de heer VAN DE WALLE schreef, dat deze zoo groot waren, als men daar ter plaatse nimmer gezien had, zoodat honderde menschen, toen ze gescheept werden, ze kwamen zien.

Steeds ons een gewigt van 10 Ned. pd. voorstellende, was het als van zelf, dat ons de dieren op het eerste gezigt niet in de hand vielen. Ze waren wel veel grooter dan de grootsten onzer Belgische, maar toen wij ze op de schaal bragten, bleek het dan ook al ras dat wij niet zoo geheel misgezien hadden, daar de zwaarste slechts een gewigt had van 4,2 Nd. pond. Wel is waar, waren ze bij de aankomst zeer mager en was het hun wel aan te zien, dat ze aanmerkelijk grooter en zwaarder konden worden, maar dat bijna fabuleuze gewigt, waarvan gewaagd wordt, zullen ze nimmer erlangen; althans nu ze goed verzorgd zijn, heeft de zwaarste nog slechts een gewigt van 4,7 Ned. pond.

In hoeverre nu de berigten van de boven genoemde zwaarte waarheid behelzen, weten wij niet, maar te oordeelen naar hetgeen ons van anderen gezegd wordt, die

ook te Amsterdam op de tentoonstellingen der Vereeniging voor Volksvlijt geweest zijn, en meenen dat de onze even groot waren, als daar voorhanden zijn, gelooven wij dat bij het opgeven der zwaarte veel overdrevens voorkomt. En dat wij niet zoo gaaf de berigten nopens die grootte en zwaarte voor waarheid kunnen aannemen, gelooven wij ook hierom, omdat ons bekend is, dat van hier naar Tiel is geschreven om konijnen, die daar voorhanden, mager, een gewigt zouden hebben van ten minste 6 à 7 Ned. pd., en welke nimmer hier zijn ontvangen.

Wij zijn nu tot het einde van onze opmerkingen gekomen, en wenschen nog alleen een paar mededeelingen te doen nopens hetgeen wij van elders over de zaak der konijnenfokkerij zijn te weten gekomen.

De boven reeds bedoelde persoon, die naar België gereisd was, en die ons beloofd had, van zijne bevinding ons het een en ander te zullen schrijven, deed zulks dan ook onder anderen op de volgende wijze:

„In West Vlaanderen zoowel als in Oost-Vlaanderen heeft de teelt van konijnen op dezelfde wijze plaats, als UEd's. zich voorstellen dat het hier te lande worden moet.

„Bijna ieder arbeider (ten minste ten platten vooral) heeft in thee-, indigo of suikerkisten eene konijnenfokkerij voor eigen provisie, en voorts voor den verkoop aan handelaars in geslagte konijnen op Engeland.

„Van genoemde konijnenfokkers worden de konijnen opgekocht en levend in de landsteden ter markt gebragt tot den prijs van 2 à 3 francs. Te Gend op de markt vroeg men voor beste volwassen konijnen 2 Brabandsche guldens of 1,80 ct.

„Te Gend en elders worden de konijnen geslagt, en grootendeels in kisten (doodkisten) gepakt, over Ostende naar Londen gevoerd. Op de vleeschmarkt vroeg men voor halfvolwassen konijnen 1 tot 2 francs.

„Het bereiden en verwen der vellen is er een belangrijke tak van nijverheid geworden. Zoo heeft zekere heer VERDONCK te Gend 20 werklieden, die niets doen dan konijnen slagen, pakken en de vellen er van bereiden, die men in Amerika gebruikt voor echt Russisch bont. Genoemde heer VERDONCK stond ons echter niet toe zijne fabriek of werkplaats te zien; men houdt er de kunst van verwen der vellen geheim, alleen zijn wij te weten gekomen, dat de geleverde vellen van 5 tot 25 francs per dozijn kosten.

„Volgens den heer DOBBELAERE heeft menigeen zich door die nijverheid een belangrijk vermogen verworven.”

Dan lezen wij verder :

„Voor de voortteling gebruikt men bijna niet het *buitengewoon* groot soort, die te weinig jongen werpen ; dat soort is overigens ook zeer schaarsch.

„Wij hebben, wat de behandeling, het voederen, spenen en snijden betreft, geene wetenschap kunnen opdoen, doordien in Vlaanderen geen enkele inrigting op groote schaal schijnt te bestaan.”

Wij zouden nu nog willen spreken over de vele onjuiste opgaven, die wij van tijd tot tijd hebben aangetroffen in brochures en couranten-artikelen, betreffende punten, behoorende tot het gebied der konijnteelt, en welke opgaven bij nader onderzoek blijken uit het eene blad in het andere overgenomen te zijn, omdat men zelve geene ervaring ten dezen bezittende, eenvoudig elkander naschrijft. Dat dit een en ander zeer tot nadeel der zaak moet strekken en vele verkeerde gevolgen moet hebben, spreekt van zelf. Wij zullen thans echter in dit Verslag in geene nadere bijzonderheden aangaande dit punt treden, en dat te minder, omdat een onzer, de heer DE SITTER, dienaangaande reeds een betoog heeft geschreven in het dezer dagen uitgekomen Tijdschrift over het Armwezen, en wij in dit Verslag dáárop niet behoeven terug tekomen, 'twelk ook geldt nopens eenige andere punten, waaromtrent de ervaring ons betere en juistere inlichtingen heeft verschaft, sinds wij zelve dagelijks de huishouding der konijnen in alle bijzonderheden hebben kunnen onderzoeken en vergelijken met hetgeen daaromtrent door anderen is te boek gesteld.

Wij meenen, aan het slot van dit Verslag te mogen vertrouwen, dat Gij ons zult toestemmen, dat wij tot dus verre alle redenen hebben om ons te verheugen over onze onderneming, en de hoop mogen voeden, dat binnen zeer korten tijd ook in ons Vaderland de konijnenfokkerij zal worden eene rijke bron van welvaart voor den arbeidersstand.

Alsnu overgaande tot de III Afdeeling van het Programma, doet de President eene motie van orde: Vier leden des Bestuurs treden nu af, nl. de heeren BLAUFOT TEN CATE, BORGESIUUS, POST en HOFKAMP.

Hij stelt voor alsnu over te gaan tot het vervullen van die vacatures, opdat de stemmen kunnen worden opgenomen onder de verdere discussien.

(Uit de vervolgens opgemaakte stemmingen bleek, dat al de aftredende leden des Bestuurs waren herkozen.)

12. Prof. HOFSTEDE DE GROOT wenscht inmiddels te spreken over punten, die hier reeds vroeger ter tafel zijn geweest, en wel over de zaak der Bewaarscholen.

Het Bestuur der Algemeene Vereeniging heeft, zoo als is medegedeeld, zich daarover gewend aan heeren Gedeputeerde Staten.

De Commissie van onderwijs in deze provincie heeft van haren kant in Januarij l. l. zich daarover gewend aan de Gedeputeerde Staten en in April aan de leden der Staten. — Spreker deelt omtrent die laatste missive (gedateerd 10 April 1854, No. 15) o. a. de volgende bijzonderheden mede:

„Wanneer men het Schoolwezen in onze Provincie, zoo als het nu is, vergelijkt met hetgeen het vóór eene halve eeuw was, dan is de vooruitgang en verbetering zeer groot. Zoowel wat de localen, als wat het onderwijs, daarin gegeven, betreft, is er eene hervorming tot stand gebracht, waarover wij ons niet genoeg kunnen verblijden. Naast God danken wij haar aan de Landsregering, aan het Gewestelijk Bestuur en aan de Commissie van Onderwijs, waarin mannen als WESTER en VAN SWINDEREN zitting hadden.

„Doch met deze dankbare erkentenis paart zich het levendige besef, dat er nog veel aan ons Schoolwezen blijft ontbreken, 'tgeen de hoogere behoefte van dezen tijd, vooral ook van wege de aanwinnende ontwikkeling en beschaving van andere volken en de vrijere regeringsvorm van ons land nu dringend eischen, met name in deze welvarende en beschaving- en vrijheidlievende Provincie.

„Eindelijk vinden wij te meer vrijmoedigheid ons nu reeds met onze beschouwingen tot Uwe Vergadering te wenden: dewijl het ontbrekende en gebrekkige waarlijk niet zooveel en van dien aard is, of het kan langzamerhand zonder groot bezwaar, worden aangevuld en verbeterd; terwijl, indien dit geschiedt, onze Provincie een voorbeeld zou kunnen worden, hoe op eenvoudige wijze het lager

Schoolwezen kan worden ontwikkeld en bij toeneming vooruitgaan, in overeenstemming met de voortgaande behoeften der Natie.

„Om al deze redenen wenden wij ons dan tot UEd. Groot Achtbaren en beschouwen vooreerst de Inrigtingen van Onderwijs, dan het Onderwijs zelf, daarna de Opleiding, eindelijk het Inkomen der Onderwijzers.”

Ten aanzien van punt IV, het Inkomen der Onderwijzers, zij hier uit dat stuk nog het volgende medegedeeld.

„Eene voorname reden van de laagte, waarop eeuwen lang het Lager Onderwijs hier en elders stond, was het geringe inkomen der Kosters of Schoolmeesters, waardoor veelal alleen zij dezen post begeerden, die voor ander, meer voordeelig werk ongeschikt waren, en waardoor zij, ook als zij dezen post bekleedden, door eenig bijwerk, als dat van landbouwers, van schrijvers bij eenig bestuur, herbergiers enz. zich een voldoende bestaan moesten verschaffen.

„Het werd dus als een grondbeginsel bij de schoolherforming aangenomen, dat men het Onderwijs vooral ook moest hervormen, door het lot der Onderwijzers te verbeteren (gelijk blijkt uit Art. 3 der Schoolwet van den 3 April 1806 en uit Art. 30, No. 1 en Art. 31 van het Reglement voor het Lager Schoolwezen), opdat zij alleen voor hun werk konden leven, alle bijwerk laten varen, voor hun vak studeren en met lust en ijver, zonder den druk van honger en van broodzorg voor hun gezin, opgeruimd en vrolijk hun post konden waarnemen.

„Dit grondbeginsel is veelzins in acht genomen en heeft, voor zoo verre het is toegepast, vele gelukkige gevolgen gehad. Doch desniettemin ontbreekt nog veel aan hun lot, zelfs zooveel, dat van wege de Provincie nu reeds sedert vele jaren aan hulpbehoevende Onderwijzers gratificaties zijn toegelegd, waardoor alleen in den dringendsten nood wordt voorzien.

„Welligt bestaat er voorshands geen grooter gebrek in ons geheele schoolwezen, dan dat er geene wettelijke verordeningen zijn, hoe oude en ongeschikt geworden Onderwijzers eervol te ontslaan en met een welverdiend pensioen hunne laatste levensjaren of dagen in rust te doen eindigen, en hoe zieke en zwakke Onderwijzers tijdelijk te gemoet te komen en door krachtige Ondermeesters te doen vervangen. Geen jaar verloopt er, of er doen zich eenige voorvallen in dit Gewest op, waarin elk der schoolopzie-

ners zouden wenschen, dat er zulke verordeningen en fondsen bestonden. Eén van beide moet dan gebeuren, of het *onderwijs* moet lijden onder de ongeschiktheid des Meesters, of de *Onderwijzers* (de oude, die gepensioneerd wordt, en de nieuwe, wiens tractement wordt ingekort) moeten lijden onder de karigheid van inkomsten, die, voor één bestemd en dan nog dikwijls klein, nu onder twee worden verdeeld.

„Hoe goede verwachtingen wij mogen koesteren van eene nieuwe wet op 't onderwijs, wij vreezen dat er geene voldoende fondsen voor deze behoefte zullen worden aangewezen uit 's Rijks kas; dus dat hier de Provinciën en Gemeenten het meeste, zoo niet alles, zullen moeten doen. Maar in deze Provincie ware ook hierin te voorzien; hetzij regtstreeks, wat wel het wenschelijkste zou zijn, hetzij door het stijven van het Ondersteunings- en Hulpfonds [beide vroeger genoemd]. Want zoo zij door Uwe zorgen spoedig tot eene aanmerkelijke hoogte stegen (en dit ware met betrekkelijk kleine bijdragen te doen) zouden na weinige jaren alle onkosten, voor het pensioneren benoodigd, uit deze fondsen zijn te vinden.

„Wij nemen de vrijheid al het bovenstaande in den boezem Uwer Vergadering neêr te leggen, om, zoo als wij hopen, de levendige overtuiging te wekken, dat, zal het Onderwijs bij ons die vruchten dragen, welke het voor verlichting, zedelijkheid en welvaart dezer Provincie *kan en moet* voortbrengen, er *veel meer* geld van wege de Provincie of de Gemeenten, of van beide, moet besteed worden, ten einde dezen akker vruchtbaar te maken. Want dit heeft hij gemeen met onze korenlanden, dat hij eene zorgvuldige bebouwing behoeft en dat in ploegen en zaaizaad, ook hier geene bezuiniging kan plaats hebben, zonder groote schade voor den oogst.

„Op eene aanzienlijke vermeerdering van de bijdrage der Provincie voor de schoolbelangen mogen wij te meer aandringen, als wij vergelijken, wat in eenige andere Gewesten voor 't Lager Onderwijs wordt gegeven met hetgeen hier daarvoor wordt afgezonderd. Terwijl toch hier maar *f*2300, als *f*2000 voor het opbouwen van schoollocalen enz. en *f*300 voor beurzen, wordt bestemd, op eene begrooting van *f*228,514 uitgaven, bepaalt men voor die belangen voor 1854 in Utrecht eene som van *f*3800 op eene begrooting van *f*66,300; in Zeeland *f*2000 en aan

rentelooze voorschotten *f* 3000: op eene begrooting van *f* 27, 832; terwijl er bovendien van 1824 tot 1851 eene som van *f* 23, 263 is gestort in de Provinciale Schoolonderwijzers-Weduwenbeurs (zie *Nieuwe Bijdragen voor Onderwijs* 1852, Schoolnieuws bl. 680); in Noord-Holland eene som van *f* 6000 op eene begrooting van *f* 238,612; in Zuid-Holland *f* 22,100 op eene begrooting van *f* 231,254.

„Een zeer geschikt middel, om sommige nuttige inrigtingen, b. v. Bewaarscholen en Scholen voor nijverheid of voortgezet onderwijs, met weinige kosten tot stand te brengen, alsmede om op sommige plaatsen noodzakelijke verbeteringen in te voeren, b. v. door van wege ouderdom of buiten hunne schuld ongeschikt geworden Onderwijzers te laten vervangen, zoude misschien daarin bestaan, dat er uit de Provinciale kas eenige procenten wierden beschikbaar gesteld, wanneer uit de Gemeentekas het overige werd verstrekt, even zoo als zulks met het aanleggen van kunstwegen hier met gelukkig gevolg geschiedt. Hoe hoog de geldsommen voor ons doel moeten zijn, wagen wij niet te bepalen; ook niet, in hoeverre de gemeentelijke Schoolfondsen daartoe konden besteed worden; evenmin, welke behoeften in de eerste plaats dienen vervuld te worden. Deelt Uwe Vergadering in onze overtuiging, en verhoogt zij dientengevolge de bijdragen voor het schoolwezen aanmerkelijk op de begrooting der Provincie, dan zullen wij gaarne, des gevraagd, onze voorstellen daarvoor bij Heeren Gedeputeerde Staten inzenden.”

Spreker dringt nu ook hier er op aan, dat in deze provincie meer geld besteedt worde voor het onderwijs, en Spreker maakt van deze gelegenheid gebruik om daarvan te gewagen, ook omdat er hier leden uit het collegie van Gedeputeerden en van de Staten dezer provincie tegenwoordig zijn.

13. De Rekening en Verantwoording der gehoudene administratie wordt ter visie gelegd:

Het Bestuur, bij monde van den Penningmeester J. POST, legt daarbij over de volgende toelichting:

KORT VERSLAG

OMTRENT HET GETAL LEDEN

EN OVER DEN STAAT DER GELDEN,

van de Vereeniging tegen het Pauperisme, op den 26 Mei 1854.

In het jaar 1852 telde de Vereeniging 76 leden, te zamen 86 aandeelen bedragende.

In den loop van 1853 hebben opgehouden lid te zijn door bedanken de heeren Mrs. S. TJADEN BUSMAN, en H. O. FEITH, en de heer G. BORGESIUUS door overlijden.

Evenwel zijn er ook weder vier leden bijgekomen, met name de volgende heeren :

de Commissaris des Konings Mr. L. A. VAN ROIJEN, G. E. WILDEBOER en A. BARENDs, te Hoogezand, en C. P. DE GROOT, te Surhuisterveen, zoodat het getal met één is vermeerderd.

De geheele ontvangst heeft bedragen *f* 484,02. Onder deze ontvangst is begrepen *f* 258 aan ontvangsten contributien, *f* 207,13 meerder ontvangst van A. P., *f* 8,77 voor verkochte exemplaren van het 3e Verslag, *f* 2,25 van toehoorders bij de vergaderingen, en eindelijk *f* 7,87 rente van belegd kasgeld.

De uitgaven hebben te zamen *f* 298,10 beloopt ; waaronder *f* 195,85 voor 't drukken, binden enz. van het derde Verslag, de overige *f* 102,15 is besteed voor het houden van vergaderingen, salaris aan den bode, schrijffloon, verscoten aan de Secretarissen en den Thesaurier, het adverteren in de couranten enz. Zoodat deze rekening sluit met een voordeelig saldo van *f* 185,92.

Groningen den 26
Mei 1854.

Namens het bestuur der Vereeniging:
J. POST, Thesaurier.

De Rekening en Verantwoording wordt door de Vergadering goedgekeurd.

14. De vergadering gaat alsnu over tot de behandeling van de IIIde Afdeeling, behelzende eenige nieuwe punten van behandeling.

1) De heer DE SITTER ontwikkelt, namens het Bestuur, de wenschelijkheid, dat er van wege deze Vereeniging eene commissie benoemd worde, om een onderzoek

in te stellen naar de verhouding, die er thans in deze provincie bestaat tusschen de arbeidsloozen en de behoeften der arbeidende klassen, en naar de middelen, om, zoo die verhouding blijkt ongunstig te zijn, daarin verbetering aan te brengen, met last om in eene volgende vergadering rapport te doen.

De vergadering zich met dit voorstel vereenigende, worden tot leden der Commissie benoemd: de heeren BORGESIUS, SCHILTHUIS, Ds. HOFKAMP, BARGHOORN en VAN HOORN.

2) De heer ALI COHEN doet eene mededeeling, waarin hij op den voorgrond stelt de volstrekte behoefte, die er voor den mensch bestaat aan dierlijk voedsel, en het gemis in dat opzicht, dat voor duizenden in den lande door gewoonte eene tweede natuur is geworden.

Wat ook moge gezegd zijn, om die behoefte te bestrijden, en wetenscgap en ervaring getuigen, bij grondig en volledig onderzoek der zaak, voldoende de *noodzakelijkheid* van 't vleeschgebruik. Uit dat oogpunt behandelde Spreker vroeger in deze vergadering de zaken van de *Konijnenteelt* en van 't invoeren van *vleesch uit Amerika*: thans wilde hij een nieuw, praktisch bewijs leveren, hoe in ons midden, bij 't gemis van ander vleesch, het eten van paardenvleesch en katten meer en meer onder de armen toeneemt. Spreker deelt daarop de door hem, in den laatsten winter, hier ter stede daaromtrent gedane nasporingen mede, waaruit blijkt, dat het paardenvleesch (versch en gerookt) bij *duizende* ponden, en de katten bij honderden stuks (meestal gerookt) worden gebruikt; het paardenvleesch tegen 3 à 4 cts. het halve Ned. pd. (de nagelhouten), en de katten (naar gelang van hare vetheid) tegen 5 à 10 cts. het stuk (zonder de vellen).

Vervolgens behandelde Spreker eenige andere punten uit de voeding (goede en goedkoope) des volks, en vertoonde het *paardeboonenmeel*, zoo als dat, naar eene opgaaf van den heer JONXIS alhier, door den Boekweitmolenaar KLEIN te dezer stede, spoedig tegen ongeveer 12½ cts. het halve Ned. pd. zal kunnen worden afgeleverd. (Dit boonenmeel, ontdaan van *alle* bastdeelen, ziet er uitmuntend uit en is, blijkens de vele gedane proefnemingen, uitmuntend geschikt voor velerlei brood en gebak). Spreker vestigt daarbij de aandacht op de groote voedingswaarde van dat meel, en den betrekkelijk geringen koop-

prijs. Ten slotte handelt Spreker over de *kunstaboter*, het doelmatige van haar gebruik, en de beste wijze van hare samenstelling, daarbij proeven overleggende, die, het $\frac{1}{3}$ kostende van den prijs der boter, daárvan door smaak of voorkomen naauwelijks verschilt.

3) De heer BORGESIUS doet de navolgende mededeeling:

Het Bestuur van de Algemeene Vereeniging tegen het Pauperisme, altijd bedacht op hetgeen strekken kan tot vermindering van armoede, heeft sedert eenigen tijd zijne aandacht gevestigd gehouden op de vermeerdering van het voedsel der mingevoede klassen, overtuigd dat iedere verbetering daarin aan te brengen, noodzakelijk moet leiden, om de overige aangeprezene middelen meer ingang te doen vinden, als: onderwijs, werkverschaffing en meer andere onderwerpen.

Het aanvankelijk goed gelukken van de konijnenteelt en de waarschijnlijkheid, dat mede door dat middel het zoo noodzakelijke dierlijke voedsel meer onder het bereik van geringe lieden zal komen, heeft ons op het denkbeeld gebragt, aan Uwe vergadering mede te deelen en in het Verslag op te nemen iets over het *inleggen* en *droogen* van *groenten* en *vruchten*. Deze mededeeling heeft echter geene andere strekking, dan dat een of meer van onze leden het onderwerp eens tot een bepaald punt van onderzoek moge maken, of het eens met het eene of andere probere, en ons later zijne verkregene uitkomsten mededeele.

Immers, het is geheel in den geest van onze Vereeniging en van deze vergadering, om elkander denkbeelden mede te deelen, die te onderzoeken en te bespreken, tot dat eindelijk iemand eens de zaak aanpakt en de denkbeelden tot uitvoering brengt.

Het is bekend dat men door het *inleggen* en *droogen*, groenten en vruchten, gedurende korteren of langeren tijd voor bederf kan bewaren, en werd dit algemeen, heel veel zoude voor een schralen tijd kunnen worden gespaard, dat nu in overvloed wordt verteerd, ongebruikt bederft of voor een geringen prijs wordt weggedaan.

Hoe onverschoonbaar wordt er somtijds niet gehandeld in tijden van overvloed, met kersen, pruimen, appelen en peren, snij- en tuinboonen, boerenkool of zoogenaamd moes; het is vooral het laatst genoemde, dat zeer geschikt ingelegd en nog goedkooper gedroogd kan worden, iets dat op verre na nog niet algemeen in gebruik is.

Wij wenschen in de eerste plaats dan, dat onze gewone groenten en vruchten, die voor het grootste gedeelte bij den arbeidersstand ten platten lande zelve gekweekt of voor eene kleinigheid aangekocht kunnen worden, in tijden van overvloed beter bewaard worden, om te kunnen dienen als die goede dagen lang voorbij zijn, en de regelmatig terugkomende schrale seizoenen zich weer aanmelden, waarvan de maag liefst niets wil weten. — Het waarlijk voorzichtige voorbeeld van Jozef kunnen wij niet te dikwijls herinneren aan de arbeidende klassen van den minder gegoeden stand.

Maar in de tweede plaats wenschen wij gaarne het inleggen en droogen van groenten en vruchten eene tak van Nijverheid te zien worden in deze provincie.

Er bestaat thans groote navraag en behoefte aan de door ons genoemde artikelen, vooral voor scheepsgebruik en ter verzending naar Engeland en de Indiën, zoodat de prijzen sedert verleden jaar weer merkelijk zijn gestegen. Om een denkbeeld te geven van de behoefte dient, dat verleden najaar iemand in Amsterdam b. v. 1500 oxhoofden ingelegde augurken heeft verkocht, naar Londen en daar ieder oxhoofd wel eene waarde heeft van 30 gulden, wordt er door die *eene* koop al vrij wat geld onder de landlieden van Noord-Holland gebragt.

Wij hebben voor ons liggen eene prijscourant van ingelegde en gedroogde vruchten van een geacht handels-huis in een van onze koopsteden, waarop 25 soorten van ingelegde groenten zijn uitgetrokken, 17 soorten van gedroogde groenten, 13 soorten van ingelegde vruchten en 6 soorten van gedroogde vruchten; alle soorten zijn handelsartikelen en kunnen tegen voldoende prijzen worden verkocht. — Vooral met de grove groenten zouden onze kleine tuin- en landbouwers eerst kunnen beginnen, en ofschoon de prijs thans veel hoger is, zijn toch de gewone prijzen van een anker of vierendeels vat snijboonen *f* 5,50, spersie- of slaboonen *f* 5,50, andijvie *f* 5,50, zuurkool *f* 3,00, boerenkool *f* 3,00 gedroogde waalsche boontjes, slaboontjes, snijboontjes, doperwtjes, peultjes, worteltjes, per Ned. pd. *f* 2,00, — alles zeer voldoende prijzen om de zaak gerust te durven aanbevelen.

Zij die met ons de overtuiging deelen, dat in gespaard en verdiend voedsel veel meer kracht zit dan in dat,

hetwelk gegeven of gebedeld is, zullen, hoopen wij, ook met ons van oordeel zijn, dat ook deze tak van nijverheid dient aangemoedigd te worden. Wij eindigen deze onze mededeeling met den wensch, dat onze gewone en buitengewone leden ieder in zijn kring, aan hunne nijvere arbeiders en die daartoe meer gelegenheid mogen hebben, willen zeggen, dat er nog vrij wat te besparen en te verdienen is ook met het inleggen en droogen van groenten en vruchten.

4) De heer DE SITTER doet mededeeling, dat bij de Vereeniging ingekomen is eene Missive van de Nederlandsche Vereeniging ter bevordering van Fabrijk- en Handwerksnijverheid, houdende verzoek om zoowel door deze Algemeene Vereeniging (waarvan gemelde Vereeniging lid is), als door het te houden Congres voor het Armwezen, de invoering van gedrag- en bekwaamheidsboekjes bij fabrikarbeiders, en de oprigting van een Nijverheidsfonds tot ondersteuning van oude en gebrekkig gewordenen werklieden te bevorderen.

Dientengevolge stelt het Bestuur der Vereeniging voor eene Commissie te benoemen, om de geschiktste middelen te beramen hoe aan den wensch van de Vereeniging tot bevordering van Fabrijk- en Handwerksnijverheid te voldoen, en des geraden achtende op eene of meer plaatsen die middelen te beproeven, met last om in eene volgende vergadering rapport te doen.

Dit voorstel wordt door de vergadering goedgekeurd, en worden vervolgens tot leden der Commissie benoemd, de heeren GERHARDS, Prof. DE GROOT, T. HOFKAMP, DE SITTER en TEN CATE.

5) Ds. HOFKAMP wijdt uit over de oorzaken van het Pauperisme. Onder die oorzaken bekleedt het laat openblijven der tapperijen eene voorname plaats. In zijne gemeente (Marum) heeft men een Reglement gemaakt op dat stuk. Dadelijk werd het beter. Dezen winter is aldaar niet een geval voor de politie gekomen van klopperij en dergelijken, 's avonds of 's nachts voorgevallen. In alle gemeenten is dat zeker zoo niet. Hij vraagt alzoo: zou de Vereeniging hier niet algemeen iets kunnen doen? B. v. door heeren Gedeputeerde Staten te verzoeken, de gemeenten daaromtrent te willen aanschrijven? Het belang van deze zaak wordt door Spreker uit het oogpunt van de pogingen dezer Vereeniging nader onwikkeld.

De Voorzitter acht het gezegde van groot belang. Hij wenscht deze zaak commissoriaal te maken, ten einde on-

derzocht worden de geschiktste middelen, om het te laat vertoeven in de herbergen tegen te gaan, — middelen van wege de gemeentebesturen, maar ook van wege de partikulieren (heeren en vrouwen). Dit laatste wordt door den Voorzitter nader gedemonstreerd.

De voorgestelde Commissie wordt benoemd, en tot leden daarvan: de heeren K. HOFKAMP, GERHARDS en TERPSTRA.

6) De heer Ds. RIEDEL (van Stads-Kanaal) doet het navolgende voorstel:

„Dewijl het over het algemeen eene der grootste zwakheden is, waarmede de vereenigingen tegen het Pauperisme door werkverschaffing te worstelen hebben, het afgewerkte goed te slijten, zoo wordt gevraagd naar de wegen langs welke men het afgewerkte goed kan debiteren?”

Dit voorstel zal worden behandeld in de eerst komende Algemeene Vergadering.

Wegens 't ver gevorderd uur sluit de President met een gepast woord deze vergadering, waarbij hij het betreurt, dat de tijd reeds te ver verstreken is, om nog andere voorgenomene zaken af te doen, zoodat men zich reeds heeft moeten bekorten en haasten.

B I J L A G E N.

A.

VERSLAGEN VAN GEWONE LEDEN DER VEREENIGING.

I.

SPAARKAS VOOR ZIEKTE EN DOOD,

gevestigd bij het Dep. Aduard, ingevolge 't halfjarig verslag dier kas, van den 20 Julij 1853.

Het Bestuur der Spaarkas voor Ziekte en Dood, bij het Dep. Aduard. heeft de eer, het Bestuur der Algemeene Vereeniging tegen het Pauperisme, 't volgende mede te deelen.

Voor ziektegeld is betaald aan behoeftige deelgenooten *f*102,75 en voor begrafeniskosten *f*15,00, zoodat de Spaarkas bij voortdurend weldadig werkt. Wanneer echter 't Bestuur moet melden, dat de inkomsten die uitgaven niet geheel kunnen bestrijden, is gebrek aan deelneming daarvan de oorzaak.

Aldus gedaan te *Aduard*, den 20 Oct. 1853.

Namens het Bestuur voornoemd,
(get.) B. VISSER, *Secretaris*.

II.

Het bestuur van bovengenoemde Spaarkas heeft het genoegen te kunnen berigten, dat deze inrigting weder weldadig heeft gewerkt, vooral op twee personen. die in bovengemeld tijdvak ieder eene som hebben getrokken van *f*78,00, en die buiten deze trek zekerlijk ten laste waren gekomen van de diakenie hunner kerkelijke gemeente. Het is te voorzien, dat zij hun leven lang dezen onderstand uit de Spaarkas zullen blijven genieten.

De uitgaven hebben bedragen	
voor ziektegeld van 7 personen	f 192,75.
voor doodsonkosten van 1 persoon	15,00.
voor diverse kleine uitgaven	3,75.
Totaal der uitgaven —————	f 211,50.
De inkomsten hebben bedragen, met inbegrip van het batig saldo des vorigen jaars	
	f 303,48 ⁵ .
Weshalve er een batig saldo bestaat van	f 91,98 ⁵ .

Voordeeliger en krachtiger zoude de Spaarkas werken, indien er meer deelneming ware bij den geringeren stand, voor wien ze eigenlijk is opgerigt, maar in dezen hebben wij met vele vooroordeelen te kampen, die wij moeilijk zullen kunnen overwinnen. Het getal der leden bedroeg den 1 Jan. 1854 slechts 25.

den Horn (Gem. Aduard) 25 Mei 1854.

Namens het Bestuur,
(get.) NANNINGA UITTERDIJK, *Penningm.*

III.

COMMISSIE TOT WINTER-WERKVERSCHAFFING, *in de Gemeente Aduard.*

Deze Commissie zamengesteld uit twee leden van wege den Raad der Gemeente, drie leden van het Dep. der Maatsch. tot Nut van 't Algem., gevestigd te Aduard, en twee leden van het departement gevestigd op den Ham, heeft de eer door dezen te berigten, dat zij het voornemen heeft om weldra hare werkzaamheden weder te hervatten.

Het voornaamste, waarmede wij ons zullen bezig houden, zal bestaan in het laten breiden en wolspinnen, terwijl wij tevens proeven zullen nemen met het spinnen van vlas.

En daar wij ons in het naauwste verband gesteld hebben met de Commissie van vlasbouw, die in deze gemeente is opgerigt, en aanvankelijk reeds goede resultaten heeft opgeleverd, zoo voorspelen wij ons, dat wij door krachtige samenwerking, ook dezen winter meer dan wel vroeger, het doel onzer vereeniging zullen bereiken: de armoede helpen lenigen, de nijverheid aankweeken en de zedelijkheid zooveel mogelijk bevorderen.

Den Horn (Gem. Aduard) 20 Oct. 1853.

De Commissie tot Winter-Werkverschaffing in de Gemeente Aduard:

(get.) NANNINGA UITTERDIJK, *Secr.*

IV.

Wij hebben het genoeg te kunnen berigten, dat onze werkzaamheden gedurende den afgelopen winter weder gewenschte vruch-

ten hebben gedragen; hetwelk voornamelijk ook daaraan moet worden toegeschreven, dat wij ons met de vereeniging tot vlasbouw, welke in deze gemeente tot stand is gekomen, in het naauwste verband hebben gesteld, ten einde zooveel mogelijk zamen te werken tot bereiking van hetzelfde doel, wering en leniging der armoede door werkverschaffing.

Primitief was ons voornemen, niet eerder in werking te treden, dan wanneer de Commissie tot vlasbouw ophield werk te verschaffen; doch in aanmerking nemende, dat niet alle behoeftigen geschikt waren, om in vlas te kunnen werken, zijn wij van dat voornemen teruggekomen, vooral ook met het oog op de noodzakelijkheid, dat het spinnen en breiden worde aangeleerd en onderhouden, opdat de treurige ervaring meer en meer moge wijken, dat er huismoeders en dienstbaren gevonden worden, die, ofschoon er den tijd toe hebbende, niet in staat zijn, om hare eigene kousen te kunnen breiden. Daarom hebben dan ook onze voornaamste werkzaamheden bestaan in het laten spinnen van wol en in breiden. — Voor vlas hebben wij geene spinsters kunnen vinden.

Wij hebben uitgegeven voor den aankoop van wol en het tweernen van garen f 215,34.

voor spin- en breiloon „ 82,76^s.

voor andere werkzaamheden „ 10,30.

voor diverse onkosten en kleine uitgaven „ 18,80.

Totaal der uitgaven ————— f 327,20^s.

Onze ontvangsten waren

voor eene verloting van kousen en garens f 102,00.

voor bij verschillende gelegenheden ver-

kochte kousen en garens „ 138,55.

Totaal der ontvangsten ————— f 240,55.

waaruit blijkt, dat wij een te kort hebben van . f 86,65^s. welke gelden ons door tusschenkomst van den Raad dezer Gemeente, uit de Gemeentekas zullen worden gerestitueerd.

Den Horn (Gem. *Aduard*) 26 Mei 1854.

De Commissie tot Winter-Werkverschaffing in de Gemeente Aduard.

(get.) NANNINGA UITTERDIJK, *Secr.*

V.

VEREENIGING TER BEVORDERING DER NIJVERHEID EN LENIGING DER ARMOEDE,

door Werkverschaffing in de Gemeente Aduard.

Het Bestuur dezer Vereeniging gaarne voldoende aan de uitnoodiging van het Bestuur der Algemeene Vereeniging tegen het

Pauperisme in de provincie Groningen, heeft diensvolgens de eer te berigten; dat, de meergegoede ingezetenen dezer gemeente, overtuigd van de noodzakelijkheid om zoo mogelijk, te moeten zorgen dat de werk- en verdiensten noodig hebbende mede-ingezetenen ten allen tijde door werken, eigen verdiend brood kunnen eten, en deze zich niet uit gebrek aan werk, en bij gevolg aan verdienste, behoeven te wenden om hulp en ondersteuning bij de Armenadministratiën, hebben zich, met uitzondering van zeer weinige vereenigd, en bij aandeelen van f 5,00 een kapitaal bijeengebragt van f 1060,00, die gelden aan eene uit hun midden benoemde Commissie toevertrouwd, met het doel om overeenkomstig de bepalingen van het Reglement voor die Vereeniging, vastgesteld den 6 Maart 1852, door vlasbouw werk te verschaffen aan hen, die elders of anders geen werk kunnen erlangen.

Dien ten gevolge zijn door de benoemde Commissie ongeveer $5\frac{1}{2}$ bunders land gehuurd en met lijnzaad bezaaid; dat verbouwde is tamelijk gelukt; en is boven en behalve het maken van gereedschappen, voor het bewerken van het vlas aan werkloon uitbetaald, aan op zijn minst 1 en op het hoogst 52 personen, de somma van f 925,05; de rekening van 1852/3 sluit, na aftrek van het kapitaal der Vereeniging met een batig saldo van f 68,56, met daarenboven de aangeschafte gereedschappen en 10 mudden 32 koppen zaailijnzaad.

In het voorjaar van 1853 zijn wederom ruim 5 bunders land tot dat doel ingehuurd en met lijnzaad bezaaid geworden, dat gewas is, wegens het natte voorjaar en later daarop gevolgde te sterke en langdurige droogte, niet zoo gunstig uitgevallen, en daar al het verbouwde vlas nog niet is bewerkt, kunnen wij de juiste uitkomst over 1853/4 niet mededeelen, doch zijn wel in staat zulks zeer nabij te bepalen, zoo zal wederom boven het maken en aankopen van eenige gereedschappen, voor de bewerking van het verbouwde vlas aan dagloonen worden betaald f 877,48⁵; de rekening zal naar raming sluiten met een batig saldo van f 228,11, ook deze uitkomst zal worden verkregen na aftrek van het kapitaal der Vereeniging; bovendien had de Commissie in voorraad het zaailijnzaad voor 1854, en de aangeschafte gereedschappen.

Wij meenen hierbij te moeten voegen, dat in navolging der Vereeniging, vele ingezetenen voor eigen rekening vlas verbouwen, vandaar dan ook, dat ingevolge de bepalingen van het Reglement, het vlas der Vereeniging als het laatst aan de beurt van schoonen, op dit oogenblik nog niet is afgewerkt.

Ook meenen wij niet onopgemerkt te moeten laten, dat de Vereeniging het te doen heeft met personen, die geheel of ten deele met het vlaswerk onbekend zijn, die wegens slecht werk of om andere redenen bij partikulieren niet te regt kunnen, en dat in den regel de verbouw voor eigen rekening, meerdere voordeelen afwerpt, dan voor rekening van dergelijke vereenigingen.

Wij konden, doordien de werkzaamheden over het dienstjaar 1853/4 niet waren afgelopen, en de rekening niet is afgesloten, niet wel eene specifieke opgave van ontvangsten en uitgaven mededeelen, doch hopen, des begeerd, in een volgend jaar een meer voldoende verslag te kunnen mededeelen.

Aduard den 22 Mei 1854.

*Het Bestuur der Vereeniging ter bevordering van
Nijverheid door Vlasbouw in de Gem. Aduard.*

(get.) T. BOUSEMA, *Presid.*

M. WILLEMSSEN, *Secret.*

VI.

Uit het REGLEMENT, voor de Vereeniging ter bevordering der Nijverheid en leniging der Armoede. door Werkverschaffing in de Gemeente Aduard, nemen wij ter kenschetsing dier Vereeniging, hier over Hoofdstuk I, handelende „Van de Vereeniging, en het doel derzelve.”

Art. 1. Het doel dezer Vereeniging is, de armoede zooveel mogelijk te weren, het verleen van onderstand te verminderen, en lediggang door nijverheid te doen vervangen.

Het middel om hiertoe te geraken, is werkverschaffing aan ledige handen, waartoe men door de vlasbouw zal trachten te geraken.

Art. 2. Het kapitaal der Vereeniging door ingezetenen dezer Gemeente bijeen te brengen, bestaat uit aandelen, ieder groot vijf gulden, welke de deelhebbers bij wijze van voorschot zonder rente zullen verschaffen.

De betaling geschiedt in twee gelijke termijnen, de eerste vóór of op den eersten April 1852; de tweede vóór of op den eersten November 1854; of zooveel later, als de Commissie in art. 8 bedoeld, zal goedvinden.

Art. 3. Bij de betaling van den tweeden termijn, ontvangt ieder deelhebber een bewijs van deelneming. Na gedaan aanzoek om betaling, zal er geene aanmaning geregteijk of buitengeregteijk behoeven te worden gedaan, het enkel laten verlopen van den tweeden betalingstermijn, zal voldoende zijn, om den deelhebber zijn lidmaatschap te doen vervallen, met verbeurte van het reeds betaalde; het Bestuur evenwel blijft geregtigd, om des verkiezende den nalatigen intekenaar tot voldoening, in regten te vervolgen.

Art. 4. Ieder deelgenoot die deze Gemeente met der woon gaat verlaten, kan geen aandeelhouder in deze Vereeniging blijven, maar zal, zoo hij teruggave van het door hem gestorte verlangd, zijn lidmaatschap moeten opzeggen, hetwelk binnen een jaar na het verlaten der Gemeente zal moeten plaats hebben, en wel in geschrifte, te adresseren aan de Seerretaris der Commissie in art. 8 bedoeld. Zullende alsdan aan hem procentsgewijze naar de staat der kas op de laatstgehoudene rekening, zijnen inleg worden terugbetaald, doch

in geen geval meer, dan de som, welke hij volgens intekening heeft gestort. Zoo de opzegging na verloop van den bepaalden tijd geen plaats heeft gehad, heeft de aandeelhouder zijn regt op terugontvangst verloren, en zal het door hem gestorte blijven ten voordeele dezer vereeniging.

Indien een aandeelhouder de gemeente heeft verlaten, en teruggave heeft verzocht van het door hem gestorte, zal bij des taat der kas in berekening worden genomen, de waarde van de aan de Vereeniging behorende gereedschappen en goederen, des noods te doen taxeren door twee bevoegde deskundigen.

Art. 5. Zoodra het kapitaal der Vereeniging, boven en behalve de ingeschrevene aandelen, eene som van meer dan honderd gulden bedraagt, zal dat meerdere procentsgewijze aan alle deelhouders worden uitbetaald.

Art. 6. Bij overlijden van een aandeelhouder, zal het bewijs van deelneming aan den Secretaris der Commissie in art. 8 bedoeld moeten worden bezorgd, ten einde het te stellen op naam van diens weduwe of erven, doch, indien geen der erfgenamen in deze gemeente is wonende, of reeds aandeelhouder mogt zijn, zullen zij het regt hebben terug te vragen, hetgeen door de overledene als aandeelhouder is betaald; alles echter met in acht neming van het bepaalde bij art. 4, welke bepalingen ten dezen van toepassing worden verklaard.

Art. 7. Geen werk hoe ook genaamd zal door deze vereeniging middelijk of onmiddelijk mogen verschaft worden, dan aan hen, die hun wettig domicilie van onderstand binnen de gemeente Aduard hebben; met uitzondering van de zomerwerkzaamheden, als wanneer het geoorloofd zal zijn, bij gebrek aan werkvolk in deze gemeente; vreemde werklieden aan te nemen.

Hoofdstuk III, „*Van het verschaffen van arbeid*,” bevat de volgende bepalingen:

Art. 27 Het verschaffen van werk bestaat uit den veldarbeid en uit het verwerken van vlas.

Omtrent den veldarbeid regelt zich de Commissie naar tijdsomstandigheden, en is niet gebonden aan bepalingen, met dien verstande echter, dat zij de dagloonen naar den koers bepaalt.

Omtrent het verwerken van het vlas gelden de onderstaande bepalingen.

Art. 28. Zoodra er gebrek aan werk is, buiten de vereeniging, bepaald de Commissie dat er werk verschaft zal worden; zoodra dat werkgebrek ophoudt, bepaald zij dat er geen werk door de vereeniging meer verschaft zal worden.

Mogt al het vlas alsdan niet verwerkt zijn, dan wordt het overgeblevene voor een volgend seizoen bewaard.

Zoo het noodig mogt zijn uit de onverwerkte massa de huur geheel of gedeeltelijk te betalen, dan wordt het ruw en onbewerkt verkocht.

Art. 29. Zoodra het besluit van werkverschaffing genomen

in, stelt de Commissie zich in verband met het Gemeente-Bestuur, en dat der Armenadministratiën in voege als volgt.

De President der Commissie geeft schriftelijk aan den Burgemeester, en aan de Besturen der Armenadministratiën in de gemeente kennis, dat de vereeniging werk verschaft, en noodigt hen uit om niemand in onderstand op te nemen, dan nadat hij een bewijs, afgegeven door een der leden van de commissie, heeft vertoond, dat de vereeniging hem geen arbeid kan geven.

Art. 30. De Commissie bepaalt of het verwerken van het vlas bij het stuk, of hij aanneming, dan wel bij daghuur zal geschieden. In beide gevallen zorgt zij dat de vereeniging geene arbeiders onttrekke aan de gewone werkzaamheden der Landbouw of der Nijverheid. Tot dat einde zal de Commissie op straffe van eigenbetaling, zorgen, dat de aannemingspenningen of daghuren, steeds niet hooger zijn dan die door particulieren worden besteed.

Art. 31. Bij aldien een landbouwer, of ander uitoefenaar van eenige tak van Nijverheid zich bij de Commissie vervoegt om werkvolk, zal de Commissie daaraan gehoor moeten geven, en de noodige arbeiders naar hare keuze verschaffen, tot dat einde zal zij ophouden aan de daartoe gedesignde arbeiders werk te verschaffen, en hen niet weder opnemen, dan nadat zij geen werk meer kunnen erlangen.

Art. 32. De Commissie zal bij voorkeur aan vaders of moeders, hoofden van huisgezinnen werk verschaffen, zij zal voornamelijk aan hen werk verschaffen, die een bewijs van den plaatselijken onderwijzer kunnen vertoonen, dat hunne kinderen, gedurende ten minste de wintermaanden, geregeld ter school gaan. Zij geeft vervolgens arbeid aan hen die moeten geacht worden minder geschikt voor ander werk te zijn; slechts bij uitzondering geeft zij werk aan kinderen.

Art. 33. Wanneer de Commissie tot den arbeid werktuigen verschaft, zullen zij die dezelve gebruiken, gewone slijtaadje uitgezonderd, ze in behoorlijken toestand moeten teruggeven; zullende zij anders de aannemingspenningen, of dagloonen welke onbetaald zijn gebleven, moeten inhouden tot reparatie der werktuigen; het dan overschietende wordt uitbetaald.

Dusdanige arbeiders, verkrijgen alleen op die voorwaarden werktuigen in gebruik, hetgeen de Commissie hen uitdrukkelijk moet voorhouden.

Art. 34. Alle werktuigen der vereeniging zullen tot merk dragen de letters V. v. A., dusdanig aangebragt, dat hetzelfde niet dan moeilijk, en met achterlating van noodzakelijke teekenen der uitwissching kunnen worden weggenomen.

Art. 35. De Commissie geeft zoo dikwijls zulks verlangd mogt worden ieder in hunnen werkkring, de noodige inlichtingen aan den Burgemeester, het Gemeente Bestuur, en aan de Besturen der Armenadministratiën.

Art. 36. Wanneer de kas in eenen goeden staat verkeert, looft de vereeniging een of meerdere premiën uit, aan hen, die zich in alle handelingen de vlasbouw betreffende, bijzonder door goed en vlijtig werken hebben onderscheiden. De beoordeeling der eerepremiën, derzelver getal en uitdeeling aan personen welke zich die waardig hebben gemaakt, wordt aan de Commissie overgelaten.

VII.

NAAI- EN BREISCHOLEN,

voor Meisjes uit den geringeren stand, te Beerta.

In voortdurende voldoening aan art. 11 en 17 van het Reglement voor de Algemeene Vereeniging, heeft de Commissie van bestuur over de naai- en breischolen voor meisjes uit den geringeren stand te Beerta, de eer het navolgend verslag deswege uit te brengen.

Dat zij, na het in de maand Mei dezes jaars uitgebragte rapport, thans weinig kan mededeelen, aangezien hare scholen gedurende den zomer stilstaan; doch heeft zij het voornemen, daartoe door het Departement Beerta der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen geautoriseerd, en door het restant van de betaalde entreegelden, ter gelegenheid eener gehoudene openlijke vergadering des Departements, en van een door het alhier gevestigd zanggezelschap tot dat einde welwillend gegeven, openlijk concert, in staat gesteld, gedurende den aanstaanden winter, te beginnen met maandag den 24 October eerstkomende, wederom aan 30 meisjes het noodige onderwijs te doen verstrekken, terwijl de Commissie het genoege heeft, als verkregene resultaten, mede te deelen, dat twee meisjes, welke op hare scholen het noodige onderrigt hebben ontvangen, bereids zijn geplaatst bij naaisters in deze Gemeente; dat twee anderen, met hetzelfde doel, het bekomen onderwijs gedurende den afgelopen zomer, geheel voor eigen rekening hebben voortgezet; en dat nog een vijfde, ten huize harer ouders, behalven voor eigen huishouding, ook reeds voor anderen, aldaar is werkzaam geweest; voorts nog mag de Commissie niet verzwijgen, dat het haar bijzonder aangenaam was, steeds meerdere erkenning van het nut der aan hare zorgen toevertrouwde inrigtingen te mogen ontwaren bij de ingezetenen dezer Gemeente, en evenzoo meerdere belangstelling en medewerking te ondervinden bij de ouders der leerlingen.

Eindelijk moet de Commissie haar leedwezen betuigen, dat dit Departement de noodige fondsen nog niet heeft kunnen vinden, om

daaruit ook aan eenige jongelingen, nuttige ambachten en handwerken te doen onderwijzen.

Beerta den 18 October 1853.

De Commissie voornoemd,
(get.) C. VAN OORT. H. E. GASTMAN.
S. R. DEBKSEMA. B. CRAKER.

VIII.

Ter voldoening aan het slot van het programma van de werkzaamheden voor de vergadering der Algemeene Vereeniging tegen het Pauperisme, hebben wij, ter voldoening aan art. 11 van het Reglement, de eer het navolgende te rapporteren:

De alhier sedert vijf jaren bestaande en voor de wintermaanden werkende naai- en breischolen, bij het Departement Beerta der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, opgericht ten behoeve van meisjes uit den geringen stand, voldoen al meer en meer aan de verwachting en werken in navolging reeds naar buiten in deze en gene Gemeenten van ons gewest, van welke inrigtingen wij nog niet in het Verslag tegen het Pauperisme, hebben mogen verneemen, dat zij zich als gewone leden hebben aangemeld.

Even als vroeger, is het onderwijs, in de maand October begonnen en in de maand April dezes jaars geëindigd, gedurende 25 achtereenvolgende weken voortgezet op vier scholen en aan 32 meisjes het voor haar noodige en vereischte onderwijs gegeven in het naaijen en breiden, in het herstellen van oude kleedingstukken en in het stoppen van kousen.

Voor iedere leerlinge betaalt men als bij het begin, wekelijks 10 cents, en behalve dat de meisjes van het onderwijs, zonder goede, redenen niet een keer mogen terugblijven en daarvoor van de Commissie de toestemming moeten hebben, zijn diegenen, welke nog schoolpligtig zijn, gehouden, in plaats van den nademiddagschool, den avondschool daarvoor te moeten bezoeken. — De onderwijzers geven zich gaarne de moeite, om daarvan wekelijks te rapporteren, en wanneer men er van mogte ondervinden dat zij niet voldoende ter schoolkomen, of den winkel niet vlijtig bezoeken, dan zal haar de winkel worden ontzegt.

Eene keer moest dit geschieden, een voorbeeld dat ten beste op de overigen heeft gewerkt.

Meer en meer worden van deze meisjes in het beroep van wollen- en linnennaaijen dienstbaar en de overigen brengen het ook zoo verre, om niet alleen een kleedingstuk te herstellen, maar het ook geheel voor nieuw te maken.

Ook meer en meer ondervindt deze inrigting bij de gegoede klasse deelneming en ondersteuning door het toezenden van verschillend naaiwerk, hetwelk tegen een vast tarief ten voordeele onzer kas gemaakt werd.

Bij gebrek aan genoegzaam fonds; (daar men voor een gedeelte uit de departementale kas wordt gesubsidieerd), dragen de ingezetenen gaarne bij intekening bij.

Bij ons laatste verslag namen wij de vrijheid, deze inrigting aan te bevelen, wij willen dat nogmaals doen, en waar men gelijke inrigting zal tot stand brengen, vertrouwen wij, dat men even als wij, deze heilzame inrigting zal toejuichen, en dat zij in de huisgezinnen van de mindere volksklasse voor de toekomst netheid, orde en voordeel zal geven.

Beerta den 22 Mei 1854.

De Commissie voornoemd,
(get.) B. CRAKER. C. VAN OORT.

IX.

VERSLAG VAN HET WERKHUIS

van het Algemeen Diakengezelschap der Nederduitsche Hervormde Gemeente van Groningen.

Wij deelen dit Verslag en de volgende, betreffende de inrigtingen van het Algem. Diakengezelschap der Ned. Herv. Gemeente te Groningen, welke leden onzer vereeniging zijn, mede, door een uittreksel uit die Verslagen over te nemen uit het Algemeene Verslag van de directie van genoemd Gezelschap.

Getrouw aan zijne roeping, om aan hen werk te verschaffen, die zulks op geenerlei andere wijze kunnen bekomen; en hen zoo in de gelegenheid te stellen, om nuttig bezig te zijn en iets te verdienen, heeft het Werkhuis allen opgenomen, die derwaarts door Diakenen der Hervormde Gemeente werden opgezonden. Meer nog dan vroeger mogt het Bestuur tevreden zijn over het gedrag der werklieden. Over het geheel genomen, arbeidden zij met lust en ijver en gaven meermalen redenen tot tevredenheid, zoo over hunnen vlijt, als over hunne spaarzaamheid en hun zedelijk gedrag, te meer verdienstelijk in hen, als men hunne geringe ontwikkeling en beperkte middelen in aanmerking neemt. Niet weinig heeft voorzeker daartoe het voorbeeld en de aansporing van den nieuwen opzichter SMITS bijgebracht. Het Bestuur heeft dan ook alle redenen van tevredenheid over dezen persoon te kennen gegeven, die, met bedaardheid zijn werk verrigtende, met vaste hand de orde, zoo noodzakelijk in dusdanige inrigting, handhavende, dien goeden geest onder de arbeiders aankweekt, welke hen met tevredenheid zich aan regel en tucht doet onderwerpen, welke hen met belangstelling en ijver voor hun werk bezielt. Aan de weduwe van den vorigen opzig-

ter BLAAUW zal nog tot 1° Mei e. k. eene geringe wekelijksche toelage worden verstrekt, rekenende men, dat zij zich dan buiten eenige tegemoetkoming van die zijde zal kunnen redden!

Met een enkel woord is zoo even de spaarzaamheid en het zedelijk gedrag der werkers geroemd. „Tot een overlegd gebruik,” zegt het verslag van het Werkhuis, „en tot zuinigheid aangspoord, hebben onderscheidenen hunner het dezen zomer zoo ver weten te brengen, dat zij zelfs eenig geld in de spaarkas bewaarden, om in den komende winter een penningske te hebben. Deze spaarzaamheid werkte voorts zoo gunstig op hun zedelijk gevoel, dat zij bij monde van den opzigter aan het Bestuur verzochten, om eenig Godsdienstig onderrigt te mogen ontvangen, eene aanvraag, die wij met genoegen ontvingen en waarmede wij ons tot Ds. MEIJBOOM wendden, die bereidwillig die taak op zich nam en die nu sinds eenige maanden éénmaal 's weeks aan het Werkhuis zoodanig Godsdienstig onderwijs geeft, als voor de bevattelijkheid zijner belangstellende hoorders geschikt is.”

Hebben wij dusverre kunnen betuigen, dat het personeel dier inrigting in het verlopen jaar over het geheel genomen redenen tot tevredenheid gaf, het debiet van het fabriikaat heeft de verwachting van het Bestuur overtroffen en is, met enkele uitzonderingen, in alles grooter geweest, dan in 1852. Vergeleken met het vorige jaar was de aflevering als volgt:

		meer minder	
Afgeleverd in: . . . 1852.		dan in 1852.	
Kluwen Scheepswerk . . .	14,719	17,665	2,946
Rollen Dweilgoed . . .	1,941	1,961	20
Ellen Ganglooper . . .	nihil.	36½	36½
„ Notenzaklinnen . . .	84	14	70
„ Koedeklinnen . . .	749	1,021	272
„ Behanglinnen . . .	4,537½	4,160	377½
Stukken Paklinnen . . .	128	128	
„ Keetlinnen . . .	311	333	22
„ Schoteldoekgoed . . .	4	4	
Ellen Olieboek . . .	nihil.	nihil.	

Van alle artikelen is dus, met uitzondering van notenzaklinnen en behanglinnen, meer afgeleverd, terwijl het paklinnen gelijkstaat, zoomede schoteldoekgoed en olieboek, welke beide laatste artikelen niet meer worden bijgewerkt, dan na bekomene bestelling.

Het getal werkliden is doorgaande minder groot geweest, dan in vorige jaren. In Januarij met 90 personen aanvangende, werd dit cijfer gaandeweg kleiner en was in Augustus tot 38 gedaald, waarmede toen gedurende omstreeks vier maanden aan groote aanvragen van fabriikaat moest voldaan worden, terwijl de voorraad

van sommige artikelen betrekkelijk gering was. In November steeg het getal der werkers wederom tot emstreeks 60 personen en in het laatst van December waren er 83 werkzaam.

Wanneer uit het gering aantal personen, die derwaarts werden opgezonden, de gevolgtrekking mag gemaakt worden, dat er voldoende ander en beter beloond werk is, dan moet men zich in die geringe opkomst verheugen; maar het Bestuur wenscht, ter instandhouding van een geregeld debiet, en dus van de inrigting zelve, dat zooveel, als geenen beteren arbeid kunnen vinden, en geschikt zijn om ten minste iets te verrigten, aan hetzelfde worden toegezonden.

Die weinige handen, waarover bestuurders bij de vele bestellingen slechts konden beschikken, hebben hen somtijds met bezorgdheid vervuld en naar andere middelen doen uitzien, om in de behoefte, vooral aan gesponnen garens, te voorzien. Daartoe heeft het Bestuur zich tot sommige werkinrigtingen te lande gewend, en ontving, gedurende dezen winter, van die te Loppersum de garens, welke ze volgens opgave dáár spinnen.

In verhouding van het personeel is ook het bedrag der uitbetaalde werkloonen kleiner geweest, dan in vorige jaren, hebbende slechts f 2720,39^s bedragen, dat is minder dan in 1852 f 318,17^s en f 1237,97 lager dan het cijfer van 1851.

In het afgeioopen jaar heeft de ontvangst bedragen

eene som van	f 9877,59.
De uitgaaf daarentegen . . ;	„ 7440,35.

Gevende eene meerdere ontvangst van	f 2438,24.
---	------------

waarvan een bedrag van f 1000,00 in de hier ter stede bestaande spaarbank is belegd.

De staat van het vaste fonds bedroeg op 1 Jan. 1853	f 11,646,82 ^s .
en was op den 1 Jan. 1854 geklommen tot „	11,743,00 ^s .

eene overwinst opleverende van	f 96,18.
--	----------

Die overwinst is schijnbaar klein, wanneer dit met het vorige jaar vergeleken wordt, toen zij f 373,26^s of bijna viermaal zooveel bedroeg. In waarheid bestaat dat verschil niet daarin, dat men zooveel in winst op het fabriikaat is achteruitgegaan, maar in daarvan onafhankelijke omstandigheden, zoodat de inrigting op zichzelf geene min gunstige resultaten dan ten vorigen jare oplevert.

Tot het fonds toch van het Werkhuis behoorde ook eene lijnbaan, nog in de rekening van 1852 voorkomende voor eene som van f 628,99^s. Die lijnbaan is steeds tegen een billijken prijs verhuurd geweest, maar dewijl het gebouw binnen kort belangrijke herstellingen zoude vereischen, en men zelf geen gebruik van dit lokaal konde hebben, noopten deze en meer andere omstandigheden van onderschikten aard, het Bestuur, om die lijnbaan te verkoopen, waartoe hetzelfde dan ook onder magtiging van het Gezelschap overging,

die verkoop bragt op eene som van $\text{f}433$; terwijl de verkoopkosten $\text{f}18$ bedroegen. In de rekening over dit jaar brengt die verkoop dus een nadeelig saldo van $\text{f}211,99^s$. Daarbij is de waarde der gereedschappen ook wederom met $\text{f}124,90$ op den inventaris van dit jaar verminderd, zijnde dit cijfer $\text{f}32,40$ grooter dan ten vorigen jare.

Bij den stijgenden prijs der levensmiddelen heeft het Bestuur gemeend, dezen winter eenige buitengewone tegemoetkoming aan de werkers te moeten verstrekken. Vroeger is zulks wel geschied door hun tijdelijk eene verhooging der werkloonen te geven, doch thans wenschte men bij voorkeur eenen anderen vorm en is aan ieder hunner daarom, gedurende de drie laatste maanden des jaars, wekelijks 1 tot 2 Nedl. fl brood uitgereikt, geregeld naar ieders behoefte en betoonden vlijt; dit heeft over die maanden eene uitgave van $\text{f}81,78^s$ veroorzaakt.

Wanneer nu al deze buitengewone uitgaven, waarbij nog een paar van mindere beteekenis gevoegd zouden kunnen worden, doch die wij korthedshalve niet zullen vermelden, worden te zamen genomen, dan bevindt men, dat zij meerder of grooter zijn, dan ze in den regel zijn of moeten verwacht worden, en vermeenen wij den toestand van het Werkhuis gunstig te kunnen noemen, nu er desniettenstaande een batig saldo is, al is dat dan ook kleiner dan in de laatstvoorgaande jaren. De inrigting heeft dus in het afgelopen jaar aan haar doel beantwoord, daar zij allen, die werk zochten, heeft opgenomen. Zij biedt de meest verblijdende vooruitzigten aan voor de toekomst, daar de ondervinding van de laatste jaren heeft geleerd, dat zij op goede grondslagen is gebouwd en daarom alle hoop voor een duurzaam bestaan en een voortdurenden vooruitgang oplevert.

VERSLAG VAN HET BESTUUR DER ARMENWONINGEN

van het Algem. Diakengezelsch. d. Ned. Herv. Gemeente v. Groningen.

Het verslag, ons door het Bestuur der Armenwoningen medegedeeld, was dit jaar van grooteren omvang, dan wel vroeger, wij verheugden ons daarover te meer, dewijl ons daardoor aangetoond en bewezen werd, hoe doelmatig, hoe nuttig het daarstellen dier armenwoningen is geweest. Toen de cholera, die gevreesde ziekte, wederom onze stad ten vorigen jare kwam bezoeken, heeft het bestuur dadelijk de bewoners dier kamers tot zindelijkheid ten ernstigste aangespoord, door het besef, dat niets sterker kan worden aanbevolen, vooral bij de armen, dan zindelijkheid ten allen tijde, maar vooral bij epidemische ziekten. Die raad werd door de bewoners goed opgenomen en goed opgevolgd, zoodat, ofschoon de ziekte zich niet erg heeft verspreid, er evenmin als in het jaar 1848, toen de cholera zoo algemeen in deze stad heerschte, in alle 100 woningen iemand het offer dier ziekte is geworden. Uit dit oogpunt is deze inrigting niet alleen zeer in het belang der armen en

in dat van het algemeen, maar ook geldelijk geeft zij voldoening aan het zich daarvan voorgestelde doel.

Uit de opgave van den finantiëlen staat dier instelling blijkt toch, dat het kasgeld op 1°. Januarij 1854 had bedragen:

De meerdere ontvangst van vorige rekening . . .	f 806,24
Ontvangene bureu	- 3577,40

Zoodat de geheele ontvangst heeft bedragen . . .	f 4383,64
De geheele uitgave over 1853 was	- 2730,65 ^s

Bedragende alzoo het kasgeld op 1°. Januarij 1854 f 1652,98^s

Uit de opgemaakte balans bleek, dat de staat van het fonds op 1°. Januarij was:

100 woningen, welke door aankoop en aanbouw, registratie en andere kosten hadden veroorzaakt eene uitgave van	f 38897,03
Nog te ontvang. 1 kwartaal huur, in 1853 versch. -	750,10
Interest van kasgelden in de spaarbank	41,93
Kasgeld op 1 ^o . Januarij 1854	- 1652,98 ^s

Zoodat de voordeelige staat bedroeg . f 41342,04^s

De nadeelige staat bestaat uit:

326 schuldbekentenissen ad f 100,00. f	32600,00
Nog te betalen interest over 1852 . -	4,00
„ „ „ „ „ 1853 . -	1394,00
	f 33908,00

Geeft dus eene overwinst op 1°. Januarij 1854 van f 7434,04^s

Deze overwinst bedroeg met 1°. Januarij 1853 . - 6430,30

Zoodat in het jaar 1853 is overgewonnen . . . f 1003,74^s

Naar aanleiding hiervan heeft het Bestuur voorgesteld, om dit jaar 10 aandeeleu, ieder van 100,00, uit te loten. Hiaraan gevolg gegeven zijnde, is daarop in onze vergadering van den 25 Februarij 1854 het gecombineerde aandeel nos. 132—136 uitgeloot, terwijl een gelijk aandeel, ten vorigen jare uitgeloot, volgens de daarop bestaande verordening thans moeude worden afgelost, zijnde nos. 102—106, de uitloting der 10 aandeeleu is afgeloopen.

In het geheel is nu in 6 jaren door het Bestuur afgelost f 4900,00, waaruit bereids eene rente besparing van f 196,00 voortvloeit, terwijl de geheele overwinst de som bedraagt van f 7434,04^s. Aan het slot van het verslag zegt het Bestuur te regt: „Het is waar, groot is nog steeds de schuld, welke op de woningen drukt, doch wanneer bij een onderhoud als het tegenwoordige en met eene afwerping, gelijk tot dusverre is geschied, geregeld kan worden voortgegaan, dan zal op den duur de Hervormde Diakenie door deze onderneming van het gezelschap aanzienlijk worden gebaat.”

VERSLAG VAN HET PATRONAAT

van het Algemeen Diakengezelschap der Nederduitsche Herv. Gemeente van Groningen.

Even als het Bestuur van het Patronaat in haar aan ons medegedeeld verslag zegt: „waar toch weinig of niets te berigten valt, is het zeker moeilijk eene geschiedenis op het papier te brengen,” zoo ook is het voor ons eene zware taak, daarover iets van eenig belang mede te deelen. Kortelijk zullen wij evenwel teruggeven, wat wij toen mogten vernemen, namelijk, dat er weinig met goede uitkomsten door patronen is gedaan, met uitzondering van één huisgezin, 'twelk, voor omstreeks drie jaren geleden in eenen bijna geheel verdierlijkten toestand verkeerende, door de ijverige bemoeijingen van eenige patronen trapsgewijze voor het grootste gedeelte uit dien staat is opgeheven en aan de maatschappij teruggeschonken. Ziedaar alles, wat wij van die inrigting mogten vernemen. En geen wonder, daar in eene stad, gelijk de onze, waar zooveel gedaan wordt ter beschaving en zedelijke ontwikkeling van den minderen stand, het Patronaat niet die vlugt kan nemen, als in kleinere plaatsen; in steden van gelijke grootte, als de stad onzer inwoning, bestaat er diensvolgens ook mindere behoefte aan een geregeld werkend Patronaat over de volksklasse.

VERSLAG VAN DE COMMISSIE TOT BUITENGEWONE WERKVERSCHAFFING,

van het Algemeen Diakengezelschap der Nederduitsche Herv. Gemeente van Groningen.

De Commissie tot buitengewone werkverschaffing heeft ook nu, even als de andere Commissiën der inrigtingen, uitgaande van het Gezelschap, mededeeling gedaan harer werkzaamheden over het geheele jaar, terwijl vroeger zulks slechts van een gedeelte des jaars konde geschieden, dewijl de vergadering, waarin verslag gegeven werd, telken jare voorviel in Februarij en de werkzaamheden dier Commissie over dien winter dus nog niet waren afgelopen. In de eerste week van Januarij 1853 stelde zij de gelegenheid tot werken open door keijen te delven en te verbrijzelen, doch was de aanvraag, tengevolge het gunstige weder, toen nog niet groot, zoodat die arbeid begonnen is met 75 gravers en 62 verbrijzelaars van keijen; dit getal klom spoedig tot 100 gravers en 80 verbrijzelaars. Bij afwisseling zijn 220 personen werkzaam geweest, terwijl het gemiddelde getal echter de 180 werkers nimmer te boven ging. Ten einde meer orde onder de gravers te bewaren, zijn deze in ploegen van 25 personen verdeeld en ieder ploeg onder het bestuur gesteld van een baas, uit hun midden door de Commissie gekozen, terwijl aan één opzigter de leiding van het geheel werd opgedragen. Deze hand-

having van orde en regel in het werk was des te meer noodig, omdat bij de dispositie van Z. Exc. den Minister van Oorlog, op een verzoek, door de Commissie ingediend, om keijen te mogen doen graven op het glacis der buitenvestingwerken, de voorwaarde o. a. verbonden was, om de hier gevestigde Commissie van het opmaken der geologische kaart de gelegenheid te verschaffen, om de aardlagen aldaar na te gaan. Die Commissie heeft sleuven tot op 8 ellen diepte en meer laten graven, waarvoor door die van de werkverschaffing de manschappen met het noodige opzicht zijn geleverd. De kosten van arbeidsloon voor het graven dezer sleuven zijn gedragen door het Rijk, zoodat deze bepaling in genoemde dispositie eerder gunstig, dan ongunstig voor de onderneming genoemd kan worden. Ook heeft deze indeeling van de arbeiders gunstig gewerkt op de rust en orde onder de werklieden onderling, en schrijft de Commissie de voorbeeldige orde en rust, die er onder de gravers geheerscht heeft, geheel en al toe aan dezen maatregel, dewijl het haar hierdoor ook meer mogelijk werd, dan vroeger, om allen sterken drank bij den arbeid te weren. Eenmaal slechts is die rust voor een oogenblik verbroken, en hij, die toen daartoe aanleiding gaf, was juist een, die beschuldigd werd zich sterken drank in stilte te hebben doen bezorgen. Overigens trotseerde het volk het guurste weder, zonder dien pestdrank der maatschappij te gebruiken, zich tusschen beiden verkwikkende met een dronk warme koffij. De uitbetaling van het werkloon geschiedde des Donderdags. Met uitzondering van den 10 Maart alleen, als wanneer wegens de groote sneeuwjagt van dien dag het volk verhinderd werd te arbeiden, heeft de Commissie van af 4 Januarij — 6 April onafgebroken hare werkzaamheden kunnen doen verrigten, op welk laatstgenoemd tijdstip zij de arbeid van dien tijdkring heeft vermeend te moeten doen eindigen, dewijl de gewone bedrijvigheid toen herleefde. De verdiensten der keijenverbrijzelaars beliepen wekelijks van *f* 1,25 — *f* 2,50, die der gravers p. m. *f* 2,50.

Over gemeld tijdvak is aan werkloon uitgegeven de som van *f* 6566,42, waaronder *f* 379,20 voor werktuigen, en ontvangen eene som van *f* 6415,67. De staat van het fonds was *f* 715,00, welk bedrag in de spaarbank is belegd.

Bij tijds werd door de Commissie wederom vergunning bij Z. Exc. den heer Minister van Oorlog aangevraagd, om gedurende den aanstaanden winter op hetzelfde terrein als vroeger keijen te mogen laten delven. Al spoedig bleek het, dat de Commissie ten dezen voorzigtig gehandeld had, want reeds tegen het einde van November, toen de winter inviel, was de aanvraag om arbeid groot, staande al het werk plotseling stil. Vroeger was zij van het beginsel uitgegaan, om haren werkkring niet al te groot te moeten uitbreiden, door het getal arbeiders niet boven de 200 te laten komen; voor dezen winter waren hare maatregelen zóó genomen, dat niemand, die om werk vroeg, behoefde te worden afgewezen. De noodzake-

lijkheid hiervan bleek dan ook al spvedig, daar toch reeds op den 10 December 248 personen geplaatst waren, welk getal speedig tot 263 aanwies, van welk getal 96 zich onledig hielden met het keijvenverbrijzelen, de overige met het delven van die steenen. Op den 31 December waren er 126 bewijzen voor eerstgenoemden en 174 voor laatstgenoemden, te zamen voor 300 personen, afgegeven, waarvan eenigen tijdelijk het werk hebben verlaten, ten einde het beroep van baanveger uit te oefenen.

Op het terrein, alwaar gegraven werd, heeft de Commissie eene houten loods doen plaatsen, ten einde in de oogenblikken van rust de werkers te beschutten tegen de strenge koude, die in den afge-loopen winter zich nu en dan nog al heeft laten gevoelen. De verdiensten zijn nagenoeg gelijk geweest met die van het vorige jaar, voorts heeft de Commissie aan ieder arbeider op den avond van den dag, het Kersfeest voorafgaande, doen uitreiken 5 oncen droog spek en één of meer kop graauwe erwten, naarmate de talrijkheid van het huisgezin. Zij had dit te meer gedaan, uit de volle overtuiging, dat de verdiensten niet gelijk stonden met den hoogen prijs der eerste levensbehoeften en dat dus het gemis van het loon voor éenen dag (2den Kersdag) het werkvolk met zorg moest vervullen, terwijl nu ieder hunner met de zijnen die feestdagen onbezorgd konde te gemoet gaan, en hunne harten stemmen tot dankbaarheid, welke dankbaarheid reeds te voorschijn trad, toen de leden der Commissie die spijsuitdeeling hielden. „Wij wagen het niet,” werd ons medegedeeld, „ulieden die dankbare gezigten te schetsen, die wij dien avond van bijna alle die 263 werklieden mogten opmerken, — onze moeite — zij was daardoor rijkelijk beloond!”

Met genoegen vernamen wij tevens, dat de Commissie haren dank en hulde toebragt aan het Stedelijk Bestuur dezer plaats, waarvan zij zoo ruimschoots dit jaar de medewerking mogt onder vinden, en 't welk als oorzaak kan worden aangevoerd, dat zij dit jaar meerder dan wel vroeger heeft kunnen doen verrigten.

X.

VERSLAG VAN DE GRONINGER SPAARKAS

over 1853.

Het Bestuur der Spaarkas had, volgens de bepalingen van het reglement, in den loop der maand Maart het verslag zijner werkzaamheden over het afgelopen jaar bekend moeten maken, maar heeft dit om gewigtige redenen geruimen tijd moeten uitstellen. Het doet het met een gevoel van dank en tevredenheid voor den vooral in

het afgeloopen jaar ruimen zegen, op het streven, om door aanmoediging van wijze spaarzaamheid den minder begunstigten natuurgenoot een meer zelfstandig standpunt in de maatschappij te doen verkrijgen.

Het Bestuur gevoelt vooral behoefte, om dit met kracht en nadruk uit te spreken, nu in 's lands hoogste vergaderzaal luide is verkondigd geworden, dat algemeene middelen, om den geringeren stand op te heffen, niet met vrucht kunnen werken; dat de arme voorbeschikt is, om arm te blijven; het heeft behoefte zich daartegen te stellen, omdat dat gezegde, wanneer het weerklank vond in de harten der menschen, alle verbetering in den toestand van arme en verarmde natuurgenootten uitsloot, elke poging daartoe eene dwaasheid zou wezen, ja, de grens zou zijn aangegeven der ontwikkeling en volmaking van het menschelijke geslacht, want zonder zelfstandigheid zal geene ware volmaking te vinden zijn.

Van het Christelijk standpunt uitgaande, dat ons leert alle menschen als natuurgenootten, als broeders te beschouwen, lief te hebben en zelfs zijnen vijanden wel te doen, stuit het ons nog meer, alle pogingen van vereenigde krachten met een enkel woord te hooren veroordeelen; daarmede wordt elke verbetering, die men in het lot der slaven of tot hunne vrijmaking beproeft, ijdel, elke vereenigde poging tot het aankweeken van verlichting en beschaving onnut en blijft aan den individueelen zin der menschen, aan de liefdadigheid en de werkzaamheid van ieder afzonderlijk het bevorderen van al wat goed en waar is overgelaten.

't Is eene ontkenning van geheel de geschiedenis, en van de spreuk der Vaders: Eendragt maakt magt.

Wij hebben gemeend dit noch onopgemerkt, noch ontegensproken te mogen laten, en keeren nu terug tot ons eigenlijk werk, het werk van vereenigden goeden wil en van vereenigde krachten.

Het getal deelnemers was dit jaar doorlopend iets kleiner dan het vorige, zijnde evenwel de storting over het algemeen iets toegenomen; het bewijs opleverende, dat de inrigting voortdurend doeltreft, en dat alleen de hooge prijzen der eerste levensbehoeften over het afgeloopen jaar enkele vroegere deelnemers hebben kunnen terughouden, hunnen gewonen inleg te storten en voor anderen het onmogelijk maakten tot onze inrigting toe te treden.

De Spaarkas toch telde in de jaren van derzelver bestaan.

	1849.	1850.	1851.	1852.	1853.	Deelnemers.
April . .	123	146	131	136	131	
Mei . .	183	158	141	183	159	
Junij . .	181	190	160	188	181	
Julij . .	177	200	157	188	179	
Augustus	163	173	161	197	189	
September	167	175	153	171	179	
October .	163	149	136	154	161	

terwijl derzelver inlagen beliepen, waaronder van af 1850 de winterstorting van enkele deelnemers:

	1849.	1850.	1851.	1852.	1853.
April . . .	f 130,95	f 445,03 ^s	f 492,03	f 606,57	f 505,70
Mei . . .	„ 203,49 ^s	„ 303,22 ^s	„ 314,54 ^s	„ 451,77 ^s	„ 527,32 ^s
Junij . . .	„ 217,15 ^s	„ 339,91	„ 473,61 ^s	„ 415,06 ^s	„ 489,89
Julij . . .	„ 262,18	„ 438,77 ^s	„ 405,08	„ 449,14	„ 437,62
Augustus . .	„ 194,02	„ 314,39	„ 396,00	„ 517,31 ^s	„ 519,91
September .	„ 197,59	„ 357,48 ^s	„ 448,12 ^s	„ 362,56 ^s	„ 399,17 ^s
October . .	„ 117,54	„ 143,79	„ 181,00	„ 164,10	„ 191,43
	f 1322,93	f 2342,61	f 2710,39 ^s	f 2966,53	f 3071,05

De eenvoudige mededeeling dezer daadzaken zal U de overtuiging schenken, dat deze inrigting strekt en bij voortduring strekken kan, om eerst tijdelijk gebrek te voorkomen en daardoor den grondslag tot lateren meerderen welvaart te leggen:

Onze gcheele ontvangsten bedroegen:

Aan inlagen van deelnemers	f 3071,05.
„ inschrijvingen of bijdragen van begunstigers	„ 162,60.
„ renten in de spaarbank	„ 25,99.
„ voordeelig slot van rekening	„ 196,85 ^s .
Totaal	f 3456,49 ^s .

De uitgaven bedroegen daarentegen:

Administratiekosten, drukloonen, etc. . . .	f 44,50.
Premiën à 5 cts. van elken ingelegden gulden . .	„ 153,39.
Uitkeering in geld aan de deelnemers . . .	„ 3071,05.
	f 3268,94.

Blijvende dus in kas een batig saldo van f 187,55^s, om in de rekening van 1854 te verantwoorden.

Met den eersten maandag der maand April l.l. is de Spaarkas weder voor de deelneming opengesteld, en zal voor het vervolg elken maandag-voormiddag bij ieder der Commissarissen gelegenheid wesen, om daarin deel te nemen.

Met hartelijken dank voor de bevordering van het doel dezer inrigting aan allen, die daartoe bijdroegen of medewerkten, eindigt het Bestuur dit overzicht, met den wensch, dat het beoogde doel meer en meer bereikt worde en de noodige ondersteuning zal vinden.

Groningen den 1 Mei 1854.

Het Bestuur der Groninger Spaarkas:

(get.) W. DE SITTER, *President.*

G. A. RIEPMA, *Secretaris.*

Afdeeling Groningen van de Nederlandsche

VEREENIGING TOT AFSCHAFFING VAN STERKEN DRANK.

Omtrent de verdere bemoeijingen onzer Vereeniging, sedert ons vorig verslag, zij het ons vergund, het voorgevallene op twee der gehoudene vergaderingen onzer afdeeling, te berigten.

Op de laatstgehoudene zomervergadering droeg de heer D. DE GROOT, een gedeelte voor uit een betoog, ten voordeele der Afschaffingszaak, oorspronkelijk opgesteld door een jong mensch uit den nijverheidsstand te Leeuwarden, en in de afdeeling daar ter stede, onder algemeene goedkeuring door hem voorgedragen. Ook bij de mededeeling, in de vergadering alhier, mogt dit stuk aller toejuiching op zich vereenigen.

De heer Dr. L. ALI COHEN, had tot thema: De zaak der afschaffing moet ook in ons land worden, wat ze nog niet is, *eene volkszaak*; zij moet dat worden, omdat de kwaal, die wij bestrijden, *eene volkskwaal*, en de drank, die wij pogen te weren, *eene volksdrank* is. — De spreker ging eerst eenige van de voornaamste oorzaken na, waarom de zaak der afschaffing nog in Nederland geene volkszaak is, en toonde aan, dat die oorzaken op verkeerde inzichten rusten en gewis zullen ophouden te bestaan, zoodra meer algemeen zal zijn geworden het bezef, dat het gebruik, — en vandaar het misbruik, — van den sterken drank inderdaad eene volksramp is; eene ramp, die niet alleen moet, maar ook met goed gevolg kan en zal worden bestreden, zoodra ook hier algemeen betere inzichten zullen zijn geboren, en zodoende voor laauwheid en lijdelijk toezien, algemeene ijverige medewerking zal zijn in de plaats gekomen. De spreker trachtte onder anderen vervolgens met cijfers, bepaaldelijk wat Groningen betreft, duidelijk te maken, hoezeer het misbruik van den sterken drank in deze stad eene volkskwaal is, — toonde aan, hoe van staatswege in Noord-Amerika, de zaak der afschaffing wordt bevorderd, en hoe wenschelijk het is, dat ook in Nederland hetzelfde plaats hebbe, en hoe reeds voor vijftig en meer jaren voorstellen dienaangaande in ons land zijn gedaan. Na nog eenige gronden ter verdediging der sterke dranken, van den kant der tegenpartij te hebben behandeld, eindigde de spreker met eenige woorden van aansporing tot deelneming, aan de pogingen der maatschappij en gerigt tot die velen, die, hoezeer in beginselen één met de maatschappij, nogtans tot dus verre hare pogingen niet ondersteunen, die, hoezeer volstrekt niet tegen, echter ook niet met de Vereeniging zijn.

Op den 26 September l.l. werd de tweede jaarlijksche provinciale vergadering gehouden.

Behalve de Bestuurders der afdeeling Groningen, waren er afgevaardigden van de Bestuurders der afdeelingen Hoogezand en

Leens, benevens onderscheidene Correspondenten, uit verschillende oorden der provincie te zamen gekomen, ten einde mededeelingen te doen van 't geen hier en elders was verrigt, en nader met elkander te bespreken, wat men verder gezamenlijk kon doen, of ieder in zijne nabijheid zou kunnen bewerkstelligen, om de heilzame zaak der afschaffing, die al meer en meer eene volkszaak behoort te worden, ingang te doen vinden.

De mededeelingen waren hoogst belangrijk en deden blijken, dat er in den laatsten tijd verscheiden personen, zoo mannen als vrouwen, in stad en provincie, als leden der Vereeniging waren toegetreden, anderen zich als begunstigers hadden doen kennen en nog anderen hun verlangen hadden te kennen gegeven, om het maandblad: *de Volksvriend*, door de Vereeniging uitgegeven tegen den bepaalden prijs van f 1,20 's jaars te ontvangen. Mede werden er onderscheidene middelen opgegeven en aangenomen, om de zaak meer bekend te doen worden en bemind te maken, zoodat deze bijeenkomst als allerbelangrijkst mag beschouwd worden.

Na afloop van die vergadering had er eene algemeene vergadering plaats van de afdeeling Groningen, welke ook de bovengenoemde afgevaardigden en correspondenten met hunne tegenwoordigheid vereerden, en waar sommigen nog bovendien het woord voerden.

De Voorzitter Ds. M. A. AMSHOFF opende die vergadering met eene toepasselijke rede, daarin onder anderen schetsende, hoezeer de zaak der afschaffing in onze stad en provincie, gedurende 't afgelopen jaar, niet alleen groote vorderingen had gemaakt, maar dat men dien voortgang in 't geheele land kon bespeuren, daar de Vereeniging thans reeds over de 9000 leden mogt tellen, waarom hij tot moed en volharding aanspoorde. daar de goede zaak eindelijk onder opzien tot God zoude zegevieren. — Zeer opmerkelijk was het, dat reeds ten minste drie diakonie-besturen in de provincie besloten hadden, geene bedeeeling meer te doen aan zulke armen, die sterken drank gebruiken.

Ds. K. HERINGA, predikant te Delfzijl, deed eenige gewigtige mededeelingen, gedurende zijn Correspondentschap ten zijnent onder-vonden.

Ds. J. DOUWES jr., Predikant te Leens en Secretaris van de aldaar bestaande afdeeling, ontzenuwde in krachtige en kernachtige taal, de nog dikwijls gemaakte tegenwerping van hen, die zeggen, dat zij meer nut kunnen doen voor de zaak der afschaffing, en meer onpartijdig en ongedwongen anderen kunnen aansporen, om leden der Vereeniging te worden, wanneer zij zich onzijdig houden, dan wanneer zij als leden toetreden, terwijl hij eindelijk zijne uit-zigten te kennen gaf, wat de Vereeniging kan en wat zij voorzeker zal worden.

Eindelijk trad de Provinciale Correspondent SUIDINGH op, en deelde mede, wat hij op zijne onderscheidene reizen, zoo naar de

Algemeene Vergadering te 's Gravenhage, als in verschillende oorden dezer provincie, waar hij de afschaffingszaak had aanbevolen, ondervonden had; waarvan de slotsom was, dat men hoe langer hoe meer gunstig voor de zaak wordt gestemd, de geschriften met grethigheid ontvangt, schier overal blijken van belangstelling ontmoet en belofte van medewerking verkrijgt, zoodat alle spot en hoon, die men voorheen moest verduren, thans door de gunstige stemming en de liefde, die men daardoor voor zijnen evenmensch toont te hebben, rijkelijk vergoed wordt; waardoor ieder zich krachtig moet voelen aangespoord niet te verslappen, maar veeleer den ijver van vroeger, ter bevordering van dit goede werk zoo mogelijk te vermeerderen.

In de Bestuurs-vergadering van den 15 Junij 1853 is besloten om eene hulpkas voor afschaffers op te rigten; waaruit men aan deze en gene leden bij voorkomende gelegenheden iets zoude kunnen voorschieten. Ook werd in die vergadering besloten, om circulaire's aan onze stadgenooten te zenden, vergezeld van intekeningslijsten, ten einde leden en begunstigers onzer Vereeniging te winnen, waarvan het concept in de Vergadering van den 7 September l.l. werd gearresteerd.

Onze afdeling zond het volgende voorstel aan 't Hoofdbestuur, om geplaatst te worden op de punten van beschrijving voor de Algemeene Vergadering te 's Gravenhage.

Aangezien het hoogst wenschelijk zoude zijn, dat ook door en van wege de Hooge Regering, de zaak der afschaffing, bepaaldelijk met het oog op de armere klasse der bevolking en ten haren behoefte vooral, regtstreeks en algemeen werd bevorderd, en daartoe welligt de mogelijkheid bestaat bij de aanstaande regeling van de gezondheids-politie in ons vaderland.

Worde van wege de Vereeniging een vertoog gerigt aan den Minister van Binnenlandsche Zaken, ten einde de aandacht van Z. Exc. te vestigen op de nuttigheid en noodzakelijkheid, uit het oogpunt der gezondheids-politie, aan zoodanige bemoeijng van regeringswege.

Onder anderen zoude die kunnen bestaan in het vervaardigen van betere wetsbepalingen, waardoor het gebruik van voedzame spijzen en bier enz. - voor het volk gemakkelijker bereikbaar zou worden dan thans, door welke aanschaffing de afschaffingszaak van zelf krachtig en zeker zoude worden bevorderd.

In den aanstaanden winter stellen wij ons voor, verscheidene vergaderingen met onze leden te zullen houden.

Met de verspreiding der geschriften gaat men ijverig voort en wij hopen, dat er weldra in alle gemeenten onzer provincie, mannen van invloed mogen toetreden, die als Correepondenten der

Vereeniging, de heilzame pogingen te dien opzichte aangewend, mede krachtdadig helpen bevorderen.

Aldus opgemaakt den 18 October 1853.

Namens het Bestuur der Afdeling,
(get.) M. A. AMSHOFF, *President*.
H. SUIDINGH, *Secretaris*.

XII.

In den vorigen winter zijn er bij onze afdeeling twee openlijke vergaderingen gehouden, waarbij de toegang voor een ieder openstond, en telkens mogten wij ons verblijden, eene groote menigte belangstellenden in de afschaffingszaak te zien opkomen, waarvan ook sommigen als leden of begunstigers der Vereeniging toetraden.

In de vergadering van November 1853, had Prof. HOFSTEDE DE GROOT tot onderwerp zijner rede gekozen: de toestand der armen in Londen en beantwoordde de volgende vier vragen:

- 1°. Hoe hebben we kennis van dien toestand?
- 2°. Hoe is die toestand?
- 3°. Welke zijn daar de oorzaken van?
- 4°. Welke zijn de geneesmiddelen daartegen?

In de vergadering van den 17 Januarij 1854, deed de heer D. DE GROOT eenige mededeelingen, terwijl de Hoogleraar Dr. P. HOFSTEDE DE GROOT, met levendige kleuren het nut schetste van eene spaarbank, spaarkas, van inrigtingen om ouden en zieken te onderhouden enz., welke weldadige instellingen ook Groningen wel reeds bezat, maar waarvan nog op verre na geen gebruik genoeg gemaakt werd en dit om geene andere redenen, dan om het gebruik van sterken drank, die rijke bron van armoede en ellende, die daarom tot elken prijs moest worden bestreden.

Er werd in deze vergadering tevens medegedeeld, dat thans in de stad onzer inwoning twee adressen circuleerden, die ook de verbetering der maatschappij ten doel hadden, het eene gerigt aan den raad dezer stad, om de kermis finaal af te schaffen, en het andere aan de Tweede Kamer der Staten Generaal gerigt, waarbij verzocht wordt:

1°. om het verbranden van eetwaren in ons land, den invoer van sterke dranken van buitenlands en den verkoop er van bij ons dadelijk zeer te beperken, en na eenige jaren geheel te verbieden;

3°. Om onze regering uit te noodigen, in overleg te treden met de regeringen van andere landen, ten einde eenmaal overal hetzelfde verbod te verkrijgen en voor den aanbouw en de bewaring van levensmiddelen de vereischte zorg te doen dragen.

De geschriften onzer Vereeniging zijn in ruime mate in stad en provincie verspreid en ten gevolge van de circulaire, waarvan wij in ons vorig verslag melding maakten, zijn verscheidene personen

als leden of begunstigers der Vereeniging toegetreden; terwijl anderen hun verlangen te kennen gaven, om ons maandblad, *de Volksvriend*, ter lezing te ontvangen.

Ook wenschten weder eenige invloedrijke personen in de provincie, de zaak der afschaffing, als Correspondent te behartigen, zoodat er nu reeds, behalve de bestaande afdeelingen te Groningen, Hoogezand, Leens en Duurswold te Slochteren, twaalf Correspondenten in verschillende oorden dezer provincie gevonden worden.

Den 22 Mei 1854.

(get.) M. A. AMSHOFF, *President*.
H. SUIDINGH, *Secretaris*.

XIII.

GENOOTSCHAP TOT

ZEDELIJKE VERBETERING DER GEVANGENEN,

Afdeeling Groningen.

Ter voldoening aan art. 11 van 't reglement, hebben Bestuurders der afdeeling Groningen, van het Nederlandsch Genootschap: Tot zedelijke verbetering der Gevangenen, de eer U te doen toekomen, een kort verslag der werkzaamheden van het Genootschap in den laatsten tijd.

Even als vroeger, geven Bestuurders ook thans weder te kennen, dat het schoolonderwijs, door de afdeeling bekostigd, geregeld werd voortgezet — 36 gedetineerden, namen er onder de leiding van den onderwijzer VAN DER MEER, geregeld deel aan en sommigen maakten goede vorderingen in lezen, schrijven en rekenen. — De godsdienstoefeningen en catechizatiën werden eveneens geregeld door den godsdienstonderwijzer J. H. STEGHERS waargenomen, — 142 gedetineerden, zoo mannen als vrouwen, genoten dat onderwijs. — De gevangenen werden tevens geregeld bezocht en toegesproken, zoowel door Bestuurders als door een zestal Dames. — De zorg onzer afdeeling heeft zich ook dit jaar uitgestrekt tot verschillende personen, die na hun ontslag uit de gevangenis, de hulp van het Genootschap hebben ingeroepen. Aan 24 ontslagenen werd hulp verleend, eenigen genoten eenig voorschot, ten einde hun vorig beroep weer aan te vangen, terwijl aan andere ontslagenen, kleine giften werden uitgereikt, ter voorziening in hunne eerste behoefte of als reispenning, ten welken einde eene somma van f 159,56^s uit de kas der afdeeling is aangewend geworden. — Menigeen is alzoo door de hulp des Genootschaps, in staat gesteld, in zijne eigene behoeften te kunnen voorzien, en hebben eenigen ons in onze verwachtingen te leur gesteld, over 't algemeen mogen wij

ons in dit afgeloopen jaar over de resultaten onzer bemoeijingen, met onderscheidene der ontslagenen verblijden.

Groningen den 15 October 1853.

*Bestuurders der Afdeling Groningen, van het Nederlandsch
Genootschap: Tot zedelijke verbetering der Gevangenen,*

Namens hetzelfde :

(get.) H. EDELINCK, *Secretaris*.

XIV.

VEREENIGING VOOR DIENSTBODEN

te Groningen.

Het bestuur van de Vereeniging voor Dienstboden te Groningen heeft de eer, aan het Bestuur der Algemeene Vereeniging tegen het Pauperisme bij de arbeidende klassen van den mindergegoeden stand, onderstaand kort verslag aan te bieden, betreffende de werkzaamheden en den toestand der Vereeniging in den laatsten tijd.

Op den 16 Junij 1853 hield de Vereeniging hare gewone jaarlijksche vergadering en werd het verslag voorgelezen harer werkzaamheden gedurende het afgeloopen jaar, volgens art. 10 der Statuten van de Vereeniging, door den Secretaris te doen.

Uit hetzelfde bleek:

dat ten aanzien der werkzaamheden van den besteder en de besteedster voortdurende tevredenheid bij het Bestuur bestaat, terwijl het nut, dat van onze Vereeniging door middel van genoemde personen kan getrokken worden, uit het getal der door hen in het afgeloopen jaar besteedde dienstboden bleek, allengskens meer en beter te worden begrepen;

dat van de Godsdienstige Leesbibliotheek, hier ter stede gevestigd, en waaraan onze Vereeniging zich heeft aangesloten, door hare bemiddeling veel gebruik is gemaakt door de onderscheidene dienstboden, vooral gedurende den afgeloopen winter;

dat het kapitaal der Vereeniging door goede administratie en de deelneming der leden, hoewel langzaam, toch steeds op verblijdende wijze aangroeit;

dat op de jaarlijksche Bestuursvergadering van 16 Junij 1853 vier dienstboden wegens langdurige en getrouwe dienst zijn beloond geworden, waarvan eene de hoogste belooning, de drie anderen de tweede verkregen.

Op genoemde algemeene vergadering werden de leden des Bestuurs, die dit jaar moesten afsteden, namelijk de heeren Hk. MIEDENDORP, Prof. J. W. ERMERINS, J. DIEPHUIS en Ds. W. GERHARDS, herkozen.

Eene poging, eenigen tijd na het houden dier vergadering in

het werk gesteld, om meerdere deelneming in de Vereeniging, door het aannemen van derzelver lidmaatschap te erlangen, was van geen ongunstig gevolg, zoodat ten aanzien van den bloei onzer Vereeniging allezins gunstige berigten te geven zijn.

Ten aanzien van het doel en de inrigting der Vereeniging had het Bestuur reeds vroeger de eer, verslag te doen aan de Vereeniging tegen het Pauperisme, welk verslag is opgenomen geworden in het Derde Verslag dier Vereeniging van 1854. Waarnaar alzoo ten dezen opzichte door ons kan verwezen worden.

Het Bestuur der Vereeniging voor Dienstboden te Groningen,

Namens hetzelfde:

(get.) W. GERHARDS, *Secretaris.*

XV.

VEREENIGING TOT LENIGING DER ARMOEDE

door verbouw van vlas, te Grootegast.

De Vereeniging in het dorp Grootegast, zich ten doel stellende, om door verbouw van vlas de armoede der onbedeelde arbeidende volksklasse te lenigen, is opgericht in 1853, en wel bij wijze van renteloos voorschot van aandeelen ad f 5.

Ontvangst.

80 aandeelen a f 5	f 400,00.
Lijnzaad	- 246,00.
406 bundels vlas a f 16	- 649,60.
	f 1295,60.

Uitgaaf.

Huur van 5 grazen land	f 307,50.
Aan werkloon, zoowel zomers als winters, per bunder voor braken a 45 cts.	- 701,76.
	f 1009,26.

BALANS.

Ontvangst	f 1295,60.
Uitgaaf	- 1009,26.

Meerder ontvangst . . . f 286,34.

Hierbij is de Vereeniging nog in 't bezit van braken, syden, en andere werktuigen, ten gezamentlijke waarde van f 75,92. Zoo-

dat deszelfs geheele ontvangst over het afgeloopen jaar kan beschouwd worden te zijn *f* 362,26, dit afgetrokken van het gegeven voorschot is er een te kort van *f* 37,74, hetwelk op ieder aandeel is omgeslagen en wordt uitbetaald om ieder jaar zuiver staat van zaken te houden.

De Vereeniging verheugt zich, ofschoon een kleine achteruitgang gevoelende der finantiële toestand, gedurende den gepasseerden winter p. m. een 50tal werklieden, de kinderen medegerekend, door deze hunne pogingen te hebben helpen verzorgen, en is de Commissie, bij hunne laatstgehoude rekenning en verantwoording, door de bestaande deelnemers op eene hartelijke wijze voor hunne genomene moeite bedankt geworden.

De Commissie van Werkverschaffing, te Grootegast,

Namens dezelve:

(get.) B. HAVINGA, Secretaris.

XVI.

NAAI- EN BREISCHOLEN,

te Grijskerk, opgericht van wege het Departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, den 1 Januarij 1851.

De Naai- en Breischolen, gevestigd van wege het Departement der *M. t. N. v. 't A.* te Grijskerk, hebben, zooals in de jaren 1851 en 1852, ook nu geregeld kunnen doorgaan. In het najaar van 1852 waren de gelden tot een batig slot van *f* 10,66⁵ ingekrompen. Deze som was ontoereikend om de bestaande inrigtingen te kunnen doen voortbestaan. De Commissie der genoemde scholen werd op nieuw van wege het Departement gemagtigd, om ook nu weder eene kollekte bij de voornaamste ingezetenen der gemeente te doen. — De verwachting hierop gevestigd, werd geenszins teleurgesteld. — De ingezetenen der gemeente hebben getoond, het groote belang van de bestaande scholen voor de arbeidende klasse te waarderen. — De gedane kollekte verzekerde der Commissie eene som van *f* 110,35.

In dezen winter hebben van het onderwijs gebruik gemaakt:

te Grijskerk	7 leerlingen, waarvoor de wekelijksche uitgaaf was 50 cts. — terwijl 2 leerlingen voor eigene rekening de school bezochten.	
te Visvliet	8 leerlingen, waarvan de wekel. uitgave was	50 ct.
te Niezijl	v. 5—10 „ „ „ „ „ „	50 ct.
te Pieterzijl	5 „ „ „ „ „ „	50 ct.
te Kommerzijl	9 „ „ „ „ „ „	50 ct.

De scholen zijn werkzaam geweest van November 1852 tot April 1853. — Op de meeste dier scholen is het breiwerk verrigt door de leerlingen ten behoeve harer ouders, en had de Commissie geene uitgaven voor de te verwerkene stoffen, daar echter, waar de Commissie stoffe tot verwerking heeft gegeven, zijn de daaruit vervaardigde stukken aanwezig, om in het vervolg zoo mogelijk aan de Diakonien te worden overgedaan.

Ten opzichte van het gedrag en de vlijt der onderwijzeressen en leerlingen, zijn wij in staat over het algemeen eene goede getuigenis te kunnen geven — maar, terwijl er naauwlettend op orde, bescheidenheid en wellevendheid wordt toegezien en acht gegeven, was men op eene der scholen genoodzaakt, eene dier leerlingen, hieraan niet voldoende, weg te zenden.

Wij hopen ook op deze wijze mede werkzaam te, mogen zijn tot wering van het Pauperisme, tot bevordering van die kennis en eigenschappen, in de mindere klasse zoo dikwijls gemist en toch onontbeerlijk in ieder huisgezin.

Grijpskerk, den 19 Mei 1853.

Namens de Commissie der Naai- en Breischolen te Grijpskerk,

H. IZ. TEN CATE, *President.*

B. DRIJBER, *Secretaris.*

XVII.

VEREENIGING TOT WERKVERSCHAFFING,

te Leek en Nielap. Verslag over 1853.

Betreffende dit eerste jaar van het bestaan dezer Vereeniging, kunnen wij berigten, dat de menigvuldige bedelarij, welke hier vroeger plaats vond, zeer is afgenomen. Die eenig werk verrigten kon, werd naar de Vereeniging verwezen, om door werken het noodige te verdienen. Gunstig werd dat bij velen hunner niet opgenomen, te meer, daar het werkloon geregeld werd in overeenstemmig met het loon wat particulieren gewoon waren te geven, daar velen, zoowel van contribuërende ingezetenen als loontrekende in het denkbeeld verkeerden, dat boven hetzelfde zooveel moest worden bijgepast, dat het genoegzaam was om de werkenden van een voldoende bestaan te verzekeren.

Van die meening zijn echter velen teruggekomen, omdat bij eenig nadenken duidelijk bleek, dat particulieren daardoor van hun bestaan zouden worden beroofd, dewijl door het geven van hooger loon, *allen* voor de Vereeniging en niet voor anderen zouden willen werken. Ook zou de Vereeniging daardoor treden op het gebied van Kerkelijke en Burgerlijke armverzorging. Ten opzichte van het

verkrijgen der middelen heeft er eene belangrijke verandering plaats gehad. Bij de vestiging toch werd ingeteekend om eene wekelijksche bijdrage te leveren, bij wijze van gifte, ten behoeve van het doel, naderhand kwam men daarvan terug en bragt het plan in werking, om voor aandeelen tegen bewijs à f 2,50 ieder aandeel, in te teekenen, om na ommekomst van één jaar na de gemaakte balans, de waarde die ieder aandeel alsdan bedraagt, weer opvorderbaar te stellen. Opmerkelijk is het, dat deze wijze van deelneming, de eerste in hoegrootheid niet heeft overtroffen.

Het nut dat het kort bestaan van deze Vereeniging heeft opgeleverd is groot en doet voor het vervolg veel goeds verwachten. Immers, de laat invallende winter en voorjaar en de klimmende duurte der eerste levensbehoefte in het najaar, deden met zorg de toekomst te gemoet zien, doch de gelegenheid om werk te kunnen krijgen, voor hem die werken kon, heeft zeer veel tot leniging van den nood toegebragt. Smartelijk is het echter voor de Vereeniging, te moeten ondervinden, dat er zijn, die zich van hunne medewerking onttrekken, doordien zij meenen dat de Vereeniging in de geheele behoefte van al de armen moet voorzien velen geven voor hunne giften zelve aan de behoeftigen, liever te willen uitreiken en toonen aldus dat zij de bedelarij wenschen in eere te houden. Als daar geen andere redenen achter verscholen zijn, dan is het te bewonderen dat er nu nog menschen zijn, die liever zien, dat die armen door koude en sneeuw, wekelijks den heelen of halven cent komen ophalen, dan te werken en hun eigen verdiend brood te eten, zonder te letten op de gevolgen, wat van de bedelaars wordt. De Vereeniging is nog niet zoo ver gevorderd, om zich bepaald bezig te houden, door het een of ander bedrijf aan de behoeftigen te laten leeren, waarom dan de lokalen te Leek en Tolbert, behalve tot het pluizen van touw, gebezigd zijn als werkplaatsen en niet als plaatsen van oefening, hoe noodzakelijk ook, indien men goed werk van allen wil vorderen. Het zal wel van het grootste belang zijn; gelegenheid te geven om iets te leeren, opdat ze in staat worden gesteld, te kunnen werken en dan zelve werk te zoeken, want het denkbeeld, de Vereeniging moet zorgen dat ik werk krijg, geeft aanleiding tot zorgeloosheid. Gelegenheid te openen, om het afgewerkte fabrikaat tegen betaling af te leveren, is voor vele plaatsen een der beste middelen ter gemoetkoming. Omtrent het pogen ter bevordering van zedelijk nut, 't welk de Vereeniging mede zich had voorgesteld, heeft men tot nog toe moeten uitstellen. Zij verkeerd in het gevoelen, dat de aanwinst van 't vertrouwen, dat uit de bevordering der stoffelijke belangen geboren wordt, vooraf moet gaan, om daardoor dien invloed te verkrijgen, welke ter bereiking daarvan noodzakelijk is, om wel te slagen.

Eene korte vermelding, wat door de Vereeniging gedurende haar bestaan, is verrigt, vinde hier nog plaats. Het bepaalt zich tot de volgende werkzaamheden :

- a. Het kammen en sorteren der wol.
- b. Het spinnen en breiden daarvan.
- c. Het weeven van voerlaken (rokstreep).
- d. Het bouwen van vlas met de daaraan verbondene werkzaamheden, geschiktheid voor 't spinnen.
- e. Het spinnen en slaan der heede, touw van heede (vlasafval).
- f. Het verbrijzelen van keijen.
- g. Het kappen van hout, het maken van schensen enz,
- h. Het pluizen van oud touw.
- i. Het snijden van biezen en russchen.
- j. Eenige stukken gladde matten geweeft.

(get.) H. W. HEMMES, *President.*

NK. SMILDA, *Secretaris.*

XVIII.

VEREENIGING TOT HULP VOOR VLIJTIGE ARMOEDE,

te Marum. — 1 Mei 1854.

De Vereeniging, in 1847 opgericht, kan voortdurend als zeer bloeiend worden aangemerkt. Het getal contribuërende leden is in het afgeloopen jaar niet verminderd.

Was de wintertijd kommervol en drukkend voor de schamele volksklasse, door de zeer hooge prijzen der noodwendigste levens-behoefsten, in onze gemeente werd in nen nood, Gode en den armen-vrienden zij dank! op doelmatige wijze voorzien, inzonderheid door werkverschaffing.

Deze werkverschaffing bestond in :

- 1°. Landontginningen.
- 2°. Houtzagen en kloven.
- 3°. Keijen verbrijzelen,
- 4°. Vlas- en wolspinnen en breiden.
- 5°. Roopdraaijen en bezembinden.
- 6°. Russchenmatten weven.

Gelijk bekend is, bestaat deze Vereeniging uit vier afdeelingen, namelijk: Marum en Wilp, Noordwijk, Nuis en Niebert.

De afdeeling Marum en Wilp is in het bezit van ongeveer 20 bunders afgegraven veengrond. Die van Nuis bezit ongeveer 17 dergelijke bunders. Beide hebben reeds aanzienlijke vorderingen gemaakt met de ontginning, leverende de opbrengsten der landen gunstige resultaten op. Die van Noordwijk en Niebert zijn nog niet in het bezit van gronden. Alle afdeelingen houden zich onledig om aan alle arbeiders, van welke godsdienstige gezindte ook, die het vragen, werk te verschaffen.

Kortelijk willen wij den staat der onderscheidene kassen opge-

ven, waaruit blijken zal, dat de Vereeniging gedurende haar kort bestaan belangrijke vorderingen heeft gemaakt.

De directie van de afdeeling Marum en Wilp, heeft in het afgelopen jaar :

Ontvangen.

a.	Contributie	f 151,80
b.	Voor vruchten van het land	- 330,94
c.	Diverse ontvangsten, waaronder f 600 op rente	- 822,86
d.	Voor wollen stoffen	- 80,78 ^s
e.	Voor russchen matten	- 8,76
		f 1395,14 ^s

Uitgegeven.

a.	Voor wol	f 101,70
b.	Voor landarbeid met inbegrip van mest en zaaigraan	- 488,53 ^s
c.	Voor 't gebouw der mattenweefschool	- 320,55 ^s
d.	„ russchen	- 159,62 ^s
e.	„ weefstellen	- 93,70
f.	„ weefloon	- 64,95
g.	„ spinloon	- 30,72 ^s
h.	„ breiloon	- 20,17 ^s
i.	„ diverse uitgaven	- 117,90 ^s
		f 1397,87.

RECAPITULATIE.

Ontvangst	f 1395,14 ^s .
Uitgaaf	- 1397,87.

Meerdere Uitgaaf f 2,72^s.

De afdeeling heeft nog in te vorderen voor verkochte veldvruchten, matten en aan contribute, de somma van . f 185,14^s

Terwijl de aanwezige goederen, nl. matten, garen enz., getaxeerd zijn - 234,55

De waarde van het land en de heidegronden op - 3850,00

f 4269,69^s

Zoodat na aftrek van de meerdere uitgaaf - 2,72^s

Batig saldo blijft f 4266,97

De afdeeling Noordwijk, eerst in 1852 opgericht, heeft

Ontvangen.

a.	Batig saldo van 1852	f 8,57
b.	Contributie	- 34,55
c.	Voor verkochte goederen	- 20,39
		f 63,51

Uitgegeven.

a.	Voor het hekelen en spinnen van vlas	f 22,52
b.	„ „ spinnen en inkoop van wol	- 14,60
c.	„ „ linnenweven	- 11,60
		f 48,73

RECAPITULATIE.

Ontvangst	f 63,51.
Uitgaaf	- 48,72.

Meerdere Ontvangst f 14,79.

De aanwezige goederen, besiaande in garen en linnen, getaxeerd op	f 67,29
Hierbij de meerdere ontvangst	- 14,79

Zoo sluit de rekening voordeelig met f 82,08

De afdeeling Nuis heeft in het afgelopen jaar

Ontvangen.

a.	Batig saldo	f 41,89
b.	Contributie	- 108,80
c.	Garen	- 14,78
d.	Veldvruchten	- 350,90
e.	Keijen	- 2,51
f.	Bezems	- 1,39
g.	Veenhout,	- 8,15
h.	Russchen matten	- 6,42 ^s
i.	Verkochte russchen	- 15,00
		f 549,84 ^s

Uitgegeven.

a.	Voor veldarbeid met inbegrip v. zaaigraan en mest	f 480,89 ^s
b.	Voorkoop van vlas en wol	- 19,75
c.	„ wolkammen en spinnen	- 18,11
d.	„ bezemrijs	- 2,20
e.	„ russchen snijden, droogen, weven, weefstelen aanschaffen en loon voor den onderwijzer	- 101,76
f.	Voor grondbelasting	- 2,32
g.	„ afgeloste gelden met interest	- 102,50
h.	„ diverse uitgaven.	- 3,72
		f 681,25 ^s

RECAPITULATIE.

Uitgaaf	f 681,25 ^s
Ontvangst	- 549,84 ^s

Meerdere Uitgaaf f 131,41.

De afdeeling Nuis heeft aan aanwezige goederen, bestaande in garen, bezems, matten, russchen, werktuigen, keijen enz., de waarde van f 95,50

Terwijl het land getaxeerd is op - 1300,00

f 1395,50

Zoodat na aftrek van de meerdere uitgaaf . . - 131,41

In bezit blijft , - 1264,09

De afdeeling Niebert heeft :

Ontvangen.

a.	Batig saldo	f 222,70
b.	Voor gekloofd hout enz.	- 288,29 ^s
c.	Voor wollengaren	214,25
d.	Contributie	- 133,46
e.	Voor russchen matten	21,64
f.	Voor roopen	- 2,35

f 882,69^s

Uitgegeven.

a.	Voor wol	- 217,88
b.	„ spinnen	- 77,77
c.	„ houtkloven, zagen enz.	- 235,30 ^s
d.	„ aankoop van hout	- 116,75
e.	„ russchen snijden, droogen, weven, etc.	- 104,29
f.	„ aankoop van keijen	- 15,40
g.	„ keijen verbrijzelen	- 17,46
h.	„ roop stroo en draaijen	- 2,30

f 787,15^s

RECAPITULATIE.

Ontvangst f 882,69^s.

Uitgaaf - 787,87.

Meerdere Onvang f 94,54.

Daarenboven heeft deze afdeeling aanwezige goederen, bestaande in bezems, hout, verbrijzelde en andere keijen, matten, russchen, garen en werktuigen, ter waarde van plm. . . . f 121,94

Met de meerdere onvang - 95,54

Uitmakende de somma van f 217,48

Nemen wij nu den staat der geheele vereeniging te zamen, dan heeft

Marum en Wilp eene ontvangst van . .	f 1395,14 ^s
Noordwijk „ „ „ . .	- 63,51
Nuis „ „ „ . .	- 549,84 ^s
Niebert „ „ „ . .	- 882,69 ^s

Totaal f 2891,19^s

Marum en Wilp	eene uitgaaf van	. .	f 1397,87
Noordwijk	" "	" . .	- 48,72
Nuis	" "	" . .	- 681,25 ^s
Niebert	" "	" . .	- 787,15 ^s

Totaal . . f 2915,00
 Ontvangst . . - 2891,19^s

Meerdere Uitgaaf f 23,80^s

De Vereeniging bezit aan land en goederen :

Marum en Wilp		f 4266,97
Noordwijk		- 82,08
Nuis		- 1264,09
Niebert		- 217,48

Totaal f 5830,62.

Vanwaar bezit nu deze onze Vereeniging die duizenden guldens? Van de centen, die gedurende onheugelijke jaren aan bedelaars en landloopers werden gegeven; van die *bedelcenten* heeft de Vereeniging, gedurende haar zevenjarig bestaan, zeer vele duizenden guldens laten verdienen en zoo de behoeftigen op doelmatige wijze door werkverschaffing gespijzgd, en de aanzienlijke waarde van ruim *vijfduizend achthonderd dertig gulden* overgehouden.

Te Nuis en Niebert werd door commissien gecollecteerd bij de leden, ten behoeve van arme schoolkinderen, om hun tusschen de schooluren boterhammen te geven. Een zestigtal kinderen ontving dan ook, ten gevolge dier collecte, gedurende de vier wintermaanden ongeveer vijfduizend boterhammen.

Ook door de directie te Marum werd gecollecteerd ten behoeve van zulke armen, die niet, of niet genoeg konden verdienen en geen onderstand van de diakenen ontvingen. Treffend waren de resultaten. Meer dan f 100 werd op doelmatige wijze verdeeld, veel lijden gelenigd.

Twee matten weefscholen werden in den verloop van winter opgerigt, eene voor Marum en Wilp en de andere te Niebert voor de afdeelingen Nuis en Niebert, gecombineerd. In deze scholen ontvingen ruim dertig jongens onderrigt in 't russchen-mattenweven, en, daar zij meestal behoeftig waren, weinig verdienden en veelal ver van hunne ouders verwijderd waren, zorgden eenige menschen-vrienden, dat al deze leerlingen 's middags twee dikke boterhammen ontvingen, 't welk voor beide scholen bijna f 100 kostte.

Voor wij ons verslag eindigen, moeten wij met een enkel woord vermelden, dat de Vereeniging aan het einde van 't vorige vereenigings-jaar haren oprigter en voorzitter, den waardigen J. F. OBBES, door vertrek naar Muntendam verloor, Zwaar viel ons dit verlies, doch waardig werd ZEd. vervangen door Jhr. E. DE WENDT ALBERDA VAN EKENSTEIN, die met kracht en onverdroten ijver voortbouwt

op de door OBBERG gelegde fundamenten. — God geve onze gemeente Marum altijd zulke Burgemeesters, dan neemt zij toe in welvaart en degelijkheid, dan strekt onze Vereeniging velen tot zegen, dan blijft zij waarlijk werkzaam: *tot hulp voor vlijtige armoede.*

Namens de Hoofddirectie der Vereeniging voornoemd:

(gel.) K. HOFKAMP, *Vice-President.*

H. BONSEMA, *Secretaris.*

XIX.

VEREENIGING VAN CHRISTELIJKE LIEFDADIGHEID,

te Nieuw-Beerta.

Onder allezins gunstige voorteekenen, kwam ten jare 1852 de Vereeniging tot stand. Nadat in eene voorloopige vergadering door onderscheidene ingezetenen tot hare oprigting besloten en een reglement gearresteerd was, verklaarden terstond 44 zich bereid het lidmaatschap aan te nemen, welk getal leden zich met vermeerdering van een tweetal, tot dusver heeft staande gehouden.

Het doel der Vereeniging, in art. 1 van ons Reglement uitgedrukt, is in de eerste en voornaamste plaats: de bevordering van den stoffelijken, zedelijken en godsdienstigen welstand der arme, dienstbare en arbeidende volksklasse, tot deze gemeente behorende. De Vereeniging wenscht dus niet slechts ellende weg te nemen of te verzachten, maar ook te voorkomen. Zij wenscht niet voor een' enkelen leeftijd te zorgen, maar voor den geheelen mensch van de wieg tot aan het graf. Van onderwijs en opvoeding vooral, verwacht zij verbetering. Daartoe hebben wij meermalen gedacht aan de kinderen, tot den zoogenaamden lageren stand behorende. Wij zouden gaarne zien, dat die kleinen ook beneden vijf jaren, wel bewaard, tot orde, zindelijkheid en braafheid wierden opgeleid. Over *bewaarscholen* is door ons gesproken. Het wenschelijke van zulk eene nuttige inrigting is erkend, en bestonden er tegen de oprigting van zoodanige school voor als nog gewigtige bezwaren, wij hebben de hoop niet opgegeven, maar ons tot pligt gesteld, om voortdurend op deze belangrijke zaak de aandacht gevestigd te houden.

Voor die onnoozele kleinen hebben wij dus wel weinig meer kunnen doen, dan goede wenschen te koesteren, in de verwachting eener betere toekomst.

Meer regtstreeks hebben we gezorgd voor die arme kinderen, die verplicht moeten gerekend worden de scholen te bezoeken. Tot de voortdurende toepassing van eenen maatregel, die reeds enige jaren in gebruik was, is er besloten, om namelijk aan de kinderen van behoeftigen, die de hoofdschool bezoeken, 's middags *boter-*

hammen uit te reiken, een maatregel, dienstig zoowel om het schoolgaan te bevorderen, als om bedelarij te weren. Het viel toch onder de aandacht der Vereeniging, dat door sommige kinderen, met verwaarloozing der school, bij de huizen werd gebedeld en alzoo de grond gelegd tot een vagebonderend, cerloos leven, en wij verbonden ons, om met de hardheid, die aan de echte liefde eigen is, zulke kinderen van onze deuren af te wijzen.

Onze Vereeniging heeft zich verder bijzonder daaraan laten gelegen liggen, om *kinderen boven de 12 jaren*, die geene heeren of vrouwen hadden om voor hunne opleiding te zorgen en wier ouders niet in staat waren, de daartoe noodige onkosten aan te wenden, in de gelegenheid te stellen, kosteloos onderwijs te erlangen. Als maximum is de helft der gewone contributiën voor dit goede doel toegestaan. Een vijftigtal zoodanige leerlingen, hebben daarvan in dit winter geprofiteerd.

Om aan desbenoodigde leerlingen op de *catechisatiën* een geschikt leer en leesboek over de daar met hen te behandelen onderwerpen in eigendom te geven, werd eene bepaalde bijdrage beschikbaar en den heer Predikant ter hand gesteld.

In onderscheidene vergaderingen hebben we ons voorts bezig gehouden met de belangen der *dienstheden*. Wij hebben gezocht bij hen het kwade te weren, het goede aan te moedigen. Leerde de ondervinding, welk eenen verderfelijken invloed onderscheiden personen, die zich-zelfen als bode-besteders opwierpen, op de dienstheden konden uitoefenen, door de Vereeniging is het beginsel aangenomen *vaste bode-besteders* te benoemen. Een reglement is daarvoor ontworpen en eene instructie opgesteld, waarin bepalingen vervat zijn, die wanneer zij nageleefd worden, eene nuttige werking beloven. Een drietal zulke besteders hebben hunne functien als zoodanig aanvaard.

Trouwe, veeljarige dienst, hebben we willen aanmoedigen door het uitreiken van *premiën*. Ook daarvoor is een doelmatig reglement opgesteld en gearresteerd. En overeenkomstig de gemaakte bepalingen, heeft de vergadering i. l. herfst aan éénen, die elf jaren trouw en eerlijk had gediend, eene belooning uitgereikt.

Niet slechts bij de kindschheid, jeugd en dienstheden stand zochten wij het goede te bevorderen, eene inrigting werd ter sprake gebracht, die de geheele arme en arbeidende volksklasse zou omvatten. Wij wenschten de oprigting van een zoogenaamd *patronaat* der armen. Na rijp beraad en gehouden overleg, oordeelden wij, met eene zaak waaraan zoo vele moeilijkheden zijn verbonden, ons niet te moeten overhaasten; intusschen ieder in onzen kring bij onze onderhoorigen en bekende arbeiders, overeenkomstig den gang der natuur, als patronen te werken, om later op het wenschelijke van een meer vormelijk patronaat terug te komen.

Wat de *bijzondere liefdadigheid* betreft, mogen wij wijzen op den *aankoop* van eene woning, waardoor eene verlegene weduwe

geholpen werd; mogen we wijzen op de verrigtingen van eene benoemde Commissie, aan welke de geldelijke, *buitengewone bijdragen* van leden der Vereeniging, benevens de opbrengst van een, door het hier bestaande zanggezelschap, in den verloopen winter gegeven zang-concert, werden beschikbaar gegeven, om bij de duurte van levensmiddelen in den jongsten tijd, dadelijk te voorzien in de dringende behoeften van onverzorgde noodlijdenden.

Eindelijk mogen we nog noemen eene inrigting, die, hoewel geadmistreerd door eene afzonderlijke commissie, toch in naauw verband staat met onze Vereeniging, de inrigting namelijk, om door het *verbrijzeleu van keijen*, gedurende een minder landwerk aanbiedenden tijd, aan minvermogenenden arbeid te verschaffen.

In onze jongste vergadering is met bijna algemeene stemmen het besluit genomen, dat ieder landbouwer zich de verplichting oplegge, om aan een bepaald aantal huisgezinnen, naar de grootte zijner boerderij, gedurende 't gansche jaar voldoende werk en loon te verschaffen, terwijl eene benoemde Commissie tot werkverschaffing in eene reeds bepaalde buitengewone vergadering zal indienen, een ontwerp van oprigting eener bezembinderij.

Wij hopen de goede vruchten onzer bemoeijingen, later te kunnen mededeelen.

Nieuw-Beerta, April 1854.

XX.

VEREENIGING TER BEVORDERING DER NIJVERHEID

en leniging der armoede door werkverschaffing, gevestigd te Noordhorn.

De Vereeniging heeft, even als in vorige jaren, ook gedurende den winter van 1853 op 1854, haar doel trachten te bereiken, door werkverschaffing; de vlasbouw, door hare bestuurders en de deelhebbers als daartoe het geschiktste middel geoordeeld, heeft haar in staat gesteld, dat doel naar wensch te bereiken.

Het Bestuur heeft ruim *vijf* bunders grond gehuurd, ze laten bewerken, bezaaijen, schoonhouden enz., waaraan het buiten en behalve de landhuren f 443,84 voor arbeidsloon heeft besteed.

De oogst was ongunstig, die van de knop of het zaad leverde bijzonder weinig op; van ongeveer twee bunders, mag dezelve als geheel mislukt beschouwd worden. Zoodat het Bestuur vreesde zeer ongunstige resultaten te zullen moeten mededeelen; het oordeelde dienstig, het voorhanden ruw vlas der Vereeniging door aankoop te vermeerderen, al ware het dan ook voor zoodanigen prijs, dat de Vereeniging er geen voordeel van kon genieten, zoo ze er slechts schadeloos afkwam: Spoedig bood zich gelegenheid tot aan-

koop aan, welke door het Bestuur werd te baat genomen, en waardoor het vlas der Vereeniging met 3669 dubbele schoven werd vermeerderd; dat vlas werd verwerkt en geschoond verkocht met eene winst aan ruim 40 guldens.

De proeven genomen, om approximatief de opbrengst van het eigen geoogst vlas te berekenen, leverden geene bemoedigende uitkomsten op; over het algemeen was het vlas middelmatig, en had de gewenschte zachtheid niet; men had meer schoven noodig dan gewoonlijk om dezelfde bundels vlas te bekomen; waar men gewoonlijk 11 schoven tot een bundel noodig had, had de Vereeniging gemiddeld 20 schoven te leveren, van twee bunders zelfs 22 à 23.

Met deze ongunstige uitzigten ving het Bestuur hare werkzaamheden, in de maand Februarij, en vooral in Maart en April aan. De bijzonder goede prijzen van het geschoonde vlas, heeft de Vereeniging voor zeer groote verliezen bewaard, zoodat het fonds door de aandeelhouders bijeengebragt, en ruim $\frac{2}{3}$ der baten van de vorige jaren onaangeroerd konden blijven.

Het Bestuur heeft aan 31 huisgezinnen werk verschaft; 54 personen hebben vlas geschoond, aan hen is f 485,42 uitbetaald, de meesten dier huisgezinnen schoonden tevens ook voor particulieren, en verdienden daaraan natuurlijk.

Ten bewijze dat het vlasverwerken een behoorlijk bestaan aan den werkmans kan verschaffen, dient dat het Bestuur in ééne week aan één huisgezin f 8,50 heeft uitbetaald, drie leden van dat huisgezin (de vader en twee nog jonge kinderen) hebben daartoe hunne noeste vlijt aangewend; dat huisgezin had niet alleen de meeste bundels geleverd, maar had tot hetzelfde getal bundels het minste aantal schoven gebezigd, terwijl het vlas door geen in zuiverheid van bewerking werd overtroffen; het Bestuur heeft dan ook dien nijveren huisvader, tot aanmoediging eene kleine premie uitbetaald, waartoe het de bevoegdheid had.

Ten slotte laten wij hier den staat van den financiëlen toestand der Vereeniging volgen:

Ontvangsten.

149 aandelen ad f 5,00.	f 745,00.
Dividenten van 8 aandelen	- 10,60.
Baten der vorige jaren	- 308,50.
Opbrengst van Reglementen	- 1,60.
Opbrengst van Lijnzaad	- 399,90.
Opbrengst van verwerkt vlas	- 1520,99.
Nog voorhanden vlas begroot op	- 221,40.
Nog voorhanden lijnzaad begroot op	- 45,58.
Eigen gewonnen en verbruikt zaad begroot op	- 84,00.
Totaal	f 3337,57.

Totaal der ontvangsten . *f* 3337,57.

Uitgaven.

Schrijfbehoeften, briefporten enr.	<i>f</i> 1,78 ⁵ .
Toegestane verteeringskosten	- 20,00.
Aankoop van gereedschappen	- 11,75.
Vrachten, vervoerloonen enz.	- 44,47 ⁵ .
Reiskosten tot aankoop van vlas	- 3,40.
Uitbetaalde dividenden	- 193,45.
Kosten van verschillende leverancien	- 4,80.
Nog te betalen vrachten begroot op	- 1,22 ⁵ .
Bijbetaling van aangekocht vlas	- 9,68.
Aankoop van zaaizaad	- 56,30.
Eigengewonnen zaaizaad begroot op	- 84,00.
Aankoop van 3669 schoven ruw vlas	- 357,60.
Landhuren	- 618,50.
Huur van berg-, droog- en rotplaatsen	- 42,92 ⁵ .
Werkloonen gedurende den zomer	- 446,84.
Werkloonen gedurende den winter	- 485,48.
Nog te betalen arbeidsloonen begroot op	- 4,52 ⁵ .
Uitbetaling van 2 opgezegde aandelen	- 10,00.

Totaal *f* 2406,73.

Zoodat de Vereeniging in kas houdt eene som van *f* 930,83⁵.

Het kapitaal der Vereeniging, waarmede de werkzaamheden van het verloop jaar werden aangevangen, was groot *f* 1064,10.

De voorhanden penningen of waarden, bedroegen bij het sluiten der rekening en verantwoording , - 930,83⁵.

Zoodat de Vereeniging een verlies heeft geleden van *f* 133,26⁵.

Aldus opgemaakt te Noordhorn den 21 Mei 1854.

Het Bestuur der Vereeniging ter bevordering der Nijverheid en leniging der armoede, door werkverschaffing. gevestigd te Noordhorn,

Namens hetzelfde:

(get) J. W. F. J. DU PEIJROU VAN BREUGEL, *Secr.*

XXI.

VEREENIGING TER BEVORDERING VAN FABRIJK- EN
HANDWERKNIJVERHEID IN NEDERLAND.

Uit het Verslag blijkt, dat nadat op 1° Junij 1852 het Hoofdbestuur geïnstalleerd was, om uitvoering te geven aan art. 2 en 3,

litt. f der wet, eene commissie heeft benoemd, aan wie werd opgedragen om een model ter tafel te brengen, waarnaar de gedrag- en bekwaamheidsboekjes konden worden gedrukt.

Spoedig daarna heeft deze commissie zich van hare taak gekweten, werden de gedrag- en bekwaamheids-boekjes gedrukt, en aan de secretarissen der verschillende afdeelingen mededeeling gedaan, dat zij bij den archivarius des Hoofdbestuurs verkrijgbaar waren.

De invoering er van, uit de aanvragen te oordeelen, schijnt in het geheel echter nog niet algemeen te zijn. De redenen hiervan zijn niet bekend, want de verschillende meeningen die omtrent dit punt, ter oore van het Hoofdbestuur zijn gekomen, loopen zoo uit een, dat het ondoenlijk is die tot een geheel te brengen.

Voorts dat de afdeeling 's Gravenhage voorgesteld heeft, om middelen te beramen, ten einde deze boekjes meer algemeen te doen invoeren. Men is van oordeel, dat er geen krachtiger middel kan worden beraamd, dat meer algemeen zal werken, op de zedelijke vorming van den ambachtsman. Ofschoon zoo lang slechts een gering gedeelte van den nijveren stand van Nederland, zich aan de Vereeniging heeft aangesloten, deze boekjes slechts gedeeltelijk hun doel bereiken.

Ernstig werd er op aangedrongen, dat de leden der Vereeniging deze boekjes algemeen zouden invoeren; het is eene geringe moeite om slechts vier malen in een jaar er een paar woorden in te schrijven, en hierdoor toch hoopte men eenmaal bouwstof te hebben geleverd voor de betere zedelijke vorming van den ambachtsman, eene zoo nuttige, ja geheel onontbeerlijke klasse in de maatschappij, aan wier vooral zedelijke vorming, helaas! maar al te weinig wordt gedaan.

Eene commissie tot uitwerking van de bepalingen op het Nijverheidsfonds werd mede benoemd. Volijverig was deze commissie daarmede bezig en niettegenstaande het korte tijdsbestek, hetwelk volgens de wet aan haar was toegestaan, was zij met haar ontwerp tijdig gereed, en kon zulks op de vorige algemeene vergadering ter tafel worden gebracht.

Na afloop der eerste algemeene vergadering achtte men de tijd geschikt, aan Zijne Majesteit onzen geërbiedigten Koning, het beschermheerschap aan te bieden, dewijl de vereeniging nu inderdaad haren werkkring had aanvaard.

Op het door het Hoofdbestuur daartoe gedaan aanzoek, heeft het Z. M. goedgunstiglijk behaagd, dit beschermheerschap aan te nemen.

Van het bestaan der Vereeniging is toen officiële mededeeling gedaan aan Z. E. den Heer Minister van Binnenlandsche Zaken, van het Hoofdbestuur de verzekering heeft mogen ontvangen, dat Z. E. zoo veel doenlijk den bloci der Vereeniging zal trachten te bevorderen.

Om aan de Nederlandsche maatschappij ter bevordering van

Nijverheid is officieel kennis gegeven van de vestiging dezer Vereeniging, door directeuren met heuschheid is ontvangen en beantwoord.

Ingevolge mededeeling op de eerste algemeene vergadering, heeft het Hoofdbestuur eene commissie benoemd, om zorg te dragen voor de stukken, welke van wege de leden der vereeniging, ter plaatsing in het Tijdschrift voor den Handwerksman en het Fabriekwezen in Nederland, zouden worden afgestaan. Deze commissie heeft dadelijk bij hare vestiging aanvraag gedaan, dat er van wege het Hoofdbestuur eene zekere som voor haar zou worden beschikbaar gesteld, ten einde daaruit de onkosten te dekken, welke aan het geven van platen verbonden zijn, doch is hieraan niet kunnen voldaan worden, wijl het Hoofdbestuur vermeende, bij de steeds bestaande geldelijke bezwaren, daarvoor geene middelen beschikbaar te kunnen stellen. Treurig klinkt voorzeker die rede, waardoor het Hoofdbestuur niet kan wat het zoowel in dit, als in andere opzigten zou verlangen — het hoopt echter steun te vinden om aan dien toestand een einde te maken, zoodat het met meer klem de handen moge aan het werk slaan, en maatregelen kunne nemen, om ijver en geestdrift waar die slapen, wakker te schudden.

De commissie tot redactie heeft niet te min hare taak aanvaard, doch zich eenigzins teleurgesteld gevonden in hare meening, dat de leden ruime bijdragen zouden zenden.

Zij heeft ter meerdere uitbreiding harer werkzaamheden, in de verschillende afdeelingen correspondenten benoemd, ten einde de leden aan te moedigen, bijdragen te leveren en te ontvangen, doch ook met dezen maatregel heeft zij niet veel gewonnen, blijkbaar uit de geleverde overdrukken, waarin bijna *alle* stukken afkomstig zijn van de leden der commissie.

Het Hoofdbestuur heeft vermeend bij de verschillende berigten omtrent de tentoonstelling te New-York niet te mogen stil zitten, maar ook namens de vereeniging, zooveel mogelijk bevorderlijk te moeten zijn aan eene ruime inzending.

Na vooraf zich op de hoogte der zaak gesteld en zich van de soliditeit der onderneming overtuigd te hebben, heeft het besloten mede te werken tot het doel hetwelk men zich in Amerika voorstelde.

Als voorloopige maatregel zijn in de laatste helft der maand October des vorigen jaars, annonces geplaatst in verschillende dagbladen en is aan Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken kennis gegeven, dat het Hoofdbestuur vermeende bevorderlijk te moeten zijn aan de inzending naar de tentoonstelling te New-York, dat het vermeende hiervan aan Z. E. kennis te moeten geven en dat het later, zoo zulks noodzakelijk mogt zijn, de hulp van Z. E. zou inroepen.

De Minister heeft deze kennisgeving aangenomen, onder belofte zoo veel mogelijk de nijverheid te bevorderen en aldaar waardig te

doen vertegenwoordigen en onder toezending van alle stukken, platen en bescheiden, welke bij ons gouvernement waren ingekomen.

Het Hoofdbestuur, door den Minister van Binnenlandsche Zaken aangemoedigd, heeft niet nagelaten overal waar zulks kon geschieden, met de middelen, welke haar ten dienste stonden, de inzending zoo veel mogelijk te bevorderen.

Op de uitnoodiging in de nieuwsbladen hadden zich binnen veertien dagen tijds ongeveer vijf en zeventig Heeren aangegeven, welke genegen waren, goederen ter expositie naar New-York in te zenden. Nadat het Hoofdbestuur zich met de heeren PRESTON en Comp te Rotterdam, de agenten der tentoonstelling voor Nederland hadden in verband gesteld, is aan alle heeren welke zich hadden aangemeld, eene circulaire gerigt, waarbij hun opgave werd verzocht van den aard en de hoedanigheid der goederen, welke zij voornemens waren in te zenden, alsmede van al datgene hetwelk door de commissie der tentoonstelling, voor het vervaardigen van den catalogus als anderzins werd verlangd.

Nadat het aantal inzenders aanmerkelijk was vermeerderd, en aangevuld met de namen dergenen, welke zich bij de heeren PRESTON en Comp, hadden aangemeld, besloot het Hoofdbestuur eene missive te rigten, aan Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken, met verzoek een geschikt persoon te benoemen, welke de Nederlandsche inzenders in de Nieuwe Wereld zou vertegenwoordigen.

Na verloop van eenigen tijd heeft het Hoofdbestuur per missive van Zijne Excellentie voornoemd kennis gekregen, dat door hem benoemd was tot vertegenwoordiger van Nederland, de heer P. MAAS GEESTERANUS, civiel ingenieur, in Noord Amerika woonachtig, doch wyl Z. E. nog geen berigt had ontvangen, dat door genoemden heer deze betrekking was aanvaard, en de tijd der opening op handen was, hij door tusschenkomst van het Ministerie van Buitenlandsche Zaken, aan den consul-generaal te New-York had doen verzoeken, dat deze iemand mogt aanwijzen, om voor de belangen der inzenders te waken.

Achtereenvolgens zijn bij het Hoofdbestuur berigten ingekomen, dat door den consul-generaal tot agent voor Nederland is benoemd de heer ZIMMERMAN; dat de heer MAAS GEESTERANUS de hem opgedragen betrekking heeft aanvaard en dat de heer C. BUSCHEK te Londen, agent voor geheel Europa, naar New-York is vertrokken en aldaar mede de belangen der inzenders zou behartigen.

De benoeming der beide eerstgenoemde heeren is door verschillende nieuwsbladen bekend gemaakt, terwijl aan alle inzenders door de heeren PRESTON en Comp., per circulaire berigt is gegeven, dat de heer BUSCHEK naar Amerika was vertrokken.

Het Hoofdbestuur mogt alzoo het genoegen smaken, van ook het zijne bijgebragt te hebben, aan de zoo ruime inzending naar New-York, die de vorige naar Londen verre overtreft. Het meent, hoewel met aanzienlijke opofferingen van zijne spaarzame finantiën,

het zijne te hebben gedaan, om de Nederlandsche Nijverheid, aldaar beter te doen uitkomen, dan vroeger in Englands hoofdstad het geval was, en voedt tevens gegronde hoop, dat deze tentoonstelling rijke vruchten zal dragen voor de Nederlandsche industrie.

Zoo veel de gelegenheid toeliet of zich aanbood, zijn gedurende het afgeloopen vereenigingsjaar pogingen aangewend, ter oprigting van nieuwe afdeelingen te Amsterdam, Rotterdam, Maastricht, Almelo, Middelburg, Goes, Arnhem, Dordrecht, Schoonhoven, Hoogezand. Vlaardingen, Nijmegen, Beverwijk, Utrecht, Vianen en Gorinchem.

Nieuwe afdeelingen hebben zich geconstitueerd te Zwolle. 's Hertogenbosch en Haarlem, en zal uit de verslagen der afdeelingen blijken, dat eerstgenoemde afdeeling, hoewel eerst onlangs opgericht, reeds andere oudere afdeelingen in werkzaamheid overtreft.

Het aantal leden is mede zeer toegenomen; op de vorige algemeene vergadering werd mededeeling gedaan dat het totale aantal alstoen bedroeg 357, dat getal was vermeerderd tot 543. Niet-tegenstaande die toeneming is het aantal leden nog gebleven beneden de verwachting, welke bij het verslag der eerste algemeene vergadering is bedoeld; doch de reden hiervan ligt mede daarin, dat de afdeelingen Amsterdam en Rotterdam. niet zoo spoedig zich geconstitueerd hebben, als men dacht en wenschte, wijl omstandigheden, onafhankelijk van den wil en de bedoeling van hen. die deze oprigting voorstonden, zulks hebben doen vertragen.

Uit de verslagen der afdeelingen bleek, dat in de afdeeling *Alkmaar* de werkzaamheden zich, vooral in de eerste maanden van het bestaan der afdeeling bepaald hadden, tot die van huishoudelijken aard; later zijn dezelve van meer practisch nut voor de vereeniging geworden.

Al vroeg werd door een der leden een voorstel ingediend om te onderzoeken in hoever het mogelijk ware, om een fonds op te rigten voor bejaarde handwerkslieden. Dit voorstel is met de meeste belangstelling door eene commissie onderzocht geworden, welke in de vergadering van den 3 November des vorigen jaars rapport heeft uitgebragt, waarvan de slotsom is geweest, dat, naar haar inzien, de oprigting van zoodanig fonds, uithoofde van geldelijke bezwaren, vooreerst ondoenlijk is.

De commissie heeft onder anderen daarbij zich afgevraagd, wanneer iemand op zijn 55 of 60^e jaar zich een wekelijks inkomen van f 2,00 verzekeren wil, hoe veel moet hij dan contribueeren, en zij heeft gemeend, na onderzoek van bestaande tarieven daarop te moeten antwoorden:

A. Op vijf en vijftig jarigen leeftijd een inkomen van f 2,00 in de week,

15 jaar beginnende, wekelijks 15 cents.

20 „ „ „ 20 „

22 jaar beginnende, wekelijks 30 cents.

30 " " " 40 "

B. Op zestig jarigen leeftijd een inkomen van f 2,00 in de week,

20 jaar beginnende, wekelijks 12 cents.

25 " " " 16 "

40 " " " 24 "

Nu scheen het der commissie toe, dat deze contributie, andere omstandigheden in aanmerking nemende, in het rapport breder vermeld, door den gewonen werk- of ambachtsman niet kan worden afgezonderd.

Het oprigten eener industrieschool door deze afdeling hoogst nuttig en wenschelijk wordende geacht. maakte het ook een harer belangrijkste bezigheden uit, om middelen te beramen, welke zoodanige oprigting mogelijk maken.

Het zijn weder geldelijke berwaren, die overwonnen moeten worden, er wordt, zegt het verslag, zoo veel en zoo dikwijls geldelijken bijstand van onze medeburgers, voor inrigtingen van onderscheiden aard, gevraagd, waartoe men in een beperkten kring, bij dezelfde personen, steeds hulp zoekt, dat wij vreezen op geene aanzienlijke subsidien van onze ingezetenen te mogen rekenen."

„Intusschen, wij willen de bemoeijingen van onze daartoe ingestelde commissie niet vooruitloopen en wachten haar verslag in."

Men had pogingen in het werk gesteld, dat de leden der afdeling zich zouden bevljtigen, de door het Hoofdbestuur uitgeschreven prijsvragen te beantwoorden; terwijl men bovendien, ook prijsvragen had gesteld voor de knechts van de Leden dezer afdeling, om daardoor ook den ijver van laatstgenoemden aan te moedigen.

Deze moeite was tot dus ver, vruchteloos geweest; het scheen, dat al de tijd, die de leden van hunne beroepsbezigheden hebben kunnen afzonderen in de laatste maanden is gewijd tot het vervaardigen van voorwerpen van Fabrijk- en Handwerknijverheid, om in te zenden op de Tentoonstelling, die, van wege deze afdeling, in deze maand en wel den 21 tot en met den 25 Junij eerstkomende zal gehouden worden, in de dagen van het VIIIe Nederlandsch landhuishoudkundig Congres.

Overeenkomstig de wet, had men getracht, zooveel mogelijk, in werking te brengen de gedrag- en bekwaamheidsboekjes; de invoering daarvan scheen echter niet zooveel bijval te ontmoeten, als, volgens de opvatting van sommigen, daaraan moest worden verleend.

In de afdeling 's *Gravenhage* bestond eene zeer voorname werkzaamheid, bestaande in het op de vergaderingen geregeld houden van wetenschappelijke voordragten, door leden welke deze taak vrijwillig op zich namen.

Deze voordragten, bijkans zonder uitzondering, door vertoo-

ning van platen, modellen en andere ter veraanschouwing dien-
stige voorwerpen opgehelderd, hebben naar het oordeel van het be-
stuur, zeer gestrekt om de belangstelling in de afdeeling aan te
wakkeren.

Werd hierdoor echter meer bijzonder voor het nut en genoegen
der leden gezorgd, een ander doel der vereeniging, de behartiging
van het welzijn van den handwerksman, trachtte het bestuur te be-
vorderen door de uitschrijving van een viertal prijsvragen voor werk-
lieden der leden van de afdeeling, waarvan het programma in het
Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage is openbaar gemaakt,
en waarvan, als zijnde de mededinging opengesteld tot 1° Septem-
ber 1853, de uitslag eerst in een volgend verslag zal kunnen wor-
den berigt.

Van algemeen belang was het, dat op voorstel van ettelijke
leden, de afdeeling haar bestuur in last gaf de oprigting eener ka-
mer van koophandel en fabrieken alhier aan den Gemeenteraad te
verzoeken. Na daartoe de autorisatie van het Hoofdbestuur, voor
zooveel noodig, te hebben gevraagd en verkregen, voldeed het be-
stuur aan dien last door de indiening van een beredeneerd verzoek-
schrift, hetgeen werkelijk ten gevolge heeft gehad, dat tot de ver-
langde oprigting door den Gemeenteraad in beginsel is besloten,
zoodat de zaak thans bij de hoogere autoriteit aanhangig is.

Ter bevordering der deelneming aan de New-Yorksche tentoon-
stelling is, namens de afdeeling, door haar bestuur, eene circulaire
gezonden aan de verschillende ten deze meest in aanmerking ko-
mende industriëlen hier ter stede, waarin het gewigt der zaak uit
een gezet en tot krachtdadige medewerking aangespoord werd. Daar
echter, uit den aard der zaak, van de tusschenkomst des afdeelings-
bestuurs ten deze geen gebruik is gemaakt, kan men omtrent de
uitwerkselen van dezen maatregel geen nader berigt geven.

Eindelijk is een begin van uitvoering gegeven aan de bepalin-
gen der wet omtrent de gedrag- en bekwaamheidsboekjes. Het
komt echter aan het bestuur voor, dat dit zeer aangelegen onder-
werp bijzondere zorg verdient en aanhoudende inspanning zal wor-
den vereischt, voordat ten volle aan het verlangen der wet zal kun-
nen geacht worden te zijn voldaan.

In de afdeeling *Zwolle* werd een plan der Bestuursleden, om
bij de oprigting der afdeeling al dadelijk pogingen aan te wenden
tot het vestigen van eene Industrieschool, ten doel hebbende, de
intellectuële ontwikkeling van het opkomende geslacht van Hand-
werkslieden, door eenen algemeenen bijval der vergadering ver-
eerd, en het bestuur werd uitgenoodigd op den ingeslagen weg voort
te gaan, en pogingen aan te wenden om ten spoedigste, zoo mo-
gelijk nog in den loop van den winter, zoodanige school te openen.

Ter verwezenlijking van dit plan, begreep men, zich bij Re-
quest te moeten adresseren aan den Gemeenteraad, om een geschikt
locaal; doch dit verzoek werd voorloopig afgewezen, omdat bij de

stad geen daartoe geschikt lokaal zonder geldelijke opoffering disponibel was.

Door een der medeleden gewezen op de Stads-armeninrigting, waarvan sommige lokalen des avonds ledig stonden, wendden wij ons tot het bestuur dier Inrigting en mogten wij vergunning bekomen, om in een tot ons doel bij uitstek geschikt lokaal, des avonds van 7 tot 9 ure zoodanige school te openen.

Daarop werd een reglement voor die Industrieschool ontworpen, en goedgekeurd, terwijl Commissarissen voor dezelve werden benoemd.

Tot onderwijzer werd aangesteld de heer J. W. DE MEYER, die met de grootste bereidvaardigheid het bestuur van den beginne af behulpzaam was geweest tot de verwezenlijking van deszelfs plan.

Na voorafgegaan examen werd de school geopend op den 3 Februarij 1853. Het getal der toegelaten leerlingen bedroeg toen 20 en groeide binnen weinige dagen aan tot 28. De commissie heeft alle reden van tevredenheid, zoo over de goede orde en het ijverige bijwonen der lessen, als over de doelmatigheid en bevattelijkheid van het onderwijs, dat door den heer DE MEYER wordt verstrekt.

Door iemand, die ongenoemd wenschte te blijven, werd de President dezer afdeeling uitgenoodigd, om, als zoodanig van den Gemeenteraad te verzoeken, een geschikt terrein, en een jaarlijksche bijdrage voor eene stichting ten behoeve van de eerlijke arbeidsklasse, waartoe de stichter een offer van p. m. f 20,000 als fundament wilde schenken. Deze voor onze arbeidsklasse zoo belangrijke zaak is nog steeds aanhangig bij den Gemeenteraad, van welken men op een zoo eenig, als edelmoedig en vrijgevig aanbod, kene alleziens overeenkomstige beslissing mag verwachten.

Voorts is door deze afdeeling eene commissie benoemd, die ook buiten den kring harer leden ijvert, om den betaaldag der werklieden te stellen, op den dag vóór marktdag, en om pogingen aan te wenden, tot eene meer stichtelijke viering van den zondag. De werkzaamheden dezer commissie waren echter nog te zeer in de beginselen, dan dat de afdeeling daarvan de resultaten heeft kunnen mededeelen aan het Hoofdbestuur.

Nadat deze werkzaamheden der afdeelingen waren medegedeeld werd omtrent het Nijverheidsfonds besloten, dit nog een jaar aan te houden; dezelfde Commissie wordt op nieuw benoemd om het ontwerp te herzien.

Ten aanzien van het uitreiken van vereerende getuigschriften aan de personen, voor wien daartoe aanvraag was gedaan, oordeelde de vergadering, dat deze om hunne waarde steeds te behouden, niet met kwistige hand moeten worden verspreid, weshalve zij besloot er toe te kennen: drie aan de afdeeling Leiden, één aan Doetinchem, één aan 's Gravenhage en één aan Leerdam, zijnde van deze laatste afdeeling de opgave te laat ingekomen, om op de punten

van beschrijving te worden geplaatst, doch vooraf door de vergadering bepaald, dat zij van de mededinging daarom niet zou worden uitgesloten.

Overgegaan tot het besluiten, omtrent de ingekomen antwoorden, op de prijsvragen voor *knechts- en leerlingen van de leden der Vereeniging*, waarvan de tijd van beantwoording den 31 Maart 1853, verstreken was, las de waarnemende Secretaris de rapporten der daarvoor benoemde commissien.

Prijsvraag n°. 3. Model van fransch en wit marmer. Hierop was ingekomen één antwoord onder de spreuk: *Aldoende leert men*, welk stuk door de beoordeelaars niet zonder verdienste werd beschouwd, zijnde het echter een weinig stijf en eentoonig van bewerking.

Algemeen vond men evenwel, dat het wit marmer niet aan de vereischten beantwoordde en werd daarom besloten den vervaardiger ter aanmoediging toe te kennen, een vereerend getuigschrift en het stuk aan te koopen.

Prijsvraag n°. 4. Eene koperen gehamerde bal.

Was ingekomen één antwoord onder de spreuk *St. Eloy*.

Volgens het eenparig gevoelen der beoordeelaars, werd dit stuk der bekrooning waardig gekeurd en dien overeenkomstig door de vergadering besloten.

Bij de opening van het naambriefje bleek daarvan vervaardiger te zijn, de heer M. J. DUPKEN, te Rotterdam.

Prijsvraag n°. 5. Eene spil voor een fransch horologie.

Ook hierop was ingekomen één antwoord onder de zinspreuk *in minimus maximus. Plinius*.

Eenparig was men van gevoelen, dat de spullen (de inzender had eene *roulet* en eene *hoekspil* ingeleverd) niet zonder verdienste waren, doch te groot voor een gewoon horologie, terwijl aanmerkingen waren gemaakt over het afwerken en den onderlingen stand der lepels, waarom de vergadering besloot, ter aanmoediging een vereerend getuigschrift toe te kennen.

Uit de op de punten van beschrijving vermelde prijsvragen, zijn de volgende gekozen, en de daarbij vermelde prijzen bepaald *):

1. Men is op sommige plaatsen begonnen de werklieden niet

*) Antwoorden in te zenden vóór of op 31 December 1854, franco aan het adres van den Secretaris der hoofdbestuur, M. L. HERMANS te 's Gravenhage.

De antwoorden moeten, door eene andere hand dan die des inzenders geschreven zijn in de Nederduitsche taal, voorzien van eene spreuk benevens een verzegeld briefje, inhoudende den naam en de woonplaats des schrijvers, dezelfde spreuk ten opschrift hebbende.

Het bekroonde blijft de eigendom der Vereeniging, die daarmede naar welgevallen zal kunnen handelen, terwijl het niet bekroonde, na nitgave van het verslag, bij den Secretaris verkrijgbaar zal wezen, tegen overlegging van een schriftelijk bewijs, inhoudende de tien eerste en tien laatste woorden der verhandeling.

langer bij schoften of dagloonen, maar bij het uur te betalen. Er wordt verlangd eene naauwkeurige door redenering en ervaring gestaafe aanwijzing van het voordeel, dat de eene wijze van betalen boven de andere vooruit heeft, zoo voor den meester, als voor den werkmán.

Kleine zilveren medaille.

2. Gesmeedde ijzeren molenroeden en gegoten assen beginnen meer en meer in zwang te komen. Omtrent de betrekkelijke waarde derzelve zal de ervaring uitspraak moeten doen. Men begeert derhalve eene omstandige en zoo naauwkeurig mogelijke opgave van hetgeen de ondervinding, zoo hier, als in andere landen opgedaan ten aanzien van het voor- of nadeel dezer voorwerpen geleerd heeft.

Groote zilveren medaille.

VOOR KNECHTS EN LEERLINGEN VAN WERKLIEDEN *).

1. Daar menigmaal goed smidswerk wordt ontsierd, door slecht gemaakte schroefjes, vraagt men een twintigtal ijzeren schroefjes van onderscheidene soort en grootte, als: kopschroefjes met verzengde, met hooge en gebombeerde kopjes, met snede, schroefjes met twee gaten om met gaffelsleutel te gebruiken, zes- en achtkant om met den sleutel vast te zetten, en plat om met de vingers te gebruiken, voorzien van een kartel en eindelijk lepelschroeven en lepelmoertjes.

Getuigschrift en tien gulden.

2. Een gesmeedde neut met haan, voor een percussie-geweer, zoo onder den hamer van daan.

Getuigschrift en vijf gulden.

3. Een zeskant theestooffe voorzien van eene lijst met bloemen of bladeren, gehakt uit één blok mermer.

Getuigschrift en twaaf gulden.

De bekroonde voorwerpen blijven de eigendom der vereeniging tegen betaling der waarde, welke door de beoordeelaars zal worden bepaald.

*) Antwoorden in te zenden vóór of op den 31 Mei 1854, franco aan het adres van den Secretaris des hoofdbesturs, M. I. Hermans, te 's Gravenhage.

De voorwerpen moeten voorzien zijn van eene spreuk, en een aan den inzender alleen bekend teeken, benevens een verzegeld briefje, inhoudende den naam en de woonplaats des inzenders, en eene verklaring van zijnen meester, dat het voorwerp door den inzender vervaardigd is, tijdens hij bij hem in dienst was.

Het niet bekroonde, is tegen schriftelijke opgave van het bovenvermelde geheime teeken, na uitgave van het verslag, bij den Secretaris verkrijgbaar.

Het Hoofdbestuur zal voor het ingezondene alle mogelijke zorg dragen, zonder echter voor beschadiging of vermissing in te staan.

XXII.

VEREENING TOT BEVORDERING
DER BELANGEN VAN LANDBOUW EN NIJVERHEID,
te Oostwold.

Ten gevolge uwe uitnoodiging, in de verleden herfst gedaan, aan eenige leden der alhier bestaande Vereeniging, ter bevordering der belangen van Landbouw en Nijverheid, tot aansluiting aan de Vereeniging tegen het Pauperisme te Groningen, is daartoe door de leden onzer Vereeniging, met algemeene stemmen besloten. —

Hoewel de eerste bedoeling der Vereeniging slechts was, hetgeen ook hare naam aanduidt, bevordering der belangen van Landbouw en Nijverheid; zoo zijn en worden nog steeds Inrigtingen er mede in verband gebragt, welke leniging of voorkoming van armoede ten doel hebben.

Van die Inrigting hebben wij mits dezen de eer, UEd. de Reglementen, benevens een kort verslag toe te zenden.

De Vereeniging is opgericht in Junij 1851, en telt op dit oogenblik veertien leden, allen onder de kerkelijke Gemeente Oostwold wonende; zoodat dan ook alle Inrigtingen, die van dezelve zullen uitgaan, zich binnen dien kring bepalen.

In Maart 1852 is door de Vereeniging besloten, om, ter bevordering van werkzaamheid en zedelijkheid, voor minvermogenenden, op te rigten, eene Naai- en Breischool.

Hier dient echter te worden aangemerkt, dat zich aanvankelijk bij 10 leden onder Oostwold, 7 leden onder Midwolde aan de Vereeniging hadden gesloten, en dien ten gevolge was besloten, tot de oprigting van twee scholen, eene te Oost- en eene te Midwolde.

Daar echter de Midwolder leden zich voor en na allen hebben teruggetrokken, staat Oostwold thans geheel op zich zelf, en vervalt dus in het Reglement dezer Inrigting, alles wat te Midwolde betrekking heeft. Dit zelfde geldt ook met betrekking tot een later te vermelden opgerigte Spaarkas.

Den 1 Mei 1852, en met zeven leerlingen, werd de Breischool geopend, onder de leiding eener geschikte onderwijzeres, en binnen drie weken klom dit getal tot zestien, waarvan een later is teruggebleven, hebbende de overigen tot aan October geregeld van het onderwijs gebruik gemaakt.

De Naaischool den 1 October geopend, klom weldra tot eene hoogte, dat een tweede school noodzakelijk werd, waartoe dezelfde onderwijzeres zich verpligte, op een ander uur, voor eene som van vijftien guldens, daartoe uit het kerken-fonds welwillend verstrekt; van de Naaischool hebben 25 meisjes den geheelen winter geregeld gebruik gemaakt.

In den zomer van 1853 heeft het getal leerlingen der Breischool geregeld bedragen zeventien, en dat der Naaischool gedurende

den verlopen winter vierentwintig, de bijschool is dus weder noodzakelijk geweest.

Omtrent de werking mag nog steeds gelden, hetgeen daarover door de Commissie van Bestuur — in haar verslag van verleden jaar, aan de Vereeniging gedaan — is gezegd; namelijk: „Zoo „dikwijls de school door het bestuur, of door de hun behulpzame „vrouwen, werd bezocht, was men getroffen door de orde, netheid „en welvoegelijkheid der leerlingen, en was het voor dezelve steeds „eene straf — gelijk vele ouders ons verzekerden — als zij om de eene „of andere reden de school moesten verlaten. Wat het onderwijs „zelf aangaat, dit overtrof, volgens getuigenis der vrouwen, ver „hunne verwachting.” Als eene bijzonderheid moet nog worden gezegd, dat een meisje met één arm, en een stompje tot aan den elleboog, zeer goed naaijen en breiden leert.

In Junij 1852 is door de Vereeniging opgericht eene inrigting onder den naam van Spaarkas te Oostwold. Van deze inrigting is op dit oogenblik reeds gebruik gemaakt, voor een bedrag van zeventienhonderd en vijftienzeventig gulden, door veertien deelnemers.

Nog maar weinig is volgens art. 19 tweede lid, van het Reglement, behoeven te worden belegd; wijl de Directie steeds gelegenheid zoekt, en meestal vindt, om de gelden volgens art. 19, eerste lid, te plaatsen.

De teruggenomen gelden worden, voor zoo ver bekend, allen op doelmatige wijze besteedt, hetzij door aankoop van een huis bij trouwen, of van grond, ten einde daarop later eene behuizing te plaatsen.

Thans is de Vereeniging bezig met eene inrigting, welke tot naam zal dragen: Vereeniging ter opwekking van Spaarzaamheid en Eergierigheid, met welke wij UEd. ook, zoo ze tot stand komt, hoopen bekend te maken.

Aldus gedaan te Oost-Wolderpolder 2 Junij 1854.

HA. HOVINGA, *Secretaris*.

XXIII.

Het REGLEMENT voor de Naai- en Breischolen bij de Vereeniging ter bevordering der belangen van Landbouw en Nijverheid te Oostwold, luidt als volgt:

Art. 1. Er zullen aanvankelijk door de Vereeniging twee Naai- en Breischolen worden opgericht, en wel eene te Oostwold en eene te Midwolve, terwijl, indien dezelve aan het doel beantwoorden, en de fondsen, ter bestrijding der kosten, toereikend zijn, meerdere kunnen worden opgericht, indien zulks noodig mogt zijn.

Art. 2. Op deze scholen zal aan meisjes, uit den geringen stand, gratis onderwijs worden gegeven, en wel des zomers, van af den 1 April tot den 1 October, des nademiddags van 4—6 uur in het breiden; en des winters, of van den 1 October tot den 1

April, des nademiddags van half 2 tot half 4 ure, in het naaijen van nieuwe- en uitstukken en herstellen van gedragene kleederen, in het stoppen van kousen, enz.

Art. 3. De meisjes, aan welke zoodanig onderwijs zal worden gegeven, zullen voor het zomer-onderwijs niet jonger dan 7 en niet ouder dan 10, en voor het winter-onderwijs niet jonger dan 10 en in den regel niet ouder dan 14 jaren mogen zijn, voorbehoudens enkele uitzonderingen ten aanzien van zoodanige zwakke of gebrekkige meisjes, welke tot naaisters zouden wenschen te worden opgeleid; ter beoordeeling van de na te meldene Commissie van bestuur over deze scholen.

Art. 4. De meisjes zullen in den regel eigen werk moeten doen. Zoo zij echter hiertoe niet in de gelegenheid zijn, zal hierin door de Commissie worden voorzien. Dit werk zal door de meisjes zonder belooning moeten worden gedaan, en het eigendom van het fonds, ter bestrijding van de kosten dezer scholen zijn.

Art. 5. De meisjes, aan welke men dit gratis onderwijs verlangt gegeven te zien, zullen, voor zoo ver zij in de termen der schooljaren vallen, verplicht zijn, des voor- en nademiddags van het schoolonderwijs gebruik te maken; zullende de Commissie des winters met den schoolonderwijzer zien te schikken, dat, voor de als dan te verzuimene namiddagschool, de avondschool door hen kan worden bezocht.

Art. 6. De meisjes, welke op deze scholen worden toegelaten, zijn tot gehoorzaamheid en ondergeschiktheid verplicht, zoowel aan de leden der Commissie van bestuur, als aan de onderwijzeres. Ook mogen zij niet willekeurig, zonder voorkennis van het bestuur de Naai- en Breischolen verzuimen, maar dezelve geregeld bezoeken; zuliende, indien bij overtreding van een en ander, na herhaalde waarschuwing geene verbetering volgt, derzulken het onderwijs, op de Naai- en Breischolen, door de Commissie kunnen worden ontegd.

Art. 7. De meisjes, welke van dit onderwijs wenschen gebruik te maken, zullen zich daartoe zelve, of door hunne ouders bij de Commissie van bestuur moeten aanmelden, aan welke de al of niet toelating geheel zal vrijstaan, terwijl het gedurende één of meer jaren genoten onderwijs op het voortduren daarvan, geene de minste aanspraak geeft, maar ieder jaar wederom aan de Commissie moeten worden verzocht.

Art. 8. De Commissie van bestuur zal, het op deze scholen te geven onderwijs, opdragen aan door haar daartoe geschikte en bekwaam geoordeelde vrouwen.

Art. 9. Deze onderwijzeressen zullen verplicht zijn, om ten genoegen der Commissie van bestuur, de meisjes behoorlijk onderigt te geven, in het naaijen, breiden, stoppen en alles wat tot dusdanige vrouwelijke handwerken meer wordt vereischt.

Desgelijks zullen zij gehouden zijn, op de naarstigheid, ge-

hoorzaamheid en zindelijkheid der meisjes toe te zien; haar aan orde, welwillendheid en beleefdheid te gewennen, te zorgen, dat geen vloeken, noch ruwe en onbetamelijke taal op de school door de meisjes worde gevoerd, en in het algemeen zooveel in haar vermogen is, de zedelijkheid bij de meisjes trachten te bevorderen.

Art. 10. Indien een of meer meisjes zich niet behoorlijk gedragen naar de orde bij dit Reglement, (of later door de Commissie te bepalen) op de scholen vastgesteld of zich aan luiheid en onwilligheid schuldig maken, zal de onderwijzeres haar daarover onderhouden en tot beterschap aanmanen; zoo dit niet baat, zal zij den bijstand der ouders daartoe inroepen, en zoo onverhoopt beider gezag te kort mogt schieten, of deze laatste mogten weigeren haar daartoe behulpzaam te zijn, zal zij daarvan aan de Commissie van bestuur kennis geven, welke alsdan naar bevind van zaken zal handelen, en, geene verbetering kunnende bewerken, alsdan derzulken de school te kunnen ontzeggen.

Art. 11. De onderwijzeressen zullen verplicht zijn, zich in alle opzichten naar dit Reglement of de instructiën haar overigens door de Commissie van Bestuur gegeven, te gedragen; zullende de Commissie de bevoegdheid hebben, bij gebreke daarvan, zoodanige onderwijzeressen te bedanken, en door andere te doen vervangen.

Art. 12. De belooning voor het te geven onderwijs zal door de Commissie wekelijks aan de onderwijzeres worden betaald, en niet boven de 10 cts. per week voor ieder meisje mogen belooopen.

Art. 13. Het bestuur over deze Naai- en Breischolen zal zijn opgedragen aan eene Commissie van 4 leden dezer Vereeniging, van welke jaarlijks in de vergadering van Maart, de helft aftreedt, doch ook wederom verkiesbaar is.

Art. 14. Het blijft aan de Commissie overgelaten, om derzelve werkzaamheden, naar hunnen rade, onderling te verdeelen.

Art. 15. De Commissie zou worden bijgestaan door een dubbel getal vrouwen als er scholen worden opgericht, echtgenooten van leden dezer Vereeniging zijnde, welke dan toe door de Vereeniging zullen worden uitgenoodigd.

Art. 16. De werkzaamheden dezer vrouwen zullen enkel bestaan der Commissie met haren raad bij te staan. de naai- en breischolen van tijd tot tijd te bezoeken, ten einde het gegeven wordende onderwijs, de vorderingen der leerlingen, benevens de middelen, ter hare zedelijke vorming aangewend, na te gaan en te beoordeelen, en de door haar gemaakte opmerkingen aan de Commissie mede te deelen.

Art. 17. De fondsen, benoodigd tot oprigting en instandhouding dezer Naai- en Breischolen, zullen worden gevonden:

1°. Uit de helft der contributiën door de leden der Vereeniging jaarlijks aan de Vereeniging te voldoen.

2°. Door de opbrengst eener vrijwillige collecte bij alle goede ingezetenen der gemeente.

Art. 18. Jaarlijks in de vergadering van Maart, zullen de leden der Commissie aan de Vereeniging verslag doen van hunne verrigtingen en den stand en de vorderingen der Naai- en Breischolen, en tevens rekening en verantwoording afleggen, van het gebruik der fondsen aan hen verstrekt.

XXIV.

Het REGLEMENT der *Spaarkas* te *Oostwold*, bevat de volgende bepalingen :

Art. 1. Het doel dezer *Spaarkas* is, om aan ingezetenen der kerkelijke gemeenten Oost- en Midwolde, gelegenheid te geven en behulpzaam te zijn in de secure belegging hunner bespaarde gelden.

Art. 2. De directie van deze *Spaarkas* is opgedragen aan zes leden der Vereeniging tot bevordering der belangen van Landbouw en Nijverheid, gevestigd te Oostwold.

Art. 3. Deze directie benoemd uit hun midden een bestuur, bestaande uit eenen President en eenen Secretaris, welke steeds met de overige leden de directie gemeenschappelijk moeten werkzaam zijn.

Art. 4. Er zullen jaarlijks in de vergadering van Junij, de eerste maal bij loting twee leden dezer directie moeten aftreden; en de Vereeniging tot de benoeming van twee nieuwe leden overgaan. De aftredende zullen weder verkiesbaar zijn.

Art. 5. De benoemde en op nieuw te benoemene leden van de directie zullen, gekozen zijnde, zich die keuze moeten laten welgevalen, tenzij gegronde redenen, ten genoegen der Vereeniging, het bedanken voor de benoeming mogten veroorloven.

Art. 6. De directie zal jaarlijks in de vergadering van de maand Junij rekening doen, en verslag geven van hare werkzaamheden aan de Vereeniging.

Art. 7. De directie zal bij gewone omstandigheden tweemaal jaarlijks vergaderen te Oostwold, ten huize van J. R. HAAN, en wel des nademiddags van twee tot vier uren, op den vierden maandag in de maanden Mei en November, ten einde de inleggelden te ontvangen, en de teruggevordende benevens de verschenen interessen uit te betalen, als op de wijze als in de hier volgende artikelen wordt opgegeven.

Art. 8. De directie behoudt het regt aan zich, om zoodanige gelden niet aan te nemen, als welke hun zullen voorkomen; of later ontdekt worden met de bereiking van het doel der *Spaarkas* niet overeen te komen.

Art. 9. De Vereeniging belooft, te rekenen van af den inleg elke tien gnliden en daarenboven, tot vijfhonderd gulden toe, eene intesest van 3 ten 100 in het jaar. ieder halfjaar betaalbaar. zullende den inleg van een en denzelfden persoon, in eens niet

meer dan tweehonderd en de geheele som door een en denzelfden persoon belegd, in de Spaarkas, niet meer dan vijfhonderd gulden mogen bedragen, tenzij daarvoor bijzondere redenen zijn, ter beoordeeling der directie.

Art. 10. Wanneer iemand de directie met de bewaring eener som beneden tien gulden wenschte te belasten, zal daartoe op de bepaalde zitdagen gelegenheid zijn; zullende echter hiervoor geene interest worden gegeven. — Zij die rentegevende sommen wenschen te beleggen — zullen dit twee maanden voor de gewone zitdagen, aan den Secretaris der Spaarkas moeten bekend maken.

Art. 11. Indien de deelnemer zijne rente op den bepaalden tijd niet vordert, zal hij daarmede tot den volgenden zitdag moeten wachten, zonder daarvoor interest te kunnen vorderen, zelfs dan niet, wanneer deze rente de som van tien gulden mogt te boven gaan.

Art. 12. Men zal rentegevende sommen van tien gulden en daarboven, niet anders dan na verloop van een halfjaar kunnen terug vorderen.

Art. 13. De terugvordering zal door den deelnemer, ten minste een vierendeeljaars te voren, mondeling of schriftelijk aan den Secretaris geschieden, terwijl hij des verkiezende, van deze kennisgeving een schriftelijk bewijs zal kunnen vorderen.

Art. 14. Zij die gelden beneden tien gulden aan de directie hebben toevertrouwd, en dezelve terug verlangen, kunnen op iederen zitdag der directie, daartoe gelegenheid bekomen, mits veertien dagen voor de vergadering aan den Secretaris hun verlangen te kennen gevende.

Art. 15. Bij het inleggen van gelden ontvangt de inlegger terstond een boekje, bevattende den naam, woonplaats en zoo mogelijk de handteekening van den eigenaar, in welk boekje de som van inlage telkens in tegenwoordigheid van den deelnemer wordt opgeteekend, met cijfers en letters, en door ten minste twee leden der directie onderteekeend. — Op dezelfde wijze wordt in hetzelfde boekje aanteekening gehouden van elke teruggaaf van gelden aan den deelnemer gedaan; welke aanteekening insgelijks door de handteekening van ten minste twee leden moet worden bekrachtigd. — Zoo ontvangt ook ieder bij de eerste inlage een exemplaar van dit reglement, voor de som van 10 cents, zijnde dit de eenigste kosten, welke de deelnemers behoeven te dragen.

Art. 16. Niemand der deelnemers zal zijn boekje en de gelden daarin vermeld en welke hij aan deze Spaarkas heeft toevertrouwd, mogen overdragen aan eenen anderen, teuzij die overdragt plaats hebbe in tegenwoordigheid van de leden der directie in de gewone vergadering, en de nieuwe eigenaar in de kerkelijke gemeenten Oost- of Midwolde woonachtig zij, van deze overdragt, zal de directie dadelijk procesverbaal opmaken, hetwelk door den overdrager en den overgedragene benevens door de leden der Commissie zal worden geteekend.

Art. 17. De directie doet geene uitbetaling van gelden, dan op vertoon van het boekje in behoorlijken vorm, en aan niemand anders dan aan den bij haar bekenden eigenaar of eenen door denzelfden behoorlijk gemagtigden, terwijl de directie van alle verplichting tegenover den deelnemer is ontslagen, wanneer op het boekje de terugbetaling is aangeteekend, al ware het ook dat een ongeregtigd persoon, ondanks alle voorzorgen, die gelden had gebeurd.

Art. 18. Wanneer directeuren twijfelen mogten, of iemand, zich met een boekje of volmagt bij hun vertoonende, ten einde daarop geld te bekomen, op eene eerlijke en regtmattige wijze aan dat boekje of volmagt is gekomen, of indien bij overlijden van den eigenaar de regte erfgenamen niet bij hun bekend zijn of zijn uitgewezen, zullen zij de betaling mogen uitstellen; — het boekje en volmagt des verkiezende, tegen overgave van bewijs inhouden en voorts de noodige informatien nemen, om zich van de waarheid te overtuigen, alles binnen den kortst mogelijken tijd.

Art. 19. De gelden in de Spaarkas gebragt, worden aan de deelnemers gewaarborgd op volgende wijze; De directie der Spaarkas belegt de gelden zooveel mogelijk in aflosbare obligatien, uitgegeven door de Provincie, Gemeenten, Corporatien of besturen van Polders of watermolens en in geene aan wisselende koerts onderhevige lands- of andere effecten; gelden welke niet dadelijk kunnen worden belegd, zullen volgens eenen vast te stellen rooster, bij aandelen van vijftig gulden op een af te geven bewijs, onder die leden der Vereeniging welke zich daartoe onder den naam van medewerkende leden der Spaarkas hebben verbonden, naar 3 procent door de directie worden geplaatst, totdat dezelve op eerstgenoemde wijze kunnen worden belegd, terwijl bovendien de Vereeniging, zich voor de zekerheid der gelden solidair verbindt.

Art. 20. Buiten de leden der Vereeniging zullen geene medewerkende leden der Spaarkas worden aangenomen; terwijl leden der Vereeniging, welke na de oprigting der Spaarkas, tevens medewerkende leden der Spaarkas wenschen te worden, zich daartoe bij den President der Vereeniging moeten aangeven; door wien zij als zoodanig aan de Vereeniging zullen worden voorgesteld, op de wijze als bij de toelating van leden der Vereeniging in het reglement is bepaald. — Zullende de stemming over de al of niet toelating, met gesloten briefjes moeten geschieden, en de toelating niet anders plaats hebben, dan met algemeene stemmen.

Art. 21. Bij de belegging van gelden, op de wijze in het eerste gedeelte van art. 19 bedoeld, wordt de eenparige goedkeuring der directie vereischt.

Art. 22. Leden der Vereeniging, niet langer medewerkende leden der Spaarkas wenschende te zijn, zullen verplicht zijn, hun lidmaatschap een jaar bevorens aan den President der Spaarkas op te zeggen.

Art. 23. Medewerkende leden der Spaarkas, welke niet lan-

ger leden der Vereeniging wenschen te zijn, zullen daardoor tevens ophouden medewerkende leden der Spaarkas te zijn, blijvende echter verplicht, een jaar na de opzegging van hun lidmaatschap, alle de verplichtingen te vervullen, waartoe zij zich als medewerkende leden der Spaarkas hebben verbonden. Uitgezonderd wanneer de vervulling van hun lidmaatschap door vertrek naar elders of door overlijden wordt veroorzaakt, in welke gevallen zij zelve of hunne nablijvenden van alle verplichting dienaangaande zijn ontslagen.

Art. 24. Gelden bij medewerkende leden der Spaarkas uitgezet, zullen ná eene maand bevorens door de directie te zijn opgezegd; moeten worden terug betaald met de daarop verschenen interest, gerekend naar den tijd, dat dezelve bij hun zijn belegd, moettende hierbij steeds door de directie de volgorde der rooster worden in acht genomen.

Art. 25. Alle stukken benevens de banco gelden der Spaarkas zullen tegen afgifte van bewijs worden toevertrouwd aan den Secretaris der Spaarkas. zullende alle stukken daar te boven in duplo worden opgemaakt en dit in handen van den President der Spaarkas worden gesteld.

Art. 26. Na het voldoen der verschuldigde renten, zullen door de directie der Spaarkas uit het batig saldo hare kleine uitgaven worden gedekt, en zal het overige worden aangewend tot het doel der Vereeniging, bevordering der belangen van Landbouw en Nijverheid.

Art. 27. De directie wordt gemagtigd, zoo het belang der Spaarkas dit vordert, gelden voor de Spaarkas tijdelijk te negotiëren, mogende dit echter niet geschieden, zoolang bij de medewerkende leden der Spaarkas gelden zijn uitgezet, en nimmer tot een hooger bedrag dan tweehonderd gulden en eene interest van 4 ten 100 in het jaar.

Art. 28. Deelnemers der Spaarkas, welke zich met er woon buiten de kerkelijke gemeenten Oost- en Midwolde begeven; zullen hunne in de Spaarkas belegde gelden daarin kunnen laten. maar dezelve niet kunnen verhoogen, zoolang zij buiten de gemeenten gevestigd zijn.

Art. 29. Ieder der deelnemers zal zich naar dit reglement hebben te gedragen. Bij onverhoopt verschil tusschen de deelnemers en de directie, zal hiervan kennis worden gegeven aan de Vereeniging; welke alsdan eene Commissie van 3 leden (buiten de directie) benoemd, welke, na beide partijen te hebben gehoord, bij meerderheid van stemmen de zaak zal regelen, aan welke uitspraak zich de deelnemers en de directie zullen moeten onderwerpen, zonder eenigen vorm van proces, hooger beroep, en zonder kosten.

Art. 30. Indien onverhoopt de Spaarkas door te geringe deelneming of andere oorzaken mogt vervallen, zal daarvan aan de deelnemers een half jaar bevorens kennis worden gegeven, en bij de

opheffing, aan hun de gelden met de interest zonder fout worden uitbetaald.

Art. 31. Alle veranderingen en verbeteringen, welke in verloop van tijd nuttig mogten geacht worden, kunnen alleen door de leden der Vereeniging zonder voorkennis der deelnemers gemaakt worden; terwijl op de directie de verplichting rust, van deze verandering aan de deelnemers behoorlijk kennis te geven.

Vastgesteld in de vergadering op heden den 1 Junij 1852.

(get.) D. K. MENSINGA. E. H. EBBENS.

Hk. D. HOVINGA. A. J. BOS.

P. R. BUURMA.

XXV.

COMMISSIE VAN NIJVERHEID

en onderstand door werkverschaffing, te Oude Pekel-A, over het jaar 1853.

De Commissie voornoemd bij dezen verslag gevende van den toestand der armoede te dezer plaatse, zoo mede van hare handelingen en werkzaamheden over het afgelopen jaar, heeft de eer te berigten:

Wat de toestand der armoede aanbelangt vermeent de Commissie, dezelve in het algemeen als niet zorgbarend, maar alleziens als bevredigend te mogen voorstellen.

Geene buitengewone of angstwekkende klagten der schamele klasse, waarmede zij in aanraking kwam, zijn hun ter ooren gekomen, of kenbaar gemaakt; alhoewel het tegenwoordige barre seizoen, en vooral de buitengewone duurte der noodwendige voedingsmiddelen, daartoe gereede aanleiding zouden kunnen geven. Wij mogen dus daaruit over het geheel tot eene toestand besluiten van tevredenheid bij de hier bedoelde minbedeelden. — Dit sluit evenwel niet uit, dat bij sommigen eene kwellende armoede gevoeld wordt.

Ook hun aantal in onze volkrijke gemeente is dragelijk en eerder klein dan groot te noemen, vooral als men in dit opzigt een vergelijkend oog slaat op naburige gemeenten.

Klimmen wij op tot de oorzaken die thans hier tot eene gunstige stand der armoede medewerken, de Commissie durft dan in de eerste plaats te wijzen op de belangrijke en hier bloeiende tak van scheepsbouw met derzelver verwante bedrijven, waardoor aan een groot getal arbeiders werk wordt verschaft, en waardoor in hun bestaan wordt voorzien; ook de zich meer en meer ontwikkelende landbouw, brengt het zijne bij om het lot der werk verlangenden dragelijk te maken.

Het is der Commissie verder eene aangename taak te mogen mededeelen, dat zij in den regel over geene ongeregeldheden, over uitspattingen, dronkenschap enz.; bij de in hunnen kring behoorende klasse van werkbehoevenden heeft te klagen.

Mogt er bij sommigen hunner echter een betere geest van overleg en spaarzaamheid ontstaan, het zou hunnen toestand grootendeels nog verbeteren, welligt zelfs in die mate, dat zij geen toevlugt tot de Commissie behoeften te nemen.

Wat betreft de werkzaamheden der Commissie, heeft zij de eer mede te deelen:

Dat zij in het afgelopen jaar een en vijftig malen ten huize van hunnen Secretaris zoo gewoon als buitengewoon is vergaderd geweest; ter regeling en uitvoering der werkzaamheden. — Telkenmale werden die vergaderingen door de leden in genoegzamen getale bezocht, om het aanhangige werk geleidelijk en met orde te kunnen doen afloopen.

Reeds bij het begin harer vergaderingen oordeelde zij het nuttig dat de Commissie zich in tweeën splitste, opdat het eene deel meer speciaal het toezigt en bestuur over de grindklopperij met de aankleve daarvan behartigen, terwijl het andere deel zich de overige werkzaamheden aantrekke konde.

Gedurende het afgelopen tijdvak moest zij zich een waardig lid zien ontvallen, door het overlijden van D. BORGMAN, in welke vacature door de vergadering gunstig werd voorzien door de aanstelling van gen Heer O. VAN DEEST; — ook de herbenoeming der met Januarij l.l. uitgevallene leden, wil zij niet voorbij gaan met genoegen te vermelden.

Ingevolge haren lastbrief, heeft de Commissie al aanstonds getracht, zich in verband te stellen met de Diakonien der diverse gezindten te dezer plaats en te dien einde beleefdlijk eenige opgaven en aanwijzingen van dezen verzocht, en heeft zij van het Diaconie Bestuur der Hervormde, Evang. Luthersche en Israëlitische gemeenten het verlangde mogen ontvangen.

Met opzigt tot de verstrekte werkzaamheden: de Commissie liet het volgende verrigten, te weten:

Aan 2 personen werd gedurende 6 weken werk verschaft, met het wasschen van de vuile schaapswol; — 4 personen waren 16 weken werkzaam om dezelve te kammen en voor het spinnen geschikt te maken; — van af den 1 Januarij tot den 1 April waren 78 vrouwen bezig met spinnen, van toen tot den 11 November 23, en sedert tot aan den 31 December, 54; — aan 14 vrouwen werd gedurende een geruimen tijd breiwerk verschaft; — 2 personen zijn het geheele jaar werkzaam geweest met touwpluizen en 18 mannen hebben bij afwisseling zich daarmede gedurende 13 weken bezig gehouden; — 10 personen hebben nagenoeg 8 weken lang keisteenen gezocht op de Onstwedder tange, die met de van elders aan-

gekoekte en ontvangene steen, door 5 à 6 personen, zoo mannen als vrouwen, tot grind zijn verwerkt.

Van het binden van heiden en rijzen bezems en schensebossen is tot dusverre weinig gebruik gemaakt, ofschoon dit werk door de Commissie aan eenige daarvoor geschikte personen werd opgedragen; een persoon hield zich nu en dan bezig met het vervaardigen van zwijnsharen matten. — Aan 4 personen, werden kleine voorschotten gedaan, ten einde hen op hunne dringende aanvraag, in staat te stellen, hunne bedrijven van schoenmaker, holschmaker en smid beter te kunnen voortzetten. Voorts zijn er zes nieuwe spinnewielen en 5 haspels verstrekt.

In het gepasseerde voorjaar, gedurende de late vorst, waardoor ook eenige meerdere aanvraag om werk ontstond, werd het noodig geoordeeld, het gewone loon over het algemeen tijdelijk te verhooggen; zoodat aan de keigravers $\frac{1}{3}$, en aan de touwpluizers $1\frac{1}{4}$ maal meer werd uitbetaald.

Ook tegenwoordig bij de hooge prijzen der levensmiddelen en het barre winter weder is men wederom begonnen de werkloonen te verhooggen.

Het arbeidsloon, hetwelk de Commissie over het verstreken jaar heeft uitbetaald bedraagt de som van f 1265,49^s, welk bedrag belangrijk mag genoemd worden.

De verkoop der geproduceerde goederen, gaat naar wensch, over den prijs die voor dezelve werd bedongen, vermeent de Commissie hare tevredenheid te mogen uiten. Het touwpluizen echter is eene dier werkzaamheden, die in het finantiële de ongunstigste gevolgen voor de Commissie heeft.

Behalve de aanschaffing van mokers, kruiwagens en andere gereedschappen, heeft zij eene loods doen bouwen voor de grindklopperij, alsmede de bergplaats barer goederen ten huize van hunnen Secretaris meer doelmatig doen inrigten en aftimmeren.

Eindelijk laat zij hier volgen: de verantwoording van haar geldelijk beheer, te weten:

Ontvangsten.

Kassa op den 1 ^e Januarij 1853 . . .	f 782,73.
Collecte van 1853	- 292,25.
Opbrengst van 3 loterijen	- 292,00.
Verkoop van spinnewielen en haspels	- 14,66.
Verkoop van garens, kammeling en breeuw	- 1049,82 ^s .
Verkoop van garen	- 0,80.
Verkoop van grind en andere goederen	- 427,32 ^s .
Bedrag der door de Hervormde Diakenie	
afgestane gemeentelijke subsidie	- 420,00.
Voorschot der gemeente in 1853	- 1400,00.
Transportere	f 4679,59.

Transport . . .	f 4679,59.
Waarde der werktuigen en gereedschappen, volgens taxatie	f 175,00.
Aanwezige goederen en produkten, vol- gens taxatie	- 2574,40.
Uitstaande vorderingen bij diversen . . .	- 444,29.
Totaal	f 7873,28.

Uitgaven.

Voor 502 Ned. pond. gewasschen wol . .	f 646,72.
" 1008 " vuile wol . . .	- 1004,67.
" 2 partijen dito dito . . .	- 286,91.
" oud touw	- 67,95.
" keisteenen	- 323,27 ⁵ .
" 240 bezems	- 5,60.
" 223 Ned. pond. zwijns wol . . .	- 6,79.
" 4 zwijnsharen matten . . .	- 1,60.
" scheeps- en wagenvrachten . . .	- 183,61.
" tollen	- 9,90.
" 20 schensebossen	- 0,20.
Aan arbeidslooanen	- 1265,49 ⁵ .
Voor spinnewielen en haspels . . .	- 22,70.
" gereedschappen en diversen . . .	- 391,00.
Debet aan diversen	- 995,07.
" aan het Gemeente Bestuur f500,00	
en f 900,00	- 1400,00.

Totaal f 6612,27.

Sluitende alzoo met eene meerdere ontvangst van . , f 1261,31.

Hiermede vermeent de Commissie zich van hare taak te hebben gekweten.

Oude Pekel-A, den 19 Januarij 1854.

Namens de Commissie voornoemd,
(get.) S. J. SCHUIT, *Secretaris*.

B I J L A G E N.

- I. *Extract uit het register der handelingen der openbare vergaderingen van den Raad der Gemeente Oude Pekel-A.*

N°. 3. Donderdag den 23 December 1852.

De Raad der Gemeente Oude Pekel-A.

In overweging genomen hebbende de noodzakelijkheid die er soms bestaat, om aan armen die wel werken kunnen, maar daartoe niet in de gelegenheid zijn, of voorwenden geen werk te kunnen bekomen, onderstand te moeten verleen en kennis genomen heb-

bende van het nu onlangs ingevoerde, algemeen kerkelijke reglement, voor het Hervormde Kerkgenootschap in dit rijk, waaruit de Diakenen de bevoegdheid ontleenen, om te bedeeleu of niet te bedeeleu, naar hun goedvinden; —

Gezien art. 134 en 147 der Gemeentewet;

Heeft goedgevonden vast te stellen, de navolgende bepalingen:

Art. 1. Er zal met den 1sten Januarij 1853 worden ingerigt eene Commissie van nijverheid en onderstand door werkverschaffing bestaande uit acht leden en een vaste secretaris, voor de eerstemaal worden daartoe hij deze benoemd de heeren J. PICCARDT, W. KIERS, A. J. SCHRÖDER, P. POTT, D. B. BORGMAN, P. HERES, A. VAN CALCAR, G. W. POTT. en SIMON SCHUIT, boekhandelaar in deze Gemeente als secretaris.

Nadat de leden hunne betrekking zullen hebben aanvaard, zal ten overstaan van het Gemeentebestuur, de tijd hunner aftreding door het lot worden geregeld.

Art. 2. Deze Commissie mag in den regel geeue andere ondersteuning geven, dan door middel van werk en arbeid te verschaffen aan geene anderen, dan die niet anders in hun levensonderhoud kunnen voorzien en in deze gemeente met der woon zijn gevestigd, in buitengewone gevallen mag zij borg zeggen voor huishuur en kostgeld en niet dan in dringende gevallen alimentatie in geld, in de beide laatste gevallen alleen met toestemming van het Gemeentebestuur.

Art. 3. Zij stelt zich in verbinding met onderscheidene Diakenien der Gemeente en verdeelt met haar overleg alle armen in drie klassen, namelijk — die het alleen ontbreekt aan werk om in hun onderhoud te voorzien, — die door middel van werk gedeeltelijk in hun onderhoud zullen kunnen voorzien, — die geheel ongeschikt zijn tot cenigen arbeid.

Art. 4. De Commissie voorziet zoo veel mogelijk in het onderhoud der eerste klasse, gedeeltelijk in die der tweede en laat de zorg voor de derde zoo veel mogelijk geheel aan de Diakenien over voor zoo ver hunne middelen, daartoe reiken.

Art. 5. In de eerste plaats wordt als werk aangewezen het verbrijzelen van keijen en het pluizen van touw, voor mannen; — het spinnen en breiden voor vrouwen; ander werk, kan de Commissie ook laten verrigten met overleg van het Gemeentebestuur.

Art. 6. De daarvoor benoodigde gelden zullen gevonden worden vooreerst uit het batig saldo van de Commissie van Nijverheid, ten tweeden uit eene collecte bijlangs de huizen, en ten derden uit een voorschot uit de gemeentekas, over het jaar 1853, te betalen uit den post. „Subsidien aan de Diakenien” voor zoo verre een of meer Diakenien geheel of gedeeltelijk, voor het hun toegekende subsidie bedanken.

Art. 7. In geval door de Commissie wegens gebrek in on-

derstand worden opgenomen: een of meer behoeftigen die in deze gemeente onderstands domicilie hebben volgens de wet en tot eene kerkelijke gezindte te behooren, die subsidie uit de gemeentekas ontvangt, zal het bedrag van die alimentatie van het hun toegekende subsidie, worden afgetrokken, en aan de Commissie ter hand worden gesteld.

Art. 8. De Commissie sluit hare rekening op den laatsten December van ieder jaar, en doet in de maand Januarij aan Burgemeester en Wethouders verantwoording, van hare gehoudene administratie, zij geeft daarbij een verslag, over den toestand van het armwezen voor zoo verre zij daarmede in aanraking is geweest en is bevoegd daarbij zoodanige voorstellen te voegen, als in het belang van het armwezen of hare administratie dienstig zal worden bevonden.

Art. 9. De Commissie ontwerpt een reglement van orde waarnaar zij hare werkzaamheden verdeeld, zij benoemd uit haar midden een President en Vice President en houdt ten minste een maal in de week vergadering in den winter, en in den zomer om de veertien dagen.

De Secretaris houdt alle boek enen aantekeningen en staat zijne lokalen en gronden zooveel noodig ten dienste van de Commissie af, hij geniet daarvoor uit de gemeentekas honderd gulden 's jaars.

Art. 10. Alle jaar treden twee leden van de Commissie af doch zijn weder benoembaar ook kunnen de leden ten allen tijde, desverkiezende hun ontslag bij den Raad in dienen. Bij het opheffen der Commissie komen de baten ten voordeele van de gemeentekas.

Art. 11. De Commissie van Nijverheid welke thans bestaat wordt met 1 Januarij 1853, opgeheven.

II. *Mededeeling aangaande de zaak van de plaatselijke en bijzondere oorzaken van verarming te Oude Pekela, ingezonden aan den heer Burgemeester; T. BORGESIUS.*

Wij stemmen niet in met hen, die meenen, dat schier overal eene onrustbarende vermeerdering van het getal armen is op te merken. Veelcer houden wij het er voor, dat men sedert de laatste 25 jaren met meer opmerkzaamheid heeft gelet op het bestaan, ontstaan en de gevolgen der armoede, en dat meerdere christelijke zin overal de behoeftigen heeft opgespoord. en deze heeft uitgenoodigd en zelfs aangemoedigd, om zich in de rijen der hulpbehoevenden te scharen. Zoo deed ook gedurende dat zelfde tijdperk eene meer naauwlettende surveillance der politie het getal misdaden schijnbaar vermeerderen. De armoede neemt niet toe, onzes inziens, maar zij neemt af; dat men in onze tijden meer geld besteedt, om de armen te helpen, dan vroeger, bewijst volstrekt niet, dat hun

aantal grooter, hun toestand treuriger is. Zonder hierin echter stellige uitspraak te doen, willen wij ter staving onzer bewering aanvoeren de bijzonderheid, dat in deze gemeente thans niet meer hedeelde armen gevonden worden, dan voor 50 jaren, niettegenstaande het getal inwoners gedurende dit tijdsverloop nagenoeg met 1000 is vermeerderd. *) Van geheel harte verheugen wij ons desniettemin over de pogingen, welke in ons gewest ter wering van het pauperisme door zoo vele edeldenkenden worden aangewend, om het lot eener massa ongelukkigen te verbeteren. Uit erkentelijkheid voor de ons bij herhaling toegezondene verslagen der vergaderingen tegen het pauperisme bieden wij daarom over het bovenstaande onderwerp onze beschouwing aan.

Eene der eerste en meest algemeene oorzaken welke tot verarming leidt; is, onzes inziens, hier ter plaatse, *dat de werkende klasse van inwoners, arbeiders, timmerlieden verwers enz. naauwelijks drie vierde gedeelten van het jaar geregelde werkzaamheid heeft.* In den winter houdt voor deze allen het geregelde werken op. Nu is het over bekend, dat, buiten de kapitalisten, alleen de zeevarenden doorgaans voor den winter zooveel kunnen verdienen, dat zij zich dan aan de rust en het genot kunnen overgeven. Alle overige burgers, die van de nijverheid moeten leven, zouden ook tot verarming overgaan; indien zij niet het geheele jaar door hunne nijverheid konden uitoefenen. Deze oorzaak weg te nemen zij den philantropen en industriëlen aanbevolen. Het werk, dat daartoe moet worden aangegrepen, is: de middelen op te sporen en aan te wenden, waardoor al de bekwaamheid en al den tijd van deze menschen er toe gebragt kan worden, om, door geregelde en bestendige arbeid, de grootst mogelijke som van menschelijke welvaart en welzijn daar te stellen. De hier opgerigte nijverheidscommissie toont niet alleen het heilzame, maar ook het uitvoerbare aan van het daarstellen van inrigtingen, welke aan ieder, die tijd en krachten heeft, werk en loon kunnen geven, toereikende tot eigen onderhoud. Hieruit kan men het duidelijk zien, dat veel van de armoede en ellende, die de maatschappij ontsieren, kan worden voorgekomen, daar, waar men den arbeid weet te organiseren. De eerste weldadige stoot hier gegeven, heeft aller oogen hier voor deze waarheid geopend. Voortaan zal de bloe van schaamte over niet geweerde armoede gepaard gaan met den traan des medelijdens over niet bijgestane armoede.

Eene tweede oorzaak van verarming, of liever van gebrek aan de noodige voedingsmiddelen, is hier te zoeken in de *vermeerderde bevolking, waardoor het aan huisgezinnen en woningen zoodanig is vermeerderd, dat er geen genoegzamen tuingrond over blijft voor al de thans aanwezige inwoners.* Dat dit al mede verarming,

*) . Betrekkelijk de stad Parijs melden de dagbladen thans dezelfde omstandigheid.

of gebrek aan voedingsmiddelen ten gevolge heeft, blijkt overtuigend uit de omstandigheid, dat in dorpen, waar de arbeiders ruimen tuingrond bezitten, niet dat gebrek aan levensmiddelen bij dien stand wordt opgemerkt, als in onze gemeente, niettegenstaande deze even zooveel, zoo niet meer geld verdienen, dan die in sommige Westerwoldsche dorpen. Ter wegneming dezer oorzaak, is hier aanvankelijk een goed begin gemaakt door eene inrigting ter bevordering van tuinbouw voor minvermogenen. Indien er eene inrigting is, welke zonder geldelijke opoffering door de philantropie kan begonnen worden ter wering of vermindering der armoede, dan is het voorzeker deze.

Eene derde bijzondere oorzaak der armoede, is in deze gemeente, *de ongelukkige omstandigheid van de opeenhooping, de bij elkander woning der armoedigste huisgezinnen op den Veendijk, en ook op andere plaatsen in de zoogenaamde kloosters of andere achterbuurten, waar de meer gegoeden nimmer eene woning zullen betrekken.* Dit onderling samenwonen toch, is eene leerschool voor allerlei gebreken, ondeugden en verkeerde voorstellingen van de onderlinge betrekkingen en verplichtingen der menschen, die bij deze soort van lieden eene communistische strekking verkrijgen, welke steeds eene vruchtbare kweekster is geweest van luiheid, ontevredenheid en gestadig toenemende armoede. Eene smartelijke gewaarwording grieft het hart van den opmerkzamen menschenvriend, wanneer hij ziet, hoe in deze buurt, knapen, jongelingen en meisjes door hunne eigene hartstogten en het voorbeeld der ouderen gevormd, in dierlijke ruwheid opwassen; hoe zij de onbezonnenheid van hunne jaren met de ondeugden der volwassenen, de ongeoeffendheid van hun verstand met de verderfelijke vooroordeelen en het bijgeloof van de bejaarden, blindelings vereenigen, en geene andere uitspanningen kennen, dan het spel en de dronkenschap, aan welke zij zich in meer gunstige tijden zoo gemeenschappelijk overgeven. Zelden, hoogst zelden komen uit zulke buurten huwelijken voort; welker hoofden zich en hunne gezinnen als zelfstandige vaders en moeders verzorgen. En zoo vruchtbaar deze buurten gewoonlijk in talrijke huisgezinnen zijn, even zoo vruchtbaar zijn zij in het aankweeken van hulpbehoevende leden der maatschappij. Moeijelijk en onuitvoerbaar zullen wel de middelen zijn, om deze vruchtbaar werkende oorzaak der armoede weg te nemen. Want, om hiertoe te geraken, zoude men middelen behooren aan te wenden, om de minvermogene volksklasse, door alle deelen van het dorp tusschen de gegoede burgerij inwoning te bezorgen. Het onuitvoerbare hiervan valt dadelijk in het oog. Evenwel behoorde men er op bedacht te zijn, om in het vervolg dit bij elkander wonen der minvermogenen, zooveel mogelijk tegen te gaan, en niet; zoo als vroeger wel eens onbedacht geschiedde, te bevorderen. Wat echter reeds dadelijk kan en behoorde aangewend te worden, is, dat deze klasse van menschen meer door allen, bij welke zij voor en na in het

werk komen in den huisselijken kring moest worden toegelaten, en wederkeerig door de burgers bezocht worden. Dan, op ongekunstelden en vertrouwelijken toon met hen over het nieuws van den dag en over hunne belangen sprekende, zullen zij in humaniteit winnen. Indien men hen met achting behandelt, zullen zij die achting op prijs stellen en waardig willen zijn. Doch het zijn vooral kerk en school, die hunne bijzondere zorg aan deze buurten moeten wijden. Leeraars en onderwijzers behooren vooral op deze buurten hunne bijzondere opmerkzaamheid te vestigen. Van wege de kerk moesten daar vooral goedkoope, eenvoudige Godsdienstige werkes verspreid worden. En de school behoorde eene kleine bibliotheek van geschikte boeken te hebben, om die om de 14 dagen aan de kinderen der minvermogenden ter lezing en voorlezing aan hunne ouders mede te geven. Beide inrigtingen zouden niet alleen een' weldadigen invloed op de zedelijkheid, maar ook op de stofelijke welvaart uitoefenen. Thans komen wij tot eene vierde oorzaak der plaatselijke armoede, namelijk *het misbruik, of ook het gebruik van den sterken drank*.

Al het geld toch, dat in eene gemeente voor het gebruik van sterken drank wordt uitgegeven, is *waardeverniëting*, die op verarming uitloopt. Er zijn gemeenten, waar dit kwaad erger is, want hier werden, althans in de laatste 25 jaren, in verhouding der bevolking, betrekkelijk weinig eigenlijke dronkaards gevonden. Evenwel wordt er door de arbeidende klasse in gewone tijden wel zoo veel drank gebruikt, dat het geld, daarvoor nutteloos uitgegeven, hen voor en na van vleesch zoude kunnen voorzien, 'twelk zij sedert lang geheel moeten ontberen. En, als men bovendien met een naauwlettend oog op de oorzaken der verarming let, dan vindt men meer huisgezinnen, welker armoede aan den drank is toe te schrijven, dan men oppervlakkig zoude denken. Het is daarom van het hoogste belang, ook hier eene afdeling van het afschaffingsgenootschap op te rigten, welke de afschaffing tot in de lagere standen zoude doen doordringen. Eene andere oorzaak voor de voortplanting der bestaande armoede is: *de vroege huwelijken bij de minvermogenden*. Deze volgen hierin in zooverre het voorbeeld der andere burgers, dat zij dan een huwelijk aangaan, als zij er kans toe zien, om een bestaan te hebben, gelijk aan dat hunner ouders. Jongelieden uit de hoogere standen, moeten wel eens jaren omzien, om een bestaan te erlangen, 'twelk hun toelaat, in den kring hunner familiën en bureu te blijven. Bij de lagere standen bestaat deze zwarigheid niet, want zij kunnen niet lager dalen dan hunne ouders die reeds op den laagsten trap staan. Nog niet eens tot meerder jarigheid gekomen, doch reeds een paar jaren iets verdient hebbende, om een beter kleed te kunnen koopen, wanen zij zich gerechtigd tot het aangaan van een huwelijk. Wel zien zij eenige zwarigheden, want in plaats van voorraad, hebben zij doorgaans nog eenige schulden. Doch, wie is er zonder schulden? Hunne ouders zijn immers

even zoo begonnen. Indien het hun later in den wintertijd aan brood mangelt, geen nood, men moet hen wel onderhouden; men durft hen niet laten verhongeren. En hunne kinderen kunnen dan, evenals zij zelve vroeger, immers gaan bedelen. Hoe deze oorzaak weg te nemen? *Wegnemen*, dit zal wel niet gaan, doch bestreden kan zij wel worden. Men were daartoe bestendig de bedelarij, en het uitreiken van giften aan hen, die krachten hebben om te arbeiden. Aalmoezen, uitgereikt aan hen, die werken kunnen, zijn belooningen en aanmoedigingen voor den lediggang.

Werk bezorge men hen, maar geen onderstand. Men late hen zoo de gevolgen hunner jeugdige onbezonnenheid zelve dragen en de ouders zullen dan weldra hunne kinderen op dezen veranderden toestand der maatschappij opmerkzaam maken, en dit zal welligt eenigen tot nadenken en bezinning brengen. — Zucht tot standverheffing, althans tot standverbetering kweeke men vrij aan bij de lagere standen, maar men doe het vooral uitkomen, dat alleen vlijt, overleg en spaarzaamheid, gepaard gaande met het beteugelen zijner neigingen deze verheffing en verbetering kunnen in het leven roepen.

Oude Pekela den 28 Maart 1854.

(get.) J. K. DE VRIEZE.

XXVI.

VEREENIGING TOT WERING DER BEDELARIJ DOOR WERK- VERSCHAFFING,

onder den naam van Een-cent-daags-maatschappij, te Stadskanaal.

Deze Vereeniging is opgericht den 1 April 1852, met het doel, om de, op schromelijke wijze van jaar tot jaar toenemende, bedelarij te weren, en allengs het Pauperisme te genezen. Zij wil dit doel door *stoffelijke* en *zedelijke* middelen bereiken. Door *stoffelijke*, verschaffing van werk; door *zedelijke*, toezigt op het schoolgaan van verwaarloosde kinderen, en uitrusting van jeugdige bedelaars tot een bedrijf, vooral de zeevaart.

De Vereeniging wordt bestuurd door eene Commissie van zeven leden, die wekelijks vergaderen om werk in ontvangst te nemen, en uit te reiken, en jaarlijks op eene algemeene vergadering, waartoe alle leden worden opgeroepen, verslag en rekening te doen van het verrigte in het afgelopen jaar.

De gelden, waarover de maatschappij beschikt, worden gevonden uit de bedelcenten, vroeger achteloos aan de deur weggeschonken, en die nu door de leden dezer inrigting, in eene bijdrage berekend per dag, eens in de maand in de kas der maatschappij gestort worden. Deze gezamenlijke bijdragen vormen eene aanzienlijke

som, dewijl alles in ééne kas wordt gestort. Echter is die som nog gering te noemen, in vergelijking van hetgeen vroeger aan bedelaars gegeven werd.

Men heeft zich eerst bepaald tot het laten spinnen van wol, en breiden van kousen, om daardoor de vrouwen, meest veenarbeidsters, aan het verrigten van vrouwelijke handwerken te gewennen. Het is hier toch eene treurige waarheid, dat vele huismoeders niet in staat zijn, ook maar gebrekkig de kleederen van hun gezin te herstellen; wat zeer medewerkt tot het verarmen der gezinnen van arbeiders. Want gelijk overal, zijn ook hier slordigheid, onverschilligheid, verkwisting en onkunde, de hoofdoorzaken van het Pauperisme. Wij hebben het genoegen dan ook op te kunnen merken, dat wij thans reeds onderscheidene goede breidsters hebben, wat zich vroeger maar tot een enkelen bepaalde, en dat het werk over geheel netter wordt afgeleverd, dan in het begin.

Een paar proeven zijn er genomen met het bereiden van bezems, wat echter geen gewenschte uitkomst heeft opgeleverd. Zoo ook worden er door een of meer bejaarden zwavelstokken vervaardigd, die aan de ingezetenen tegen terugbetaling van het loon worden gedebiteerd.

De uitslag onzer pogingen mag over het geheel gunstig genoemd worden. De bedelarij, die milde voedster van het Pauperisme, vindt geen plaats meer. De goede armen verheugen zich door eigen vlijt in hun onderhoud te kunnen voorzien, en daaraan een onafhankelijker bestaan te danken te hebben. Menig jeugdige bedelaar die opgroeide tot een last der maatschappij, wordt opgeleid tot een eerlijk beroep. Hoewel de maatschappij met vele teleurstellingen te worstelen heeft, en veel zwaarigheid ontmoet in het debiteren der afgewerkte goederen, kan zij zich verheugen in de goede vruchten, die hare pogingen hebben gedragen.

Wij laten hier een lijst der uitgaven en ontvangsten volgen, niet alleen van het vorige jaar, maar ook van den geheelen tijd van het bestaan onzer inrigting, dewijl dit verslag het eerste is, dat in dit „Algemeen verslag” wordt opgenomen.

Van 1 April tot 1 September 1852.

Ontvangen f 474,68^s.

Uitgegeven - 440,88.

Van 1 September 1852 tot 1 September 1853.

Ontvangen f 1294,48^s.

Uitgegeven - 1281,40^s.

Van 1 September 1853 tot 22 Mei 1854.

Ontvangen f 1162,01.

Uitgegeven - 756,37^s.

f 405,63^s.

Schuld - 221,67^s.

Meerdere ontvangst f 183,96.

De maatschappij bestaat nu door negentien contribuerende leden, te zamen opbrengende *f* 2,06 per dag.

Het magazijn bevat nu:

Pl. m. 800 paar wollen kousen.

Pl. m. 50 Nedl. wollen garen.

Pl. m. 66 bos zwavelstokken en 200 bezems.

Stadskanaal, den 25 Mei 1854.

De Commissie der Een-cent-daags-maatschappij,
Namens dezelve:

(get.) JOH. V. D. TUUK, *Secr. v. Corresp.*

XXVII.

VEREENIGING TOT WERING DER ARMOEDE,

te Zierikzee, over het tijdvak van 1 Mei 1852, tot 30 April 1853.

Wij zijn thans weder in de gelegenheid, aan de leden begunstigers dezer Vereeniging het jaarlijksch verslag, nopens derzelver toestand en geldelijke aangelegenheden, over het afgeloopen tijdperk van 1 Mei 1852 tot 30 April 1853, aan te bieden.

In den loop van dit tijdvak is het getal der minvermogende huisgezinnen, waarover hare zorg zich heeft uitgestrekt, tot 138 geklommen, bestaande uit een personeel van 710 zielen. Op den laatsten April 1852 bedroeg het getal der huisgezinnen slechts 121, doch deze vermeerdering is alleen daaraan toe te schrijven, dat vele huisgezinnen bij de Vereeniging worden opgenomen, ten gevolge van hunne aanvraag om geneeskundige hulp; — daar nu de minvermogenden, in geval van ziekte of sterfgevallen, de uitgaven, daaraan verbonden, niet voldoen kunnen, en zich deswege vroeger tot de armbesturen plegen te wenden, wordt dit aanzoek thans door hen, welke nog geen 50 jaar oud zijn, bij de Vereeniging gedaan, en achten wij ons in de meeste gevallen verplicht, aan die verzoeken gehoor te geven; omdat de toestand der arbeiders, die meestal slechts in den zomer werk hebben, zoodanig is, dat buitengewone onkosten, zoo als die van ziekte en begrafenis, door de meesten hunner niet kunnen worden bestreden. Vele aanvragen worden dan ook aangedrongen door de verzekering, dat men reeds al wat men voor verpanding vatbaar bezat, in de bank van leening gebragt had, zoodat wij het, ten einde verdere verarming te voorkomen, voor nuttig houden, dat de aangevraagde geneeskunde hulp niet geweigerd worde, doch wij hebben het ons ten regel gesteld, om overigens, aan zoodanige huisgezinnen, die vroeger niets plegen te ontvangen, dringende omstandigheden uitgezonderd, geen anderen onderstand te verleenen.

Maar buitendien is deze vermeerdering van personeel geenszins als een maatstaf te beschouwen, alsof het getal behoeftigen in het afgeloopen tijdperk zoude zijn toegenomen, en, ondanks de pogingen der Vereeniging de armoede vermeerderd zoude zijn; — het tegendeel kan men voor bewezen houden, daar, in het afgeloopen tijdperk 47 huisgezinnen geene andere ondersteuning genoten hebben, dan van geneesmiddelen of begraveniskosten, voor zoo veel zich de behoefte daaraan heeft doen kennen, terwijl dit getal in het vorige jaar slechts 16 bedragen heeft.

In het geheel zijn aan 52 huisgezinnen uitgereikt 935 brooden van 7 onc,

Aan 67 7030 portien pap,
 „ 76 477 paren klompen,
 „ 61 148 hemden, en
 „ 53 115 paren kousen,

terwijl de uitdeeling van turf onbeduidend was, zoodat ook deze uitkomsten in vergelijking gebragt zijnde met de opgaven van het afgeloopen jaar. men ontwaren zal, dat de verleende onderstand, nu betrekkelijk veel minder geweest is.

Wat de geldelijke aangelegenheden der Vereeniging aangaat, zijn het weder de aanzienlijke uitgaven wegens *geneesmiddelen*, die ons drukken, daaraan is f 602 en dus bijna $\frac{2}{3}$ van onze voornaamste bron van inkomst, de wekelijksche kollekte, moeten ten koste gelegd worden, waardoor wij ons verplicht zagen, het overschot, dat de rekening van het vorige jaar had opgeleverd, en dat op rente was uitgezet, grootendeels te verbruiken.

Wel is deze hoogklimmende uitgave vooral daaraan toe te schrijven, dat in het najaar van 1852 het getal zieken grooter geweest is, dan in verscheidene jaren te voren, maar wanneer men onder vinden moet, dat de geneeskundige verzorging, zoowel voor deze Vereeniging als voor de Armbesturen, zulk een aanmerkelijk bezwaar oplevert, dan moet men het betreuren, dat er binnen deze stad tot dus verre geen zoo laag gesteld abonnement voor geneeskundige verzorging bestaat, dat de arbeidende klasse daaraan meer algemeen kan deelnemen. Waarschijnlijk zoude dit kunnen plaats hebben, indien de *ziekenfondsen* met de *begravenisbussen*, die altijd meer dan noodig is, in kapitaal toenemen, vereenigd werden, zooals in vele plaatsen met vrucht beproefd is; doch aan deze laatsten wordt nu de voorkeur gegeven, omdat daaruit, in geval van overlijden, geldelijke voordeelen getrokken worden, terwijl de deelneming aan beide afzonderlijk te bezwaren is.

De wekelijksche kollekte heeft in het afgeloopen jaar tot ons leedwezen weder minder opgebragt dan in het vorige, zooals uit de achter dit verslag geplaatste rekening blijkbaar is. Het rondgaan met die kollekte, voor de leden der Vereeniging op den duur niet zijnde vol te houden, noodigde het Bestuur, bij Circulaire van den 31 Julij 1852, de ingezetenen uit, zich liever tot vaste maande-

lijksche of wekelijksche bijdragen te willen verbinden, en hebben vele der meergegoede ingezetenen aan dat voorstel gehoor gegeven, doch is niettemin door een groot getal de voortduring der kollekte verlangd. De inzameling der jaarlijksche of maandelijksche bijdragen is nu met den 1 Mei jl. aangevangen, en zijn sinds November jl. kollektanten door ons aangesteld, om de wekelijksche giften van hen, die de voortduring der kollekte verlangd hebben, aan de hui-zen op te halen,

Over het algemeen hebben wij ons over de afhaligheid onzer huisgezinnen niet te beklagen, hoewel enkelen daaromtrent eene uitzondering maken, als die zich niet schaamden, zelfs in die weken, waarin zij dag aan dag verdiensten hadden, omdat het winter was, onder allerlei voorwendsels ondersteuning te vragen. In spaarzaamheid is niet veel vooruitgang te bespeuren, en blijven de pogingen der leden, om de zoo nuttige deelneming aan de onderlinge Waarborg-vereeniging meer algemeen te maken, daarom meestal vruchteloos, hoewel het niet te ontkennen is, dat de meerdere duurte der levensbehoefden, in verband met de matige verdiensten, zoodanige voorzorgsmaatregelen zeer belemmeren.

De Hulpbank is in het jaar 1852 beduidend toegenomen. Gedurende dat jaar zijn aan 95 verschillende personen 120 voorschotten verstrekt, tot een gezamenlijk bedrag van f 2881,20, te weten aan 2 personen tot driemaal; aan 17 tot tweemaal, en aan 72 personen eenmaal. Van deze voorschotten bedroegen

31 de som van f 50,00.

1	"	"	- 40,00.
5	"	"	- 30,00.
5	"	"	- 25,00.
2	"	"	- 24,00.
20	"	"	- 20,00.
1	"	"	- 17,00.
1	"	"	- 16,00.
7	"	"	- 15,00.
3	"	"	- 13,00.
3	"	"	- 12,00.
29	"	"	- 10,00.
1	"	"	- 9,50.
3	"	"	- 7,00.
1	"	"	- 6,00.
3	"	"	- 5,00.
2	"	"	- 4,00.
1	"	"	- 3,70.
1	"	"	- 2,00.

Aan een gepensionneerden is over ieder kwartaal een voorschot verstrekt. Dertien voorschotten zijn, of geheel of gedeeltelijk, door de borgen moeten worden afbetaald; terwijl het in omloop zijnde kapitaal op den laatsten December 1852, f 1200,00 bedroeg.

Voor het eerst heeft deze inrigting eene bate opgeleverd, welke aan de Vereeniging een geldelijk voordeel van f 81,63⁵ heeft aan-gebragt, waarvan evenwel f 44,15⁵ moest worden afgezonderd, tot kwijting der interessen van het opgenomen kapitaal.

Van het Huur- en Verhuur-Kantoor is een nuttig gebruik ge-maakt door die arbeiders, die aan de door de Commissie voor de onderlinge Waarborg-vereeniging verordende werkzaamheden, of aan die der stadsbeplantingen wenschten deel te nemen; daartoe hebben zich 36 arbeiders aangemeld, die dan ook allen aan werk geholpen zijn; doch schijnt deze inrigting moeilijk in te voeren te zijn, ten aanzien van het werk, dat bij aannemers en werkbazen moet gezocht worden.

Wij eindigen dit verslag met onze geachte stadgenooten op te wekken tot milde bijdragen aan de Vereeniging. Menigmaal vernemen wij de opmerking, dat de Vereeniging zich van het geven van onderstand behoorde te onderhouden, daar zij, die werken kunnen, zelve in hunne behoeften moeten voorzien. Wij ontkennen het gegronde dier stelling niet, en laten dezelve als *algemeene regel* gelden, maar er zijn zoo vele uitzonderingen op dien regel; zoo vaak wordt een huisgezin gedrukt door ziekten, door ongelukken, door afwezigheid van den man en andere dergelijke tegenspoeden; zeer dikwijls is er gebrek aan werk; in den winter is dit bij de meesten het geval; en toen de armbesturen, vóór de oprigting der Vereeniging, nog in de behoeften van alle de minvermogenden voorzien moesten, waren zij insgelijks genoodzaakt hulp te verleenen bij bestaande ziekten, en in den winter ondersteuning van verschillenden aard te verleenen, waaraan alsdan bij zoo velen behoefte bestaat. Daaraan kan zich dus de Vereeniging onmogelijk onttrekken, als de winter daar is, en de meeste arbeid stil staat, doch de hulp, die zij verleent, wordt tot het meest noodzakelijke beperkt. en wordt niet ligtelijk verstrekt aan hun, die vroeger niet gewoon waren iets te ontvangen; in allen gevalle wordt, hetgeen daaraan thans besteed wordt, op oneindig doelmatiger wijze aangewend dan vroeger, toen eene welligt veel hoogere som aan bedelpenningen werd uitgereikt.

Zierikzee, den 9 Julij 1852.

Het Bestuur der Vereeniging tot wering der armoede:

(get.) A. MOENS VAN BLOOIS, Voorzitter.

W. M. H. DE JONGE, Secretaris.

STAAT van Ontvangst en Uitgaaf van den 1 Mei 1852 tot den 30 April 1853.

Ontvangst:

Saldo der vorige rekening	f 145,68.
Bedrag der wekelijksche kollekte	- 981,36.
Giften en Legaten	- 342,42.
Teruggave van begrafeniskosten	- 1,42 ^s .
Terugname van gelden uit de Spaarbank	- 270,00.
Verkoop van f200, 2 ½ pCt. Nat. Schuld	- 127,25.
Interessen	- 24,58.

Hulpbank.

a. Teruggave van kapitaal	f 400,00.
b. Opgenomen gelden	- 350,00.
c. Overwinst van 1852	- 81,63 ^s .
	f 831,63 ^s .
	f 2724,35.

Uitgaaf:

Ondersteuningen.

a. Geneesmiddelen	f 602,00.
b. Brood	- 69,62.
c. Pap	- 153,17 ^s .
d. Klompen	- 71,55.
e. Turf.	- 14,20.
f. Kledingstuk. en deksel	- 129,30.
g. Begrafeniskosten	- 34,75.
h. Bedeeling in geld.	- 18,05.
	f 1097,64 ^s .

Aanleg van gelden.

a. In de Spaarbank	f 270,00.
b. Aankoop van f700 2 ½ pCt. Nat. Schuld	- 439,27 ^s .
	f 709,27 ^s .
osten van beheer	- 40,30.

Hulpbank.

a. Aflossing van schuldbe- kentenissen	f 750,00.
b. Renten over 1852.	- 44,15 ^s .
	f 794,15 ^s .
	f 2641,37 ^s .

Meerdere ontvangst f 82,97^s.

Aldus opgemaakt door mij Thesaurier, op heden den
9 Julij 1853.

M. J. S. BOEIJE.

Over het tijdvak van 1 Mei 1853 tot 30 April 1854.

De aanvang van den afgeloopen winter was, bij de stijgende duurte der levensmiddelen en de vroeg invallende koude, zeer zorgelijk; want toen in het begin van December 1853 eene vrij strenge vorst inviel, hadden de meest behoeftige huisgezinnen reeds dadelijk ondersteuning noodig, en moest de bedeeling der pap veel vroeger dan anders aanvangen, hetgeen bij den gedrukten staat onzer geldmiddelen, in verband met de meerdere duurte der levensmiddelen, een onoverkomelijk bezwaar scheen te zullen opleveren en ook werkelijk zoude geweest zijn, indien wij niet door de milddadigheid van eenige edeldenkende menschenvrienden en het aanmerkelijk beperken van de uitreiking van hemden en kousen daaruit waren geholpen. Wij besloten namelijk, de gezegde uitreiking tot de meest behoeftigen te bepalen, en ontvingen *f* 171 aan buitengewone giften, waarvoor wij aan de edele gevers nogmaals onzen welmeenenden dank betuigen.

Het getal der huisgezinnen, dat zich op den 30 April jl. onder toezigt der Vereeniging bevond, bedroeg 162, uitmakende een personeel van 790 zielen, zijnde 24 huisgezinnen en 80 zielen meer dan in het vorige jaar; doch wat de behoefte aan ondersteuning betreft, komt deze vermeerdering alleen ten aanzien van de geneesmiddelen ten bezware der Vereeniging, daar de bijkomende meestal wegens geneeskundige hulp bij de Vereeniging opgenomen zijn en aan deze niet, dan in enkele zeer dringende omstandigheden, eenige andere ondersteuning gegeven wordt.

Dat deze vermeerdering van personeel niet geleid heeft, om het verleenen van onderstand uit te breiden, kan genoegzaam daaruit blijken, dat slechts aan 98 van de voormelde huisgezinnen in den afgeloopen winter eenige ondersteuning, naar gelang van derzelve meerdere of mindere behoefte, is verstrekt, terwijl 64 niets genoten hebben dan eenige geneeskundige hulp, waar dit noodig was.

In het geheel zijn door ons uitgereikt:

1003 brooden à 7 onc.

7682 portien pap.

487 paren klompen.

2452 turven.

Van den aanwezigen voorraad zijn nog aan de meest behoeftigen gegeven:

48 hemden en

39 paren kousen.

Voor begrafeniskosten is *f* 64,85 en wegens ondersteuning in geld voor de gevallen van ernstige ziekten en bij overlijden van de hoofden der huisgezinnen is *f* 47,41 uitgegeven, terwijl de genees-

kundige verzorging de aanzienlijke uitgave van f 710 veroorzaakt heeft.

Uit dit een en ander blijkt dus, dat, hoezeer het getal huisgezinnen, waarover de zorg der Vereeniging zich heeft uitgestrekt, grooter was dan in het vorige jaar, hetgeen tot ondersteuning in het wintersaisoon, bij het gemis van alle verdiensten, gegeven is, ondanks de groote duurte der levensmiddelen en de daardoor veroorzaakte meerdere behoefte, weinig meer bedragen heeft dan in het vorige jaar, en de voorziening, door de Vereeniging verstrekt, slechts eene geringe tegemoetkoming geweest is bij de veelsoortige behoeften, die de meeste der minvermogene huisgezinnen in dezen drukenden tijd te verduren hebben.

Bij het bezoeken van derzelver woningen hebben wij dan ook bij velen het geduld en de lijdzaamheid kunnen opmerken, waarmede zij deze voor hen zoo ongunstige omstandigheden droegen, en bij anderen een naarstig streven, om daaraan zooveel mogelijk door vlijt en spaarzaamheid het hoofd te bieden; waardoor bij ons de hoop verlevendigd wordt, dat, bij vermindering van duurte en schaarschte, de aanvankelijke leniging der armoede, waartoe zeker de vermeerderde bedrijvigheid onzer stad niet weinig medemerkt, verdere vorderingen maken zal.

Tot die aanwending van eigene kracht, om voort te komen, alsmede tot naarstigheid, zedelijkheid en godsdienstigheid, hebben de leden dezer Vereeniging dan ook bij elke gepaste gelegenheid de hoofden der huisgezinnen aangemaand en inzonderheid zorg gedragen, dat het der kinderen niet aan onderwijs ontbrak; 23 jongens en meisjes zijn op onze voorspraak op de armschool geplaatst en voor drie is de gelegenheid verkregen tot kosteloze plaatsing op de bewaarsschool voor behoeftige kinderen.

Bij de Hulpbank zijn gedurende het jaar 1853, aan 130 verschillende personen 159 voorschotten verstrekt tot een gezamenlijk bedrag van f 3218,03; te weten: aan één gepensionneerden vier malen; aan één persoon drie malen; aan 24 personen twee malen en aan 104 personen eenmaal.

Van deze voorschotten bedroegen:

22	de som van	f 50,00.
4	„ „	- 40,00.
1	„ „	- 36,00.
11	„ „	- 30,00.
1	„ „	- 26,35.
10	„ „	- 20,00.
1	„ „	- 19,00.
2	„ „	- 18,00.
1	„ „	- 16,00.
15	„ „	- 13,00.
1	„ „	- 13,18.
1	„ „	- 12,50.

6	de som van	f 12,00.
32	" "	- 10,00.
4	" "	- 8,00.
4	" "	- 7,00.
5	" "	- 6,00.
10	" "	- 5,00.
5	" "	- 4,00.
2	" "	3,00.

Door de borgen zijn 12 voorschotten af- of bijbetaald.

Het kapitaal, waarmede de bank gewerkt heeft bedroeg op den 30 December 1853 f1600 en dus f400 meer dan op ult. December 1852.

Aan de Vereeniging is als zuivere bate door de Hulpbank uitgekeerd de som van f69,33⁵; doch deze som is grootendeels moeten gebruikt worden tot betaling van de interessen der voor de Hulpbank opgenomen gelden.

Wij verheugen ons over deze, zich meer en meer uitbreidende werking eener inrigting, die wij ons overtuigd houden, dat weder voor velen tot groot nut geweest is tot wering van armoede en tot uitbreiding hunner zaken. Het is ons evenwel voorgekomen, dat de minvermogenden, voor welke zoodanige hulp, in sommige omstandigheden, groote waarde heeft, niet genoeg doordrongen zijn van de onvermijdelijke noodzakelijkheid, om voor de *geregelde* terugbetaling te zorgen, die voor hen zoo gemakkelijk gemaakt is, en verzoeken daarom hun, die de gezegde hulp door hunne borgstelling willen bevorderlijk zijn, aan de belanghebbenden toch vooral te willen op het hart drukken, dat *eene geregelde wekelijksche teruggave* een onvermijdelijk vereischte is.

Eindelijk moeten wij nog vermelden, dat wij, na eene briefwisseling met het bestuur der Algemeene Vereeniging tegen het pauperisme der arbeidende klasse te Groningen, ons op dezelfs uitnoodiging als gewoon lid aan die inrigting hebben aangesloten, welke zich ten doel stelt een middelpunt te vormen voor alle vereenigingen en inrigtingen, die in het belang van het armwezen in die provincie bestaan, en zich voorstelt haren werkkring in het welbegrepen belang der arbeidende klassen ook tot de andere provinciën des rijks uit te strekken.

Met deze opgaven, vleijen wij ons, te hebben aangetoond, dat de afgeloopen tijdkring niet onvruchtbaar geweest is, in welgemeende pogingen van onze zijde, om, door doeltreffende voorziening of tegemoetkoming in de meest dringende behoeften, door aansporing tot vlijt en spaarzaamheid, door opwekking om gebruik te maken van de bestaande gelegenheden, om godsdienstig en ander onderwijs te ontvangen, door waarschuwing en teregtwijzing en dergelijke, menig huisgezin op te beuren of te bewaren voor het vervallen tot volslagen armoede; terwijl wij steeds naauwlettend toezien, dat geen der onder ons toezigt staande personen zich

schuldig maken aan bedelarij of het misbruik van sterken drank. Waarom wij dan ook met vertrouwen deze zoo nuttige Vereeniging aan de voortdurende medewerking en ondersteuning onzer Stadgenooten blijven aanbevelen.

Zierikzee, den 5 Aug. 1854.

Het bestuur der Vereeniging tot wering der armoede:

(get.) A. MOENS VAN BLOOIS, Voorzitter.

W. M. H. DE IONGE, Seeretaris.

STAAT van Ontvangst en Uigaaft van den 1 Mei 1853 tot den 30 April 1854.

Ontvangst:

Saldo der vorige rekening	f 82,97 ⁵ .
Bedrag der wekelijksche kollekte	- 621,35.
Jaarlijksche bijdragen	- 144,80.
Maandelijksche toelagen	- 354,10.
Buitengewone bijdragen en giften	- 209,26 ⁵ .
Interessen	- 21,16 ⁵ .

Hulpbank.

a. Opgenomene gelden	f 1350,00.
b. Overwinst van 1853.	- 69,33 ⁵ .
	f 1419,23 ⁵ .
	f 2862,99.

Uitgaaf:

Ondersteeningen.

a. Geneesmiddelen	f 710,00.
b. Brood	- 107,98.
c. Pap	- 230,46.
d. Klompen	- 73,05.
e. Turf	- 20,84.
f. Kleedingstukken en dek- sel	- 23,50.
g. Begrafeniskosten	- 64,85.
h. Bedeeling in geld	- 47,41.
	f 1278,09.

Kosten van beheer en diverse uitgaven f 37,34.

Hulpbank.

a. Aflossing van schuldbe- kentenissen	f 750,00.
b. Aan den bockhouder verstrekte gelden	- 600,00.
c. Uitbetaalde interessen.	- 61,45.
	f 1411,45.
	f 2726,88.

Meerdere ontvangst f 136,11.

Aldus opgemaakt door mij Thesaurier, op heden den
5 Augustus 1854,

M. J. S. BOELJE.

XXIX.

SFAAT VAN ONTVANGST EN UITGAAF

van de Commissie van de Vlasbouw tot verschaffing van werk in de gemeente Grijskerk.

Ontvangsten over het jaar 1853.

Batig slot der rekening van het jaar 1852		f 2246,51.
Opbrengst van het Lijnzaad.	Grijskerk	- 216,96.
	Visvliet	- 294,17 ⁵ .
	Waarden	- 128,37.
	Niezijl	- 170,91.
	Totaal	f 810,30 ⁵ .
Opbrengst van het Vlas.	Grijskerk	f 720,00.
	Visvliet	- 805,30.
	Waarden	- 372,45.
	Niezijl	- 500,37 ⁵ .
	Totaal	f 2398,12 ⁵ .

Totaal der ontvangsten . . f 5454,94.

Uitgaven over het jaar 1853.

Huur der landerijen.	Grijskerk 8 grazen	f 600,00.
	Visvliet 4 1/2 „	- 638,50.
	Waarden 3 „	- 245,00.
	Niezijl 6 „	- 480,54.
	Te zamen 24 1/2 grazen	f 1964,04.
Uitkeering aan vertrokken en overleden deelgenoten .		- 100,00.
Uitkeering aan de deelgenooten, 40 pCt. per aandeel		- 472,00.
In de Spaarbank v. h. Dep. Grijskerk gest. eene som		- 328,00.
Contributie aan de Alg. Vereeniging teg. 't Pauperisme		- 3,00.
Uitgaven voor zaaijaad		- 56,50.
Houwken, zaaijen en wieden	Grijskerk	f 34,44 ⁵ .
	Visvliet	- 49,47.
	Waarden	- 15,52.
	Niezijl	- 88,09 ⁵ .
	Totaal	f 187,53.
Teppen, Rijpelen, Rotten, etc.	Grijskerk	f 174,34.
	Visvliet	- 160,41.
	Waarden	- 88,20.
	Niezijl	- 186,09.
	Totaal	f 609,04.
Verteering en administratiekosten		- 59,55.
Schoonen v. h. Vlas.	Grijskerk 387 Bnd.	f 156,22 ⁵ .
	Visvliet 253 „	- 126,16.
	Pieterzijl 306 „	- 152,41.
	Waarden 237 „	- 108,56.
	Niezijl 221 „	- 119,12 ⁵ .
	Totaal	f 662,48.
Dorschen en schoonen der zaai knop, etc.		- 19,90.
	Totaal der uitgaven	- 4462,04.

Staat der rekening van 1853.

Het geheele bedrag der ontvangsten . .	f 5454,94.	
Het geheele bedrag der uitgaven . .	- 4462,04.	
Meerdere ontvangst	- 992,90.	
In de spaarbank	f 328,00.	
Renten van hetzelfde a 3 pCt. - 9,84.	- 337,84.	
	f 1330,74.	
De waarde van het zaai-zaad ten bedrage van 20 mudden en 50 koppen, a 14 Gld.	f 287.	
Waarde der gereedschappen, a - 6.	- 293,00.	
Te zamen	-----	f 1623,74.
Kapitaal en waarde van Lijnzaad, waar- mede begonnen is, bedroeg volgens re- kening van 1852	f 1966,11.	
Dus een te kort van dit jaar van . .	- 342,37.	
Daar er 236 aandeelen zijn a 5 Gulden, bedraagt eene som van	f 1180,00.	
Makende alzoo over het geheel eene winst van . .	f 443,74.	
<i>Grijpskerk den 12 October 1854.</i>		

J. BOERSEMA, *Secretaris.*

B.
L I J S T
 DER
GEWONE EN BUITENGEWONE LEDEN
 VAN DE
ALGEMEENE VEREENIGING TEGEN HET PAUPERISME
 BIJ DE ARBEIDENDE KKASSEN
 VAN DEN MINDER GEGOEDEN STAND.

I. Gewone Leden.

- Commissie tot Winter-Werkverschaffing, *Aduard*.
 Spaarkas voor ziekte en dood, *idem*.
 Commissie voor de Naai- en Breischolen, *Beerta*.
 Hulpkas voor Armoede, *Delfzijl*.
 Vereeniging tot Plaatselijk Nut, *Hoogezand* en *Sappemeer*.
 Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van handwerksnijverheid, *'s Gravenhage*.
 Vrouwen Vereeniging, *Groningen*.
 Spaarkas, *idem*.
 Vereeniging tot afschaffing van Sterken drank, *idem*.
 Commissie ter bevordering van het schoolgaan van minvermogene kinderen, *idem*.
 Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen, *idem*.
 Hulpkas voor behoeftige Israëlitën, *idem*.
 Werkhuis van het Algemeen Diakengezelschap der Ned. Hervormde Gemeente, *idem*.
 Bestuur der Armwoningen van hetzelfde Gezelschap, *idem*.
 Armen-Patronaat van hetzelfde Gezelschap, *idem*.
 Permanente Commissie tot Werkverschaffing van hetzelfde Gezelschap, *idem*.
 Vereeniging voor dienstboden, *idem*.
 Algemeen Armengesticht, *Grijskerk*.
 Genootschap tot verschaffing van Werk, *idem*.
 Commissie voor Naai- en Breischolen, *idem*.
 De hoofdcommissie der vereenigingen tot werkverschaffing in de gemeente *Leek* en *Nietap*, verdeeld in de volgende afdeelingen:

De vereeniging tot werkverschaffing, te *Leek*.

id.	id.	te <i>Midwolde</i> .
id.	id.	te <i>Lettelbert</i> .
id.	id.	te <i>Oostwolde</i> .
id.	id.	te <i>Ennumatil</i> .
id-	id.	te <i>Zevenhuizen</i> .
id.	id.	te <i>Tolbert</i> .
id.	id.	te <i>Nietap</i> .

Vereeniging tot hulp voor vlijtige armoede, *Marum*.

Vereeniging van Nijverheid en Werkverschaffing, *Muntendam*.

Genootschap om door handenarbeid levensonderhoud te verschaffen aan de minvermogende volksklasse. *Noordhorn*.

Vereeniging tot werkverschaffing, *Opende*.

Commissie van Nijverheid, *Oude Pekel-A*.

Spaarbank, *idem*.

Genootschap ter bevordering van Nijverheid, *Onderdendam*.

Inrigting van Tuinbouw, *Uithuizen*,

Spaarbank, *idem*.

Werkinrigting, *Zevenhuizen*.

Een-cents-daags-Maatschappij te *Stadskanaal*.

Vereeniging tot Wering van Armoede te *Zierikzee*.

Afdeeling *Appingadam* van het genootschap ter bevordering van Nijverheid te *Onderdendam*.

Vereeniging van Christelijke liefdadigheid te *Nieuw-Beerta*.

Commissie tot bevordering van Nijverheid door Vlasbouw te *Aduard*.

Vereeniging tot bevordering der belangen van landbouw en Nijverheid te *Oostwold*.

II. Buitengewone Leden

Z. K. H. WILLEM FREDERIK KAREL, *Prins der Nederlanden* (voor 10 aandeelen).

S. Blaupot ten Cate, *Hoogezand*.

Ds. D. Terpstra, *Opende*.

Dr. L. Ali Cohen, *Groningen*.

Mr. W. de Sitter, *idem*.

T. Borgesius, *Oude Pekel-A*.

J. Post, *Groningen*.

Ds. K. Hofkamp, *Nuis*.

J. J. Borst, *Delfzijl*.

N. Beets, *Zuidbroek*.

E. H. Roggenkamp, *Delfzijl*.

T. Hofkamp, *Groningen*.

Ds. Nanninga Uiterdijk, *den Ham (Aduard)*.

J. F. Obbes, *Muntendam*.

K. Trox, *Groningen*.

W. J. Roelfsema, *idem*.

- Prof. P. Hofstede de Groot, *idem*.
 Prof. H. W. Tydeman, *Leiden*.
 Ds. R. M. Wijbeling, *Engelburt*.
 Ds. Marissen van Loon, *Kampen*.
 Wed. J. D. Romkes, *Hoogezand*.
 S. J. van der Goot, *Sappemeer*.
 P. S. Barghoorn, *Groningen*.
 J. de Sitter, *idem*.
 Mevr. A. A. de Sitter, geb. van Limburg Stirum, *idem*.
 Mr. I. A. van Roijen, *idem*.
 J. W. C. Baron van Ittersum, *idem*.
 U. G. Schilthuis, Jz., *idem*.
 P. Dijksterhuis, qq. *Grijskerk*.
 D. van Houten, *Groningen*.
 H. Brandt, *Amsterdam*.
 Mr. G. W. H. Baron van Imhoff, *Groningen*.
 Mr. H. A. Spandaw, *idem*.
 Jhr. Mr. M. A. de Savornin Lohman, *idem*.
 A. van Calcar, *idem*.
 Jhr. U. W. Lewe van Nijenstein, *idem*.
 Mr. D. R. Wijckerheld Bisdorn, *idem*.
 J. D. Vissering, *de Punt*.
 M. Hesselink, *Groningen*.
 G. Meinesz, *idem*.
 Prof. M. de Vries, *Leiden*.
 F. Warmoltz, *Groningen*.
 G. van Calcar, Jr., *idem*.
 Jhr. M. J. C. F. d' Aulnis de Bourouill, *idem*.
 Mr. P. W. van Heijningen Bosch, *idem*.
 Mevr. F. A. Baart de la Faille, Wed. de Wal, *idem*.
 Mevr. G. A. L. van der Merwede, Wed. van Swinderen, *Arnhem*.
 Mevr. Douariere van Imhoff, geb. Sloet, *Groningen*.
 G. Wouters, *idem*.
 W. W. Wouters, *idem*.
 Freule A. M. L. d' Aulnis de Bourouill, *idem*.
 Mr. E. J. Offerhaus, *idem*.
 R. G. Rijkens, *idem*.
 Het Dep. Loppersum (Ds. W. J. Wichers Abresch), *Loppersum*.
 De Comm. ter bev. voor 't Schoolg. van minvermog. kinderen, (R. G. Rijkens), *Groningen*.
 Prof. W. Muurling, *idem*.
 Mr. A. F. Wichers, *idem*.
 J. G. Heeres, *Oude Pekela*.
 Ds. C. P. de Groot, voor het Dorp *Surhuisterveen*.
 De Vereeniging tot bevord. van welv. der Arbeidklasse, *Opende*.
 De Vereeniging tot hulp voor vlijtige armoede, *Wilp*.
 De Vereeniging tot hulp van vlijtige armoede, *Niebert*.

- R. Bosma, *Grootegast*.
 Mr. D. Roessingh, *idem*.
 J. Havinga, *idem*.
 S. A. Graslander, *idem*.
 C. A. Smit, *idem*.
 De Vereeniging tot hulp van vlijtige armoede, *Marum*.
 F. Rinsma, *Groningen*.
 H. J. Limborg, *idem*.
 D. de Groot, *idem*.
 Ds. M. A. Amshoff, *idem*.
 Ds. W. Gerhards, *idem*.
 G. E. Wildeboer, *Hoogezand*.
 A. Barends, *idem*.
 Ds. C. P. de Groot, *Surhuisterveen*.
 Ds. D. van Hoorn, voor de Vereeniging ter bevordering van Nij-
 verheid, *Noordhorn*.

I N H O U D.

	Bladz.
<u>I.</u> <u>HANDELINGEN van de Algemeene Vergadering van 26</u>	
<u>Mei 1854.</u>	1.
<u>RAPPORT aangaande de landverhuizing naar Suriname</u>	
<u>en Zuid-Afrika.</u>	7.
<u>RAPPORT aangaande de behoefte aan zeevarenden.</u> . .	17.
<u>RAPPORT aangaande het beplanten der wegen met</u>	
<u>vruchtboomen.</u>	26.
<u>RAPPORT aangaande de oproeping der miliciens in de</u>	
<u>drukste maanden van het jaar.</u>	31.
<u>RAPPORT aangaande den invoer van gezouten en ge-</u>	
<u>rookt vleesch.</u>	33.
<u>MEDEDEELING omtrent de konijnenteelt.</u>	34.
<u>MEDEDEELING betreffende de bewaarscholen.</u>	54.
<u>VERSLAG van den Penningmeester.</u>	58.
<u>II.</u> <u>VERSLAGEN.</u>	
<u>A.</u> <u>VERSLAGEN nopens den aard en de verrigtingen van</u>	
<u>onderscheidene Inrigtingen, gewone leden der Vereeni-</u>	
<u>ging.</u>	65.
<u>B.</u> <u>NAAMLIJST van de Gewone en Buitengewone leden.</u> . .	143.
<u>C.</u> <u>ALGEMEENE TABEL van aangeboden en gevraagden bij-</u>	
<u>stand.</u>	

dam

er

teit,

bosi

osser

roen

12

4 t

ma

vrc

an 2

15/8

1/4

1/8

1

1/4

ND.

ten

ahe

g t

aa

bo

aan den

